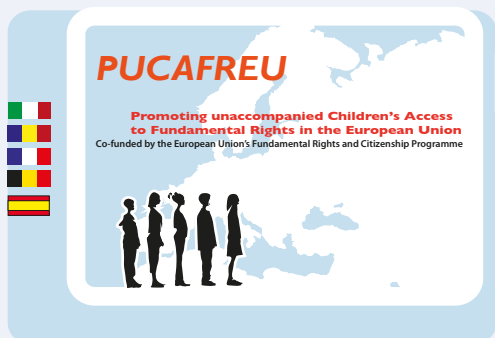
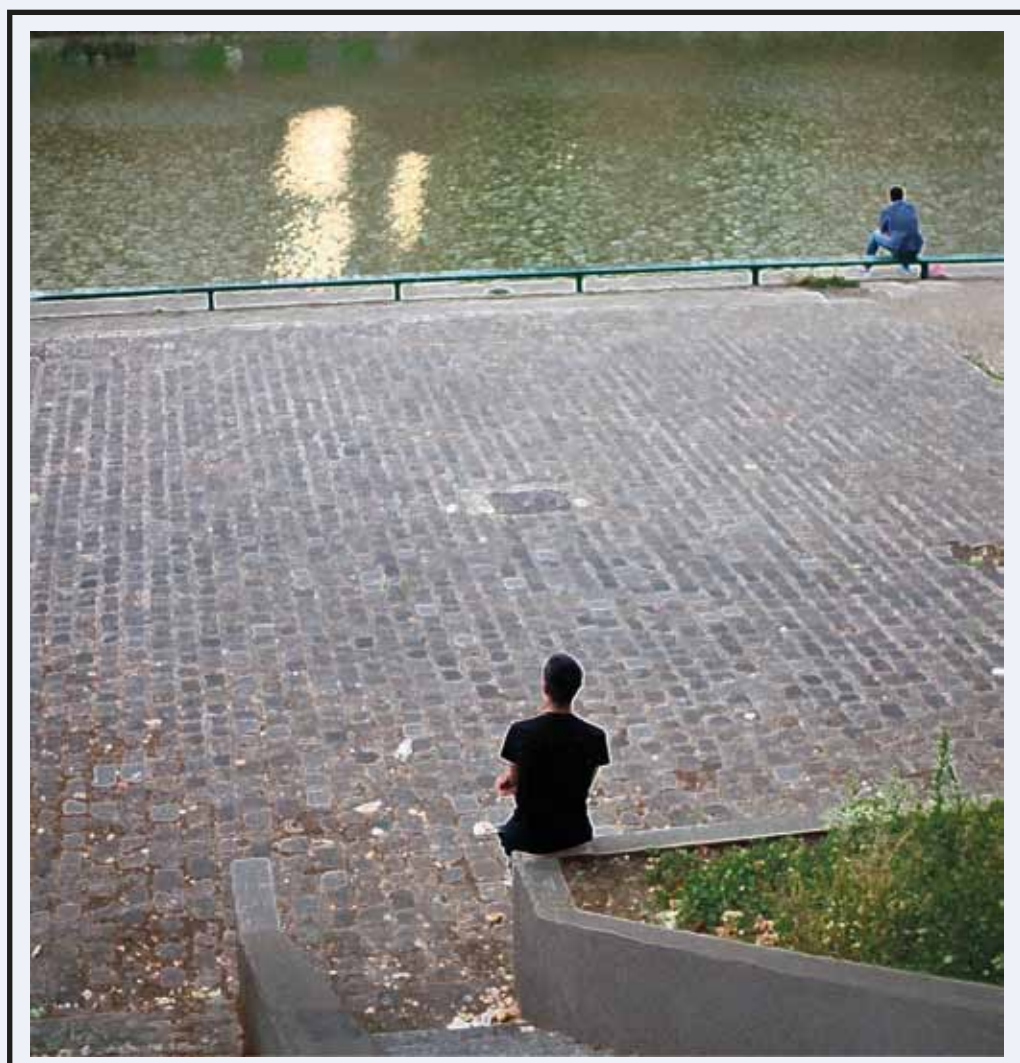

NIET-BEGELEIDE MINDERJARIGE VREEMDELINGEN ZONDER BESCHERMING IN EUROPA ONDERZOEK IN BELGIË IN HET KADER VAN HET PUCAFREU PROJECT

PROMOTING UNACCOMPANIED CHILDREN'S ACCESS TO THEIR FUNDAMENTAL RIGHTS IN THE EU

Gepubliceerd in 2013 in het kader van het PUCAFREU project

« *Promoting unaccompanied children's access to fundamental rights in the European Union* ».

Programma gefinancierd door het programma « *Fundamental Rights and Citizenship* » van de Europese Unie

The contents, facts and opinions expressed throughout this publication are the responsibility of the authors and do not commit neither the European Union Institutions nor any of the other public or private Institutions involved in the PUCAFREU Project

PUCAFREU is gecoördineerd door de Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS) UMR 7301 MIGRINTER.

SERVICE DROIT DES JEUNES - SDJ was verantwoordelijk voor de studie en de andere acties van het project in België.

Dit rapport is geschreven door JULIEN BLANC onder de supervisie en met de steun van Katja Fournier, Anne-Françoise Beguin, Laetitia Van der Vennet en Daniel Senovilla.

Coverfoto: Julien Faure (niet-begeleide minderjarige in het 10de arrondissement van Parijs)

PRESENTATIE VAN HET PUCAFREU-PROJECT EN DANKWOORD

In maart 2011 ging het PUCAFREU-project van start via verschillende acties gevoerd in vijf Europese lidstaten. Dit tweejarig project beoogde het promoten van de toegang tot de fundamentele rechten van de niet-begeleide of gescheiden minderjarige vreemdelingen zonder bescherming, zoals beschreven in het internationaal verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK) van 1989.

Het PUCAFREU-project werd gecoördineerd door het 'Centre National de la Recherche Scientifique' (CNRS)¹ via de 'Unité mixte de la recherche MIGRINTER' (UMR 7301, Migrations, Espaces et Sociétés), van de Universiteit van Poitiers². De 'Unité mixte de la recherche CECOJI' (UMR 6224 - Centre d'études sur la Coopération juridique internationale) heeft ook deelgenomen in de uitvoering van het project³.

Vijf partnerorganisaties waren betrokken in elk land dat deel uitmaakte van het onderzoek en het actieveland van het project: Hors-la-rue (Frankrijk)⁴, Service Droit de Jeunes (België)⁵, Fondation La Merced Migraciones (Spanje)⁶, ASGI- Associazioni per gli studi giuridici sull'immigrazione (Italië)⁷ en PARADA (Roemenië)⁸. De Italiaanse Universiteit Roma Sapienza droeg als geassocieerde partner eveneens haar expertise bij aan dit onderzoek⁹.

PUCAFREU kwam tot stand na de vaststelling van een algemeen gebrek aan data en onderzoek die de levensomstandigheden van geïsoleerde minderjarige vreemdelingen zonder bescherming verhelderen alsook het feit dat de bekommering van bevoegde (kinderbeschermings)diensten tekort komt. We constateerden ook weinig inzage in de redenen van dit gebrek aan bescherming vanwege deze diensten. Deze lacunes wezen op het belang om kwalitatief onderzoek te voeren in vier bestemmings- en transitlanden, België, Spanje, Frankrijk, Italië, en één land van herkomst voor dit type migratie, Roemenië. De meerwaarde van dit onderzoek lag in een benadering op kindshoogte, via het verzamelen van hun getuigenis en visie op de eigen situatie én op de systemen en diensten die horen in te staan voor hun bescherming.

Na het uitwerken van een gemeenschappelijke methodologie en het opstellen van landspecifieke strategieën, werd het onderzoek gelijktijdig geleid in de vijf landen, gedurende zes à negen maanden (herfst 2011 - zomer 2012). Een vergelijkend rapport plaatst de resultaten van de verschillende veldonderzoeken in perspectief, door een uitvoerige bespreking van de verschillende resultaten en de methodologische moeilijkheden van dit multinationaal onderzoek en door een volledig overzicht van de levensomstandigheden, de toegangsmoeilijkheden tot de fundamentele rechten en de ondervonden obstakels die een adequate bescherming van deze bevolkingsgroep in de weg staan.

¹ Het Centre National de la Recherche Scientifique - CNRS – is een Franse openbare onderzoeksinstituut (Een wetenschappelijke en technologische openbare instelling, onder de voogdij van het Ministerie voor Hoger Onderwijs en Onderzoek) Meer informatie op www.cnrs.fr

² Migrinter is een onderzoekslaboratorium gespecialiseerd in de studie van internationale migratie en interetnische relaties. Migrinter is deel van het Maison des Sciences de l'Homme et de la Société van Poitiers, en is het enige Franse onderzoekscentrum inzake internationale migratie, dat zich concentreert op vier activiteiten: productie en doorgeven van wetenschappelijke kennis en publicatie en verspreiding van wetenschappelijke informatie rond dit thema.

Meer informatie op <http://www.mshs.univ-poitiers.fr/migrinter/>

³ Meer informatie op www.cecoji.cnrs.fr

⁴ Meer informatie op www.horslarue.org

⁵ Meer informatie op www.sdj.be

⁶ Meer informatie op www.lamercedmigraciones.org

⁷ Meer informatie op www.asgi.it

⁸ Meer informatie op www.paradaromania.ro

⁹ Meer informatie op www.diss.uniroma1.it

Dankzij de gelijktijdige publicatie van de nationale onderzoeksverslagen kan men een dieper inzicht krijgen in de verschillende nationale contexten. De nationale verslagen beschrijven op een heldere manier de specifieke juridische behandeling van deze groep op nationaal, regionaal of lokaal vlak, alsook een gedetailleerde beschrijving van de activiteiten op het terrein en, tot slot, de analyse van de resultaten.

Die resultaten zijn relatief heterogeen. Deze heterogeniteit is vooral toe te schrijven aan de verschillende, traditiegebonden, behandeling en zorg voor deze bevolkingsgroep, aan de uiteenlopende profielen van deze minderjarigen en aan de specifieke (nationale) context. Het veldwerk toonde echter wijdverspreide inadequate institutionele praktijken aan waardoor deze geïsoleerde minderjarigen uit de bevoegde (kinderbeschermings)diensten werden uitgesloten. De aangehaalde redene was dat ze te talrijk zouden zijn, waardoor de overheden en instellingen niet bij machte waren om de minderjarigen onder hun hoede te nemen en te beschermen. Artikel 20 van het IVRK schrijft nochtans voor dat elk kind, dat tijdelijk of permanent zijn gezin moet missen, recht heeft op bijzondere bescherming en bijstand van de staat. Voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen wordt dit fundamenteel recht vandaag in Europa echter regelmatig geschonden.

Het compleet onderzoek is ter beschikking op de website van het project: <http://www.pucafreu.org/>.

~~~~~

Hierbij willen wij onze oprechte dank betuigen aan iedereen die, direct of indirect, heeft deelgenomen aan dit onderzoek en ons heeft gesteund tijdens het onderzoek van het PUCAFREU-project, met name:

Aan mevrouw Shah van het directoraat-generaal justitie van de Europese Commissie voor haar geduld, steun en beschikbaarheid gedurende de uitvoering van het PUCAFREU-project.

Aan het voltallige team van MIGRINTER: de directeur, Kamel Doraï, de adjunct-directeur, Cédric Audebert, de onderzoekers die aan het project deelnamen, William Berthomière en Dominique Mathieu, en de leden van het secretariaat en de administratieve eenheid, Maurad Hamaidi, Alexandra Brunaud en Rémy Coopman.

Onze dank gaat ook uit naar het team van “Maison des Sciences de l’Homme et de la Société” in Poitiers.

Naar de Cel “Valorisation de la recherche” van de Universiteit van Poitiers en in het bijzonder naar de directeur Pierre de Ramefort.

Naar het team van het onderzoekscentrum CECOJI, dat het project heeft gesteund, namelijk Philippe Lagrange, Marie-Françoise Valette, Céline Lageot en Daniel Gazeau.

Naar onze partners van de vereniging “Hors-la-rue” in Parijs, Martina Andreeva en Alayna Garvin, belast met de uitvoering van het onderzoek, en Olivier Peyroux, Jean-Philippe Légaut en Séverine Canale die het overzagen.

Ook een woordje van dank aan degenen die ons gesteund hebben tijdens de onderzoeksfase in Frankrijk, hoofdzakelijk Jean Michel Centres in Parijs en Mélanie Le Verger in Rennes.

Aan onze partners van “Service Droit des jeunes – Bruxelles”, Julien Blanc, wetenschappelijk onderzoeker, Benoît Van Keirsbilck, Katja Fournier, Anne-Françoise Beguin en Laetitia Van der Vennet die deelnamen aan de verschillende fasen van het project.

Aan onze partners van “Fundación La Merced Migraciones” in Madrid, Catalina Perazzo, wetenschappelijk onderzoekster, Patricia Aragon, Vicente Ortola, Pablo Pérez en Juan Ramón Mayor die het overzagen.

Tevens dank aan Jose David Gutierrez, Nuria Empez, Chabier Gimeno, Albert Pares en het team van SICAR Cat voor hun waardevolle bijdrage binnen de Spaanse context.

Aan onze partners van de vereniging ASGI in Turijn, Elena Rozzi en Roberta Valetti, wetenschappelijke onderzoeksters, en Serena Pecchio en Manuela Spadaro.

Een zeer bijzondere dank aan Abdellah Munir, straathoekwerker, en aan het team van Finestra sulla Piazza, voor hun waardevolle bijdrage aan het verloop van het onderzoek in Turijn.

Aan onze partners van Fondation PARADA in Roemenië, Adina Stefan, Alexandra Adam en Ionut Jugureanu.

Aan de leden van onze uitzonderlijke partner, de Universiteit Sapienza de Roma, en meer bepaald Lluís Peris en Professor Enrico Pugliese.

Vervolgens verdienen de professionals en andere personen die hun tijd en kennis ter beschikking stelden tijdens het onderzoek een bijzonder woordje van dank.

Ten slotte willen wij de minderjarigen en jonge volwassenen hartelijk bedanken voor hun bereidwillige medewerking in dit onderzoek.

Lélia Tawfik & Daniel Senovilla Hernández

Coördinatie PUCAFREU-PROJECT

Centre national de la recherche scientifique - UMR 7301 MIGRINTER- Frankrijk

VOORWOORD EN DANKWOORD VAN DE AUTEUR

Een aanzienlijk deel van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV) in de Europese Unie bevinden zich niet in de beschermingsvoorzieningen. De analyse van de obstakels met betrekking tot de toegang tot de rechten waarmee deze kinderen geconfronteerd worden in het kader van het Europese project PUCAFREU (Promoting Unaccompanied Children's Access to their Fundamental Rights in the European Union) maakt dan ook deel uit van de opdracht van de Service Droit des Jeunes van Brussel, aangezien onze dienst in geregeld contact is met deze minderjarigen.

Dit nationale verslag kaart een aantal moeilijkheden aan waarmee deze kinderen geconfronteerd worden. Deze problemen worden geanalyseerd en voorgesteld per recht. Na de interviews met minderjarigen en anderen zijn er aanbevelingen geïdentificeerd. De lijst van aanbevelingen staan in de bijlage.

Ik wil graag alle bevraagde personen bedanken voor hun beschikbaarheid, het meedelen van hun ervaringen en hun analyses. Dit verslag zou niet tot stand hebben kunnen komen zonder hun gewaardeerde medewerking. Wij bedanken in het bijzonder de sociale assistenten van de verenigingen en de voogden en advocaten die het ons mogelijk maakten om in contact te komen met de minderjarigen.

Wij bedanken eveneens Daniel Senovilla Hernandez, William Berthomière, Lélia Tawfik, Benoît Van Keirsbilck, Anne-Françoise Beguin, Katja Fournier, Laetitia van Der Vennet en Alix Chambris voor hun raadgevingen, hun methodologische begeleiding en hun regelmatige herlezingen tijdens het totstandkomen van dit werk.

SAMENVATTING

Deze studie kadert in het Europees project (PUCAFREU)¹⁰ « *De toegang tot de grondrechten bevorderen van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in de Europese Unie* », gecoördineerd door het Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS). Dit kwalitatief onderzoek beoogt meer te weten te komen over de situatie van de **niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV)** die niet genieten van de beschermingsvoorzieningen. Dit is de situatie van een aanzienlijk deel van de NBMV in de Europese Unie.

Dit rapport bestaat uit **drie delen**. 1) In het eerste deel wordt de historische context van de aankomst van de NBMV in België, de profielen van deze NBMV, het Belgisch wettelijk en institutioneel kader en de invalshoek waarmee de media en de politiek dit onderwerp behandelen, voorgesteld. 2) De methodologie van het onderzoek wordt vervolgens voorgesteld in een tweede deel, alvorens de resultaten van het onderzoek te bespreken. 3) Deze resultaten hebben betrekking op de levensomstandigheden en overlevingsstrategie van de NBMV die niet genieten van de beschermingsvoorziening. Er werd bijzonder aandacht besteed aan de knelpunten die de toegang tot de rechten en beschermingsvoorzieningen kunnen bemoeilijken voor bepaalde NBMV. De ervaringen van de NBMV die uitgesloten werden van of uitgestapt zijn uit de beschermingsvoorzieningen evenals de redenen hiervoor werden geanalyseerd. De aanbevelingen van de NBMV evenals de aanbevelingen van dit onderzoek zijn beschikbaar op het einde van deze studie en in de bijlagen.

Vier categorieën¹¹ vormen de doelgroep van deze studie. In de Belgische institutionele context en in deze studie werden de NBMV beschouwd als zijnde « buiten de beschermingsvoorziening » wanneer er hun geen voogd werd toegewezen, of wanneer zij niet beschikten over een huisvesting waar hun grondrechten en individuele noden gerespecteerd werden. De doelgroep bestaat uit de volgende vier categorieën, gedefinieerd in het kader van het Europees project PUCAFREU:

- 1) de NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien – alleen of in groep – al dan niet op de dool¹², en die verschillende overlevingsactiviteiten uitoefenen (al dan niet legaal);
- 2) de NBMV die onder de controle zijn van een netwerk van volwassenen die hun dwingen om misdrijven te plegen of andere winstgevende activiteiten uit te oefenen, al dan niet illegaal volgens de nationale context;
- 3) de NBMV die door hun ouders werden toevertrouwd aan een derde of aan de uitgebreide familie die hun herbergt. Deze regelingen kunnen leiden tot familiale of andere vormen van uitbuiting;
- 4) de NBMV die een bescherming of een minimum bijstand ontvangen in de bijstands- en jeugdbeschermingssystemen en in opvangstructuren.

¹⁰ Pucafreu: Promoting Unaccompanied Children's Access to their Fundamental Rights in the EU. Een Europees rapport over de toegang tot de rechten van de NBMV in België zal uitgegeven worden door het CNRS op basis van vijf nationale onderzoeken in België, Spanje, Frankrijk, Italië en Roemenië, parallel aan deze studie. Voor een beschrijving van het project PUCAFREU, cf. www.pucafreu.org.

¹¹ De vier categorieën zijn niet strict afgebakend; een minderjarige kan bepaalde elementen van verschillende categorieën combineren of tijdens zijn leven van de ene naar de andere categorie overgaan.

¹² De term « op de dool » mag het feit niet verbergen dat een aantal NBMV die op de dool zijn in Europa nochtans ook toegang wensen tot een verblijfsvergunning en jeugdbijstandsvoorzieningen van het opvangland maar ervan uitgesloten zijn wegens institutionele praktijken of wegens het gebrek aan plaatsen in een aangepaste voorziening, of wegens moeilijkheden om zich in te voegen of te blijven in de beschikbare voorzieningen.

Het kader van het onderzoek dat gebaseerd is op een kwalitatieve werkwijze, werd uitgebreid.

Er werd gekozen voor een kwalitatieve werkwijze in het kader van het Europees project, teneinde beter de ervaringen van de ondervraagde NBMV weer te geven. Zesentwintig individuele semi-structureerde interviews werden uitgevoerd met NBMV en ex-NBMV, hoofdzakelijk in Brussel. Een vijftigtal interviews werden eveneens gerealiseerd met de beroepsmensen en acht observaties werden uitgevoerd op openbare plaatsen waar veel NBMV komen om de resultaten te vervolledigen en in perspectief te plaatsen.

Het groeiend aantal aankomsten van NBMV in België is een grote belasting voor de opvangstructuren. België is een bestemmingsland, maar ook een transitland voor een aantal NBMV. De profielen en de migratietrajecten van de NBMV in België zijn heel divers.

Ondanks een wettelijk en institutioneel kader dat relatief beschermend werkt, blijven er belangrijke leemten bestaan voor wat de effectieve bescherming betreft. België heeft een wettelijk en reglementair systeem aangenomen dat de verschillende fasen van het traject van de NBMV regelt: van de identificatiefase tot de opvang, via de voogdij, tot aan de bepaling van de duurzame oplossing. Het recht op een aangepaste opvang is nochtans in de praktijk niet gegarandeerd, en in het bijzonder voor de NBMV die geen asielzoeker zijn, en die slachtoffer worden van de weigering van opvang. De wettelijke vertegenwoordiging van de NBMV is eveneens verzwakt door een wetgeving die de Europese minderjarigen uitsluit van het recht op een voogd en ook door het gebrek aan voogden en aan de Dienst Voogdij toegekende middelen, wat vertragingen veroorzaakt bij de aanwijzing van voogden. Het feit dat de duurzame oplossing bepaald wordt door de overheid die verantwoordelijk is voor de controle van de migratie¹³, belet bovendien een werkelijke bepaling van het hoger belang van het kind en de meest aangepaste duurzame oplossing. Wegens het niet toekennen van een verblijfsvergunning of de kleine kans hierop voor niet-asielzoekende NBMV zijn zouden de NBMV niet aangemoedigd zijn om zich in te schrijven in een levensproject in België. Wij betreuren het feit dat er niet automatisch een tijdelijke verblijfsvergunning wordt afgeleverd aan NBMV in afwachting van de beslissing van de DVZ betreffende de duurzame oplossing en wij betreuren eveneens dat de procedures ingewikkeld zijn en lang duren.

De behandeling door de media en de politiek van de kwestie van NBMV die niet genieten van de beschermingsvoorziening of die een minimum opvang krijgen vertekt in het algemeen vanuit een invalshoek gebaseerd op de grondrechten van de NBMV. Een aanzienlijk aantal persartikels evenals radio- en televisieuitzendingen waren gewijd aan de aanwezigheid van NBMV die niet genieten van de beschermingsvoorziening, in het bijzonder onder de invalshoek van de opvangcrisis en de verzadiging van de huisvestingsvoorzieningen, en dit meer in het bijzonder tijdens periodes van hevige kou zoals in de winter van 2011. De geanalyseerde periode loopt van juni 2011 tot juni 2012. Het indienen van klachten in dit kader tegen de Belgische Staat door verenigingen heeft eveneens gezorgd voor grote belangstelling van de media. Het dagelijks leven van de niet-asielzoekende NBMV buiten de beschermingsvoorzieningen werd bovendien breed vaak behandeld in de media in verschillende artikels of documentaires in de vorm van enquêtes op het terrein en onder de invalshoek van de uitbuiting die voor het grote publiek bedoeld waren. Onderwerpen zoals het vermeende misbruik van de minderjarigheid en de (gedwongen) terugkeer van NBMV kwamen ook terug in politieke en media debatten tussen actoren met uiteenlopende meningen. Op politiek niveau behandelden de parlementaire vragen en de artikels in de gespecialiseerde pers de bevoegdheidsconflicten met betrekking tot de opvang van deze minderjarigen tussen het federale niveau en de Gemeenschappen.

De profielen en levensomstandigheden in het land van herkomst van de bevraagde NBMV zijn zeer verschillend maar men kan toch trends onderscheiden. NBMV en ex-NBMV uit Afghanistan, Algerije, Kameroen, Ivoorkust, Kroatië, Equador, Ghana, Guinea Conakry, Marokko, Tunisië en Pakistan werden ondervraagd. Een grote groep ondervraagde NBMV bestaat uit

¹³ Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ).

minderjarige Marokkanen, die voor hun eigen onderhoud zorgen en voornamelijk uit gebieden van Marokko komen die geïdentificeerd zijn als emigratiegebieden van Marokkaanse NBMV. Deze minderjarigen zouden vertrekken wegens de armoede van de families, familiale moeilijkheden en het verlangen een beter leven te leiden. Men vindt deze migratiefactoren eveneens bij NBMV die in België bij hun uitgebreide familie wonen of bij NBMV die het slachtoffer waren van mensenhandel. Het toevertrouwen van de minderjarige aan een lid van de uitgebreide familie of aan een derde in België kan gemotiveerd zijn door problemen van informele adoptie, gezondheid of hoop op een beter leven voor de minderjarige.

De migratietrajecten van de verschillende categorieën ondervraagde NBMV verschillen sterk in functie van de graad van deelneming van het gezin van de NBMV aan de organisatie van het vertrek en de praktische modaliteiten van de reis. De migratieprocessen van de ondervraagde NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien (meestal afkomstig uit Marokko in het kader van deze studie) zouden niet gefinancierd of tenlastegenomen zijn door de familie of door een smokkelaar. De reis zou ondernomen zijn per vrachtwagen, boot en bus, met soms min of meer lange etappes in transit in andere Europese landen (Spanje, Italië). De reizen van ondervraagde NBMV die opgevangen worden in de uitgebreide familie of de ondervraagde NBMV die genieten van een minimale opvang gebeuren meestal per vliegtuig en zouden georganiseerd zijn door kennissen, vrienden of de familie. Het feit dat de NBMV uit deze categorie voornamelijk uit Sub-Sahara Afrika komen kan verklaren dat zij een vliegtuig hebben genomen om naar België te komen. De reizen van ondervraagde ex-NBMV die het slachtoffer waren van uitbuiting werden georganiseerd met of zonder de samenwerking van de familie van de minderjarige. De uitbuiting met wie de jongere reist, kan deel uitmaken van een netwerk van mensenhandel dat NBMV uitbuit. De uitbuiting kan nochtans ook gebeuren door de uitgebreide familie of de aangetrouwde familie van de NBMV. De draagwijdte van de resultaten moeten nochtans genuanceerd worden gezien van het aantal uitgevoerde interviews.

De levensomstandigheden en de overlevingsstrategieën van NBMV in België verschillen en kunnen moeilijk zijn. De vier categorieën NBMV gaan soms uit stelen om zich te kunnen voeden of om iets te verdienen om te kunnen overleven. De geobserveerde en bestudeerde overlevingsstrategieën van de NBMV die ook door de ondervraagde actoren vermeld werden zijn:

1° Illegaal werk (het verschil tussen zwartwerk, uitbuiting en mensenhandel door gezinsleden of werk door de NBMV in een familiaal kader is nochtans in de praktijk soms wazig);

2° Zelfstandige bedelarij en beroep op gemeenschaps- of individuele solidariteit;

3° Drughandel;

4° Prostitutie als « onafhankelijke » of « onder de controle » van een derde. Prostitutie kan een individuele overlevingsstrategie zijn van de NBMV of deel uitmaken van een meer georganiseerde uitbuitingsrelatie.

De overlevingsstrategieën en de levensomstandigheden van de NBMV die niet genieten van de beschermingsvoorziening moeilijk zijn voor een aantal NBMV in België **Daar bovenop zijn de voorwaarden om NBMV in staat te stellen toegang te hebben tot hun grondrechten ook niet altijd vervuld.** Het gebrek aan identiteitsdocumenten, de leeftijdsbepalings, de termijnen voor de identificatie door de Dienst Voogdij, de termijnen voor de aanstelling van een voogd en de weigering van een opvangplaats zijn elementen die de toegang tot de rechten bemoeilijken en de verdwijning of uitsluiting van de NBMV uit de beschermingsvoorzieningen uitlokken. Het feit dat de opvang onaangepast is aan de profielen en projecten van bepaalde NBMV en de verzaadigheid van de jeugdbeschermingsvoorzieningen maken de toegang tot de grondrechten nog moeilijker. De NBMV buiten de beschermingsvoorzieningen ondervinden bovendien moeilijkheden om toegang te hebben tot al hun rechten. Het nationaal rapport is meer in het bijzonder gefocust op de moeilijkheden om toegang te hebben tot huisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en de bescherming tegen uitbuiting.

De toegang tot de rechten hangt in feite dikwijls af van een daadwerkelijke toegang tot een aangepaste opvang. Terwijl alle NBMV de negatieve gevolgen van de opvangcrisis ondervinden, zijn het de NBMV die geen asielzoekers zijn en die in hun eigen onderhoud voorzien voor het grootste deel jongens, die moeilijkheden ondervinden om toegang te hebben tot een aangepaste opvang. De praktijk van de illegale discriminatie die FEDASIL toepast tussen de asielzoekende en niet-asielzoekende NBMV bij de toegang tot opvang heeft belangrijke gevolgen voor deze laatsten. Deze NBMV verkeren in een zeer precare situatie in kraakpanden of op straat, wat gevolgen heeft voor hun gezondheid, hun geestelijke toestand, de mogelijkheid onderwijs te volgen, hun recht op voeding en kleding. Bovendien kan dit leiden tot een inschakeling in de parallelle economie. Voor de jongeren die ondergebracht zijn in een hotel (*NBMV die een minimale opvang krijgen*), resulteren de schendingen van de rechten in het bijzonder in de onaangepaste huisvesting, de minieme toegekende financiële bijstand en het gebrek aan activiteiten en sociale en psychologische omkadering.

De in uitgebreide familie opgevangen NBMV bevinden zich dikwijls in een precare of onaangepaste huisvestingssituatie, bijvoorbeeld bij iemand die hun slecht behandelt of verwaarloost, buiten de beschermingsvoorzieningen. Verschillen in verwachtingen tussen de NBMV en de persoon die hem opvangt kunnen er toe leiden dat de NBMV de huisvesting verlaat. Het feit dat de minderjarige blijft wonen in een onaangepast milieu of buiten de beschermingsvoorzieningen kan verklaard worden door de vrees van de NBMV of zijn uitgebreide familie voor de gevolgen van een signalement van de minderjarige aan de overheid en onvoldoende kennis van de rechten van de NBMV.

De NBMV buiten de beschermingsvoorzieningen ondervinden ook moeilijkheden met betrekking tot de toegang tot het recht op de best mogelijke gezondheid. De NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien en de NBMV die minimale zorgen ontvangen ondervinden dikwijls moeilijkheden met betrekking tot de toegang tot medische en psychologische zorgen en ontwenningsbehandelingen. Zij hebben moeilijk toegang tot een behandeling tegen drugverslaving en beschikken soms niet over een aangepaste huisvesting bij het verlaten van het ziekenhuis. De toegang tot een aangepaste psychologische begeleiding is fundamenteel, zelfs levensnoodzakelijk voor alle categorieën van NBMV. De reproductieve rechten, pre- en postnataal, van de NBMV die door hun uitgebreid gezin of derden opgevangen worden, worden door verschillende factoren beïnvloed. Zij kennen ook hun recht op mutualiteit niet.

De moeilijkheden met betrekking tot de toegang tot onderwijs zijn veelvuldig en verbonden aan een diversiteit van factoren. De NBMV ondervinden moeilijkheden bij de inschrijving, discriminatie bij het vinden van een aangepaste school, problemen van spijbelen en schoolverlating, en veel moeilijkheden tijdens hun schooltijd. Deze problemen zijn verbonden aan het traject en de levensomstandigheden van de NBMV alsook aan materiële, institutionele en culturele hindernissen. Bovendien komen sommigen aan met werkprojecten in hun hoofd en hebben ze niet de bedoeling school te lopen of zijn zij betrokken in illegale winstgevende activiteiten. Het feit van te leven in een tijdelijke en onaangepaste huisvesting bemoeilijkt hun onderwijs. De ondervraagde NBMV volgen dikwijls opvangklassen of OKAN-klassen (klas om een nationale taal aan te leren met het oog op daarna de 'algemene' cursus te volgen), soms stage en betaalde deeltijdse opleiding wanneer dat mogelijk is.

Het gebrek aan beschermingsvoorzieningen of de onaangepastheid ervan leidt er dikwijls toe dat NBMV deze voorzieningen verlaten. De reglementen in deze collectieve centra worden door de adolescenten ervaren als te strict en 'betuttelend' aangezien deze adolescenten periodes in hun leven gekend hebben die minder gestructureerd waren (over het algemeen NBMV die van hun eigen middelen geleefd hebben). Deze centra zouden niet overeenkomen met hun levensproject en hun gewoonten. Begeleid zelfstandig wonen, in een kleine structuur, in een individueel of met anderen gedeeld appartement met een individuele ambulante begeleiding, of in een pleeggezin lijkt meer aangepast. De NBMV buiten de beschermingsvoorzieningen die aangehouden werden wegens het plegen van misdrijven worden soms geplaatst in een gemeenschapsinstelling of Openbare Instelling voor de Bescherming van de Jeugd (IPPJ) zonder dat dit vervolgens leidt tot

een oplossing voor een aangepaste huisvesting of een sociale begeleiding. Er kunnen leemten zijn in de bescherming voor jongeren die ondergebracht zijn in een internaat of een opvangcentrum wanneer er geen rekening wordt gehouden met hun psychologische stoornissen en/of problemen van (drugs)verslaving. De bescherming tegen de mensenhandel vereist ook een aangepaste tenlasteneming. Het verschil tussen een deelname van de NBMV aan economische activiteiten van de uitgebreide familie en de uitbuiting is niet altijd te onderscheiden van buitenaf. De NBMV die het slachtoffer waren van uitbuiting hebben een specifieke sociale, juridische, en psychologische begeleiding nodig. Bij gebrek hieraan bestaat het risico dat zij de voorzieningen zouden ontvluchten en weer terechtkomen bij de uitbuiting. De opvang van de NBMV die het slachtoffer waren van uitbuiting is nochtans verbeterd in de Franse Gemeenschap door de oprichting van een structuur gespecialiseerd in de opvang van NBMV die het slachtoffer waren van mensenhandel en die een aangepaste specifieke begeleiding aanbiedt.

Reglementaire of institutionele praktijken sluiten eveneens bepaalde NBMV uit van beschermingsvoorzieningen in functie van hun statuut, gedrag of samenwerking met de instellingen. De uitsluiting van Europese NBMV van het recht op een voogd, van een mutualiteit is ingeschreven in de Belgische wetgeving. De wet zou nochtans moeten gewijzigd worden. Om erkend te worden als slachtoffer van mensenhandel bestaat er de twee voorwaarden van samenwerking met het gerecht en het verbreken van de banden met de uitbuiting voor de NBMV. Dit blijkt in praktijk een obstakel tot effectieve bescherming. De verschillen in behandeling van NBMV die asielzoekers zijn en zij die geen asielzoekers zijn inzake het recht op huisvesting blijken ook uit het feit dat er niet automatisch een alternatieve huisvesting wordt aangeboden wanneer de niet-asielzoekende NBMV zijn uitgesloten worden van de structuren van FEDASIL. Interpersoonlijke of collectieve conflicten in de opvangstructuren kunnen ook leiden tot weglopen of uitsluiting van deze collectieve structuren. Om het recht op een aangepaste opvang te garanderen voor alle NBMV is het aangeraden om meer structuren op te richten die een meer soepele werking hebben dan de grote opvangstructuren en een pedagogisch project hebben dat aangepast is aan de jongeren die geen huisvesting hadden of die in hun eigen onderhoud voorzien.

Naast het feit dat NBMV moeilijkheden kunnen ondervinden met betrekking tot de toegang tot aangepaste voorzieningen, kunnen de financiële noden van de minderjarigen ook factoren zijn in het tekort aan bescherming. Bepaalde ondervraagde NBMV die leven van hun eigen middelen hebben gewerkt terwijl zij buiten de beschermingsvoorzieningen waren. Wanneer zij er voor kiezen om toch beroep te doen op de beschermingsvoorzieningen lijkt dit voor een aantal van deze NBMV te wijten te zijn aan materiële moeilijkheden, zoals de koude, het verlies van werk in een derde land als gevolg van de crisis, economische moeilijkheden van de persoon die hun herbergt die leiden tot het vertrek van de NBMV of het feit dat de NBMV zijn kans wil proberen in een andere stad of land. De ondervraagde NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien zouden dikwijls graag dadelijk kunnen werken om geld te verdienen, wat niet toegelaten is door de Belgische wet zonder zich eerst ingeschreven te hebben in een onderwijsvoorziening of betaalde beroepsopleiding. Het onvoldoende « zakgeld » dat door de opvangvoorzieningen wordt gegeven wordt ook vermeld als reden voor vertrek uit die centra door bepaalde NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien. Het feit dat illegale activiteiten een rechtstreekse toegang tot inkomsten bieden en dat de minderjarigen geconfronteerd zijn met veel moeilijkheid in het onderwijs zorgt ervoor dat sommige minderjarigen de school verlaten.

De projecten en verwachtingen van NBMV die zich buiten de beschermingsvoorzieningen bevinden gaan van de integratie in deze voorzieningen in België of vertrek naar een ander land van de Europese Unie. Na geëxperimenteerd te hebben met het Belgisch opvangsysteem gaan een aantal NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien naar het Verenigd Koninkrijk of de Scandinavische landen. Onze interviews met voogden, sociale assistenten en NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien illustreren de verschillende criteria en variabelen die bepalend zijn voor de migratie naar een ander land van de Europese Unie en de keuze om zich al dan niet in te schrijven in de beschermingsvoorzieningen. Bepaalde NBMV die geen asielzoekers zijn en van hun eigen middelen leven zouden eveneens migreren na mislukkingen in een reeks huisvestingen in

België, of omdat de voorgestelde huisvesting onaangepast was aan hun profiel of project. Andere NBMV, die er in geslaagd zijn om een schoolparcours te volgen en een aangepaste huisvesting te vinden na belangrijke periodes buiten de beschermingsvoorzieningen, willen hun beroepsopleiding voortzetten en het recht hebben om tijdens het weekend en tijdens de schoolvakanties te werken om geld te verdienen. Zij wensen op termijn een definitieve verblijfsvergunning te bekomen in België.

Wij hebben de NBMV die wij ontmoet hebben gevraagd om ons aanbevelingen en suggesties te geven die u op het einde van dit verslag zal vinden. Wij nodigen u eveneens uit om de lijst van aanbevelingen te lezen die zich bevindt in de bijlage.

INHOUDSTAFEL

VOORWOORD EN DANKWOORD VAN DE AUTEUR.....	8
SAMENVATTING	9
INHOUDSTAFEL	15
AFKORTINGEN	17
DEEL 1- VOORSTELLING VAN DE NATIONALE CONTEXT EN VAN DE PROFIELEN VAN DE NIET-BEGELEIDE MINDERJARIGEN (NBMV).....	19
A. DEFINITIE VAN DE NBMV, HISTORISCHE CONTEXT VAN HUN AANKOMST EN PROFIELEN	19
I. DEFINITIES	19
1. DEFINITIE VAN DE TERM “NIET-BEGELEIDE MINDERJARIGE”	19
2. DEFINITIE VAN DE TERM « BUITEN DE BESCHERMINGSVOORZIENINGEN »	20
II. HISTORISCH OVERZICHT EN AANTAL VAN DE AANKOMSTEN VAN NBMV IN BELGIË	21
III. PROFIELEN VAN NBMV IN BELGIË.....	22
B. VOORSTELLING EN ANALYSE VAN HET BELGISCH WETTELIJK EN INSTITUTIONEEL KADER.....	24
I. DE VOOGDIJ, EEN FEDERALE BEVOEGDHEID	24
II. DE OPVANG: EEN ILLEGALE DISCRIMINATIE TUSSEN NBMV DIE ASIEL AANVRAGEN EN ZIJ DIE GEEN ASIEL AANVRAGEN	26
III. DE BEPALING VAN DE DUURZAME OPLOSSING: EEN PROCEDURE DIE VOOR VERBETERING VATBAAR. IS.....	27
IV. DE INSTELLINGEN EN VERENIGINGEN DIE ACTIEF ZIJN VOOR NBMV EN VERDELING VAN DE BEVOEGDHEDEN.....	29
1. DE INSTELLINGEN EN VERENIGINGEN	29
2. DE VERDELING VAN DE BEVOEGDHEDEN TUSSEN DE FEDERALE OVERHEDEN EN DE GEMEENSCHAPPEN	30
DEEL 2- ONDERZOEKSMETHODE EN ONDERVONDEN MOEILIKHEDEN.....	33
A. ONDERZOEKSMETHODOLOGIE EN UITVOERING.....	33
I. STRATEGIËN OM DE DOELGROEP TE BEREIKEN.....	33
II. PROFIELEN VAN DE GEÏNTERVIEWDE NBMV.....	34
B. ANALYSE VAN DE INFORMATIEVERGARING.....	35
I. GESPREKKEN MET NBMV EN EX-NBMV	35
II. GESPREKKEN MET EERSTELIJNSZORGVERLENERS	35
III. GESPREKKEN MET INSTELLINGEN.....	36
IV. CONTEXT VAN DE TERREINOBSERVATIE.....	36
C. ONDERVONDEN MOEILIKHEDEN EN BEPERKINGEN VAN HET ONDERZOEK	36
I. MOEILIKHEDEN OM TOEGANG TE KRIJGEN TOT NBMV EN DE VERKREGEN INFORMATIE	36
II. RELEVANTIE EN DOORLAATBAARHEID VAN DE ONDERZOEKSCATEGORIEËN.....	38
III. MOEILIKHEDEN OM EEN ONDERHOUD TE HEBBEN MET SPECIFIEKE NBMV PROFIELEN.....	39
DEEL 3 : RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK	40
A. PROFIELEN VAN NBMV, CONTEXT EN MIGRATIETRAJECTEN	40
I. PROFIELEN EN CONTEXT VAN VERTREK IN DE LANDEN VAN HERKOMST VAN DE DOELGROEP	40
II. BESCHRIJVING VAN HET MIGRATIETRAJECT EN DIENS VOORBEREIDING.....	43
B. LEVENSSOMSTANDIGHEDEN EN OVERLEVINGSSTRATEGIEËN VAN NBMV IN BELGIË.	46
I. ILLEGAAL WERK.....	47
II. BEDELARIJ.....	48
III. DRUGSHANDEL.....	49
IV. PROSTITUTIE	51

C.	TOEGANGSVORWAARDEN VAN NBMV TOT HUN GRONDRECHTEN	52
I.	DE VORWAARDEN VOR DE TOEGANG TOT DE RECHTEN.....	52
II.	RECHT OP HUISVESTING.....	55
III.	TOEGANGSVORWAARDEN TOT HET RECHT OP DE HOOGST HAALBARE GEZONDHEIDSSTANDAARD..	60
IV.	MOEILIKHEDEN MET BETREKKING TOT .DE TOEGANG TOT ONDERWIJS.....	65
V.	TOEGANGSVORWAARDEN TOT BESCHERMING TEGEN MENSENHANDEL.....	70
VI.	RECHT OP EEN DUURZAME OPLOSSING (ASIEL, VERBLIJF, VRIJWILLIGE TERUGKEER).....	73
VII.	TOEGANG TOT HET RECHT OP VRIJE TIJD	74
D.	LEVENSTRAJECT EN GEVOELENS VAN NBMV IN DE BESCHERMINGSVORZIENINGEN	74
I.	PROJECTEN EN VERWACHTINGEN VAN NBMV	74
II.	HET GEBREK AAN VORZIENINGEN DIE AANGEPAST ZIJN AAN DE SPECIFIEKE BEHOEFTEEN VAN DE NBMV	75
E.	INSTITUTIONELE PRAKTIJKEN DIE NBMV UITSLUITEN VAN DE BESCHERMINGSVORZIENINGEN	81
F.	UITSLUITINGEN VERBONDEN AAN DE ADMINISTRATIEVE, WETTELIJKE BEHANDELING OF AAN HET STATUUT VAN DE NBMV.....	83
G.	INVLOED VAN DE NATIONALE CONTEXT EN HET BESTAAN VAN MIGRANTEN GEMEENSCHAPPEN OP DE NBMV IN BELGIË OP DE NBMV.....	83
H.	DE FINANCIËLE NODEN VAN DE NBMV, EEN FACTOR DIE DE BESCHERMING VAN DE NBMV BEINVLOED	84
I.	AANBEVELINGEN VAN NBMV BETREFFENDE DE BESCHERMINGSVORZIENINGEN..	85
	BESLUIT.....	88
	BIJLAGEN	89
	LIJST VAN AANBEVELINGEN VAN DE STUDIE	90
	BIBLIOGRAFIE.....	95
	GERAADPLEEGDE DOCUMENTEN	96
	PERSOVERZICHT	96
	PARLEMENTAIRE VRAGEN	98
	BELGISCHE WETGEVENDE TEKSTEN	98

AFKORTINGEN

AMO: Service d'Aide en Milieu Ouvert

EHRM: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

CEFA: Centre d'Education et de Formation en Alternance/Deeltijdsonderwijs in de Franse Gemeenschap

RVV: Raad voor Vreemdelingenbetwistingen

CDO: Centra voor Deeltijds Onderwijs

CGVS: Commissariaat Generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen

IVRK: Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind

BIVR: Bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister

OOC: Centrum voor observatie en oriëntatie

OCMW: Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn

KRC: Kinderrechtencommissaris

EER: Europese Economische Ruimte

FEDASIL: Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers

HCR: Hoog Commissariaat voor Vluchtelingen

IPPJ: Institution Publique de Protection de la Jeunesse/Gemeenschapsinstellingen van de Bijzondere Jeugdzorg

NBMV: Niet-begeleide Minderjarige Vreemdelingen

SEMK: Europese minderjarige in kwetsbare toestand

DVZ: Dienst Vreemdelingenzaken

ONE: Office de la Naissance et de l'Enfance

OKAN: Onthaalklassen voor anderstalige nieuwkomers

OIM/IOM: Internationale Organisatie voor Migratie

PKV: Platform Kinderen op de Vlucht

PUCAFREU: Promoting Unaccompanied Children's Access to their Fundamental Rights in the European Union

SAJ: Service d'Aide à la Jeunesse

EU: Europese Unie

DEEL 1- VOORSTELLING VAN DE NATIONALE CONTEXT EN VAN DE PROFIELEN VAN DE NIET-BEGELEIDE MINDERJARIGEN (NBMV)

Na de definiëring van het begrip NBMV en het beschrijven van de historische context van hun aankomst en de profielen van de in België ondervraagde NBMV, zullen wij het Belgisch wettelijk en institutioneel kader behandelen. We zullen ook de actoren die de toegang tot de rechten van de NBMV vergemakkelijken, evenals de visie van de NBMV bij het publiek in het algemeen en in de media analyseren.

a. DEFINITIE VAN DE NBMV, HISTORISCHE CONTEXT VAN HUN AANKOMST EN PROFIELEN

i. Definities

1. Definitie van de term “niet-begeleide minderjarige”

In België wordt de term “**niet-begeleide minderjarige vreemdeling**” (NBMV) expliciet gedefinieerd in de programmawet van 24 december 2002 die de voogdij opricht voor de NBMV¹⁴. Deze “Voogdijwet” definieert de NBMV als ieder persoon:

- die jonger dan achttien jaar is ;
- niet begeleid is door een persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij over hem uitoefent¹⁵;
- onderdaan is van een land dat geen lid is van de Europese Economische Ruimte (E.E.R.) ;
- en die zich in één van de volgende situaties bevindt:
  - a. ofwel de erkenning van de hoedanigheid van vluchteling hebben gevraagd,
  - b. ofwel niet voldoen aan de voorwaarden inzake toegang tot en verblijf op het grondgebied vastgesteld in de wetten betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

De NBMV die onderdaan is van een Lidstaat van de EER worden beschouwd en gesignaleerd als ‘Europese minderjarigen in kwetsbare toestand’ (SEMK). De Voogdijwet is op hun niet van toepassing. Sinds 1 januari 2007 maken Roemenië en Bulgarije deel uit van de Europese Unie (EU) en dus van de EER. De niet-begeleide minderjarigen die onderdanen zijn van deze landen en na 1 januari 2007 gesignaleerd zijn worden door de Belgische wetgever dus niet meer beschouwd als NBMV terwijl er een significant aantal minderjarigen uit deze landen *de facto* als “niet begeleid” op het grondgebied verblijven. .

Nochtans verwijst de term « NBMV » die in deze studie gebruikt wordt naar de definitie van de « Voogdijwet » en bevat eveneens de niet-begeleide minderjarigen die onderdanen zijn van de EER. Een bredere definitie van NBMV werd weerhouden teneinde de moeilijkheden met betrekking tot de toegang tot de rechten van deze minderjarigen afkomstig uit de EER niet te verbergen.

Vier categorieën van NBMV buiten de beschermingsvoorzieningen werden weerhouden in het kader van het Europees onderzoeksproject en deze zijn de doelgroep van deze studie:

1. de NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien – alleen of in groep – al dan niet op de dool¹⁶, en die verschillende overlevingsactiviteiten uitoefenen (al dan niet legaal);

¹⁴ De « Voogdijwet » werd van kracht op 1 mei 2004.

¹⁵ In overeenstemming met artikel 35 van de wet van 16 juli 2004 betreffende het Wetboek van Internationaal Privaatrecht.

¹⁶ De term « op de dool » mag het feit niet verbergen dat een aantal NBMV die op de dool zijn in Europa nochtans ook toegang wensen tot een verblijfsvergunning en jeugdbijstandsvoorzieningen van het opvangland maar ervan uitgesloten zijn wegens institutionele praktijken of wegens het gebrek aan plaatsen in een

2. de NBMV die onder de controle zijn van een netwerk van volwassenen die hun dwingen om misdrijven te plegen of andere winstgevende activiteiten uit te oefenen, al dan niet illegaal volgens de nationale context;
3. de NBMV die door hun ouders werden toevertrouwd aan een derde of aan de uitgebreide familie die hun herbergt. Deze regelingen kunnen leiden tot familiale of andere vormen van uitbuiting;
4. de NBMV die een bescherming of een minimum bijstand ontvangen in de bijstands- en jeugdbeschermingssystemen en in opvangstructuren.

2. Definitie van de term « buiten de beschermingsvoorzieningen »

In de Belgische institutionele context en binnen het kader van deze studie, kan een NBMV beschouwd worden als zijnde « buiten de beschermingsvoorziening » wanneer:

- hem geen voogd werd toegewezen, en/of
- hij niet beschikt over een, aan zijn behoeften aangepaste, opvang¹⁷, en zijn grondrechten niet gerespecteerd worden¹⁸.

De term « buiten de beschermingsvoorziening » moet in brede zin verstaan worden in het kader van deze studie. De voorzieningen voor de bescherming van de NBMV dekken zowel al de instellingen die betrokken zijn bij de opvang van NBMV, als de jeugdbeschermingsbijstand (Service d'Aide à la Jeunesse/Comité Bijzondere Jeugdzorg), op al dan niet vrijwillige basis.

In tegenstelling tot het begrip aangepaste huisvesting hebben wij de toegang tot de rechten van de NBMV bestudeerd:

- in « *onbestaande of onaangepaste huisvesting* », dat wil zeggen op straat, in een hotel, in een kraakpand, bij derden. Dit kan het geval zijn bij derden die de rechten van NBMV respecteren maar die in een precare huisvesting verblijven. Er werd specifieke aandacht geleend aan de (illegale) weigeringen door de overheid om een behoorlijke huisvesting te geven en aan de gevallen waar de NBM de opvang bij de uitgebreide familie, instelling of vereniging verlaat;
- in « *tijdelijke huisvesting (al dan niet van een vereniging), transit opvang of dringende opvang* » waar de rechten van de jongere geheel of gedeeltelijk kunnen gerespecteerd zijn maar waar het *tijdelijk karakter* van de opvang belet dat dit beschouwd wordt als een aangepaste huisvesting;
- *plaatsing bij een gemeenschapsinstelling van de bijzondere jeugdzorg, in een Institution Publique de Protection de la Jeunesse ('IPPJ') of in een gesloten centrum voor minderjarigen.*

---

aangepaste voorziening, of wegens moeilijkheden om zich in te voegen of te blijven in de beschikbare voorzieningen.

¹⁷ De verschillende huisvestingen die beschouwd worden als 'à priori' aangepast aan de opvang van een NBMV in België zijn: (i) de OCMWs ; (ii) de centra van FEDASIL aangepast aan de NBMV ; (iii) de Lokale Opvanginitiatieven (LOI) en de gespecialiseerde centra ; (iv) de huisvesting- en opvangstructuren erkend door de Gemeenschappen in het kader van bijstand en bescherming van de Jeugd, hierinbegrepen de huisvesting in een appartement in het kader van begeleid zelfstandig wonen of ambulante begeleiding van de NBMV door een vereniging of instelling; (v) erkende opvangfamilies ; (vi) iemand die een familielid kan zijn van de NBMV en die onder supervisie de NBMV kan opvangen onder voorwaarden die de grondrechten van de NBMV respecteren en in overeenstemming zijn met het wettelijk kader in België.

¹⁸ Onder de grondrechten verstaan wij ook de rechten op materiële bijstand zoals vermeld in 2,6° en de artikels 23- à 33 van de 'Opvangwet' van 2007 (huisvesting, voeding en kleding, psycho-sociale begeleiding, dagelijkse toelage, toegang tot juridische hulp van een tolk).

ii. Historisch overzicht en aantal van de aankomsten van NBMV in België

1. Historisch overzicht

De aankomst van NBMV in België is geen nieuw fenomeen. Studies geven sinds de jaren 1980 de cijfers van de aankomst van 1.000 tot 1.500 NBMV per jaar op het Belgisch grondgebied uit derde landen¹⁹. Het aantal aankomsten is nochtans vermeerderd tijdens de laatste decennia²⁰.

Dit fenomeen was nochtans weinig zichtbaar. De juridische teksten en beschermingsinstanties, waaronder de Dienst Voogdij, werden pas opgericht na de media-aandacht en een interesse vande politiek voor dit fenomeen op het einde van de jaren 1990. Deze aandacht viel samen met meerdere factoren: de Resolutie van de Raad van de EU van 26 juni 1997 betreffende de richtsnoeren van de opvang en de begeleiding van NBMV²¹, de dood van 2 NBMV in het landingsgestel van een vliegtuig van SABENA en, in 2002, de « zaak Tabitha ».²²

Het aantal aankomsten van NBMV in België begin 2011 zou met 30 % gestegen zijn in vergelijking met het jaar 2008²³. Dat heeft een 'opvangcrisis' van NBMV veroorzaakt en de beschermingsvoorzieningen erg onder druk gezet. Deze toename van de aankomsten is onder andere te verklaren door de geopolitieke condities van de landen van herkomst, de stabilisatie en de verankering van de migratieroutes en het ontstaan van een Afghaanse en Guinese gemeenschap in België²⁴.

2. Schatting van het huidig aantal NBMV

In 2011 werden **3002** NBMV geïdentificeerd door de Dienst Voogdij²⁵, waarvan 2464 jongens en 538 meisjes. Een bepaald aantal NBMV op het Belgisch grondgebied werden nochtans noch geïdentificeerd noch gesignaleerd aan de Dienst Voogdij en bleven wegens dit feit buiten de beschermingsvoorzieningen en de jeugdzorg. 2361 geïdentificeerde NBMV werden tenlastegenomen door de Dienst Voogdij²⁶. 1115 jongeren wensten hun adres of naam niet aan de Dienst Voogdij te geven²⁷. Child Focus schat dat één NBMV op vier binnen de 48 uren uit de Observatie- en Oriëntatie Centra (OOC) waar zij eerst werden ondergebracht « verdwijnt », hetzij 500 NBMV per jaar²⁸. Aangezien de NBMV die geen asielzoekers zijn tegenwoordig niet meer

¹⁹ Cf. Coordination des ONG pour les Droits de l'Enfant, *le 10ème anniversaire de la Plate-forme 'Mineurs en Exil', Etat des lieux des actions menées*, juin 2009.

²⁰ Cf. Service Droit des Jeunes, *Evaluation qualitative du système de tutelle en Belgique*, (étude tutelle'), sept. 2011.

²¹ J.O.C.E, 19 juli 1997, C 221/23-26.

²² Tabitha, NBMV van 5 jaar, was in transit in België toen zij trachtte naar haar moeder te reizen die erkend vluchteling was in Canada. Zij werd gedurende twee maanden opgesloten in een gesloten centrum, en daarna alleen gerepatriëerd naar de DR Congo door de DVZ, ondanks een gerechtelijke beslissing om het kind in vrijheid te stellen. [Europees Hof voor de Rechten van de Mens, Zaak Mubilanzila Mayeka et Kaniki Mitunga c. België (verzoekschrift n°13178/03), arrest van 12/10/2006.]

²³ Cf. GENOT Zoé, *Question de Mme Zoé Genot au Ministre de la Justice, question n°4837, réponse de Steffaan de Cleck, ministre*, 15/02/2011.

²⁴ Cf. Platform Kinderen op de Vlucht ('PKV'), *Mémorandum sur l'accueil des mineurs étrangers non accompagnés*, ('mémorandum'), maart 2012.

²⁵ De Dienst Voogdij, verbonden aan de FOD Justitie, is belast met het inrichten van een specifieke voogdij voor de NBMV. Meer info over deze dienst: http://justice.belgium.be/fr/themes_et_dossiers/enfants_et_jeunes/mineurs_etrangers_non_accompagne/serv_ice_des_tutelles/

²⁶ Cf. Dienst Voogdij, statistieken 2011.

²⁷ Minderjarigen gesignaleerd aan de Dienst Voogdij maar nog niet geïdentificeerd.

²⁸ Cf. website van Child Focus, <http://www.childfocus.be/fr/enfants/conseils>, consulté le 30/07/2012.

worden opgevangen in OOC, vermelden deze statistieken slechts een deel van de NBMV die verdwijnen uit de beschermingsvoorzieningen en moeten dus genuanceerd worden. Tussen de NBMV die verdwijnen, vindt men:

- NBMV in transit naar een ander land van de EU²⁹,
- NBMV (al dan niet uitgebuit) opgevangen bij de uitgebreide familie of bij een derde of zij die hun gegevens niet willen meedelen of de aanwezigheid van deze familie bekend maken uit angst voor de gevolgen voor de mensen die hun opvangen³⁰.
- NBMV die geen informatie ontvangen hebben over de werking van de Dienst Voogdij of deze niet begrepen hebben en die niet naar een door de Dienst Voogdij vastgelegde afspraak gaan.

iii. Profielen van NBMV in België

1. Typologie van de NBMV

Door een analyse van de bestaande studies over NBMV kunnen de volgende sub-groepen geïdentificeerd worden³¹:

1. De NBMV die internationale bescherming zoeken, in meerderheid jongens uit Afghanistan of de DR Congo. De Guinezen zouden vooral meisjes zijn die asiel aanvragen om een gedwongen huwelijk of een genitale verminking te ontvluchten.
2. De NBMV die hun land van herkomst verlaten hebben in gezelschap van hun ouders of andere familieleden en die er tijdens de reis van gescheiden zijn, of alleen gelaten in België als gevolg van de verwerping van de asielaanvraag van hun ouders of omdat zij geen andere oplossing zagen.
3. De NBMV die van hun ouders « opdracht of het mandaat » gekregen hebben om naar een bestemmingsland te reizen, om er beter onderwijs te volgen of er te werken.
4. De NBMV die het slachtoffer zijn van mensenhandel, hierinbegrepen de slachtoffers die nooit klacht hebben neergelegd en dus niet als dusdanig erkend zijn.
5. De NBMV « op de dool ». Deze jongens die weinig of geen school hebben gelopen zouden op eigen initiatief vertrokken zijn en zouden dikwijls het contact behouden hebben met hun familie. Deze groep bestaat dikwijls uit minderjarigen uit de Maghreb, soms met een parcours van straatkinderen die migreren om een betere toekomst te hebben. Zij zwerven gedurende meerdere jaren rond in Europa alvorens hun vrienden of hun familie in België op te zoeken.
6. De NBMV die in transit zijn naar een ander land wegens de zeeroute naar het Verenigd Koninkrijk of per trein naar Nederland.

²⁹ Het Verenigd Koninkrijk, Duitsland of de Scandinavische landen worden door de meeste voogden of ondervraagde NBMV genoemd.

³⁰ Cf. Interview n° 25.

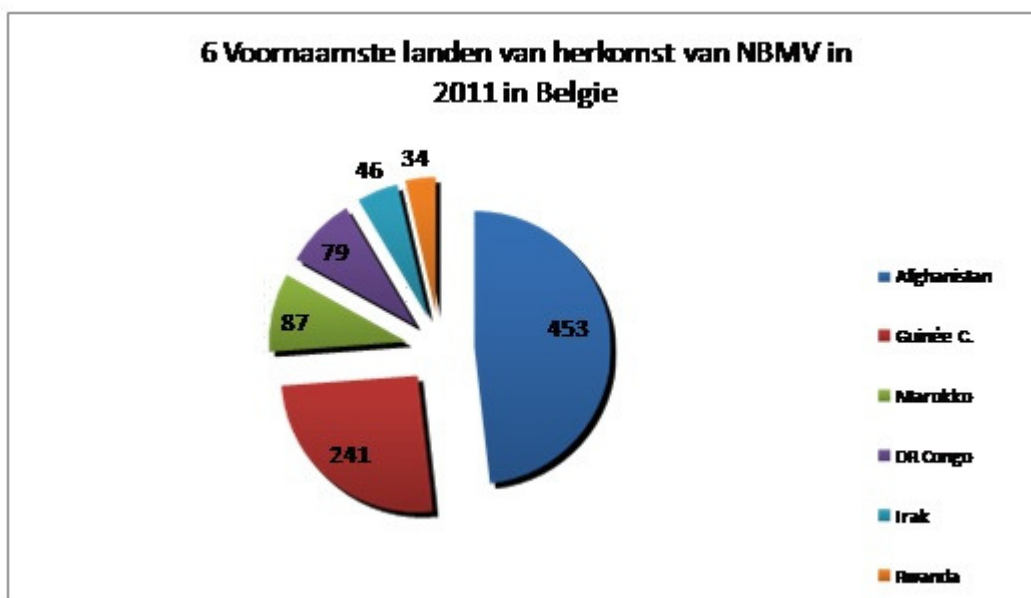
³¹ Cf. DE CONINCK François, *Les réponses apportées par la Communauté française aux besoins des NBMV en Belgique*, 2007 et CLOET Margot, *Voldongen feit ? Opvang en begeleiding van buitenlandse niet -begeleide minderjarigen*, Garant, Antwerpen- Appeldoorn, 2007. Zie ook Réseau Européen des Migrations, Point de contact belge, *Mineurs non- accompagnés en Belgique, modalités d'accueil, de retour et d'intégration*, juil. 2009 et Child Focus & FEDASIL, *Het profiel en de traject-monitoring van de niet-begeleide minderjarige asielzoeker in België*, juil. 2005. Men verwijst ook naar de wazige categorie waarin 'de vluchtelingen, de gemandateerden, de uitgebuitenen, de weglopers en de zwervers', cf. ETIEMBLE Angéline, *Revue Migrations Etudes, Synthèse sur les travaux sur l'immigration et la présence étrangère en France, les mineurs isolés étrangers en France*, n°109, sept.-oct. 2002.

7. De NBMV die hun ouders of hun familieleden wensen te bereiken buiten de officiële procedure van de gezinshereniging.
8. De NBMV die in groep reizen, leden van dezelfde gemeenschap of familie en die dikwijls in de informele economie werken. De Roemeense Roma NBMV zouden een belangrijk deel uitmaken van deze Europese NBMV tussen 2005 en 2008.
9. De NBMV die uitgebuit worden en verplicht deel te nemen aan illegale activiteiten. Roma uit de landen van Ex-Yoegoslavië, en in het bijzonder meisjes, behoren tot deze categorie.

2. Nationaliteiten van NBMV die het meest vertegenwoordigd zijn in België

De volgende grafiek geeft de belangrijkste landen van herkomst aan van NBMV vermeld door de Dienst Voogdij in 2011³².

De asielzoekende NBMV komen tussen januari en maart 2012 voor de grote meerderheid en in afnemende volgorde uit Afghanistan, DR Congo, Guinea, Angola, Pakistan en Kameroen³³.

3. België, bestemmings- en transitland

Zoals de hogervermelde grafiek aantoont, is België een bestemmingsland voor de NBMV uit West-Afrika en de streek van de Grote Afrikaanse Meren. Dit is te verklaren door de koloniale geschiedenis van België en de al geruime tijd aanhoudende aanwezigheid van familieleden die hun kunnen opvangen in België. Deze historische factor speelt ook voor de Marokkaanse³⁴ en Afghaanse³⁵ NBMV. De Marokkaanse NBMV die wij in Brussel ontmoetten in het kader van deze

³² Cf. *Statistieken 2011*, Dienst Voogdij.

³³ Cf. Commissariaat Generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen ('CGRA'), *Statistiques d'asile, Rapport mensuel*, mars 2012.

³⁴ De migratie van Marokkaanse NBMV in België vermeerde in het midden van de jaren 1990, cf. UNICEF, *Nouveau visage de la migration, les mineurs étrangers non accompagnés, Analyse transnationale du phénomène migratoire des mineurs marocains vers l'Espagne*, 2005, p. 13-4.

³⁵ De aanwezigheid van Afghaanse migranten, in het bijzonder in Vlaanderen, is nochtans van recente datum.

studie kwamen inderdaad uit de gebieden die geïdentificeerd worden als emigratiegebieden van Marokkaanse NBMV, d.w.z. Tanger, Tétouan, Nador, Casablanca, Fès, Sous en het zuiden van Rif³⁶.

België is eveneens een transitland voor NBMV die naar Scandinavië³⁷, Duitsland of het Verenigd Koninkrijk willen reizen, in het bijzonder voor de Afghaanse, Bangladeshi, Chinese NBMV of inwoners van de Hoorn van Afrika of de Maghreb, en dit in de havensteden Oostende en Antwerpen³⁸. Deze NBMV transiteren soms ook via Brussel³⁹. Zij kunnen zich duurzaam op het Belgisch grondgebied bevinden wanneer zij er niet in slagen om het Verenigd Koninkrijk te bereiken.

b. VOORSTELLING EN ANALYSE VAN HET BELGISCH WETTELIJK EN INSTITUTIONEEL KADER

Het wetgevend systeem van België is redelijk beschermend maar bevat nochtans leemten met betrekking tot de bescherming in feite en in rechte⁴⁰. België heeft een wetgevend en reglementair systeem aangenomen dat de verschillende fasen en procedures dekt die de NBMV meemaken, van de identificatie tot de opvang, tot uiteindelijk de bepaling van de duurzame oplossing.

i. De voogdij, een federale bevoegdheid

De « Voogdijwet » stelt een voogdijmechanisme in dat specifiek bedoeld is voor NBMV⁴¹. De Dienst Voogdij, die afhangt van de FOD Justitie, moet ingelicht worden door elke overheid zodra een minderjarige die mogelijk de voorwaarden vervult van de definitie van NBMV aan de grens aankomt of op het Belgisch grondgebied aangetroffen wordt. Dit signalement gebeurt via een signalementsfiche aan de Dienst Voogdij. Iedere particulier of vereniging kan ook een jongere die verklaart NBMV te zijn signaleren. Er wordt een voogd aangewezen zodra de minderjarigheid bevestigd wordt door identiteitspapieren of door de resultaten van een leeftijdsonderzoek⁴². Ingeval van hoogdringendheid⁴³, kan een voorlopige voogd worden aangesteld door de Dienst Voogdij in afwachting van de resultaten van de identificatie van de jongere. De NBMV afkomstig uit een Lidstaat van de EER hebben geen recht op een voogd, wat in tegenspraak is met het principe van niet-discriminatie van artikel 2 van het Internationaal Verdrag betreffende de Rechten van het Kind.

De voogd speelt een fundamentele rol bij de toegang tot de rechten van de NBMV. De voogd⁴⁴ moet onder andere:

³⁶ Cf. UNICEF, *Ibid.*, p.46. Deze gebieden zijn vermeld in deze studie als migratiegebied van Marokkaanse NBMV. De oversteek gebeurt in het bijzonder vanuit Tanger, Ceuta en Melilla.

³⁷ Denemarken wordt het meest vermeld door de NBMV uit de Maghreb tijdens onze interviews.

³⁸ Volgens de Dienst Voogdij, het Centre Espéranto en de ondervraagde voogden.

³⁹ Onze gesprekken met NBMV, sociale werkers en observaties op het terrein bevestigen dat een bepaald aantal NBMV uit Marokko naat Scandinavië vertrekken met de bus Brussel- Kopenhagen.

⁴⁰ Wij hernemen en vertalen hier een deel van de fiches NBMV van de Association pour le Droit des Etrangers en het artikel –opgesteld in het kader van het project PUCAFREU, *The Legal Status of Unaccompanied Children within International, European and National Frameworks*, chapt. 4 : *National Laws & Practices regarding Unaccompanied Children and their Adequacy with regard to International Law*, TAWFIK Léila, p.44-6.

⁴¹ Programmawet van 24 december 2002, titel XIII, Hoofdstuk 6 ('Voogdijwet'). Voor een precieze omschrijving van de taken van de voogd en van de Dienst Voogdij, Cf. VAN KEIRSBILCK Benoît, *Le système de tutelle pour les mineurs étrangers non-accompagnés*, JDJ n°242, févr. 2005.

⁴² In België wordt een « triple-test » gebruikt om de leeftijd vast te stellen van de potentiële NBMV.

⁴³ Dit wordt hoofdzakelijk gedaan door de Dienst Voogdij voor jongeren in een gesloten centrum aan de grens in afwachting van de resultaten van het leeftijdsonderzoek of voor hun die in een kwetsbare toestand verkeren.

⁴⁴ Voor een precieze omschrijving van de taken van de voogd, zie VAN KEIRSBILCK Benoît, *Ibid.*

- de niet-begeleide minderjarige vertegenwoordigen in het kader van alle rechtshandelingen betreffende het verblijf en de gerechtelijke en administratieve procedures;
- een asielaanvraag indienen of een machtiging tot verblijf aan te vragen;
- toelichting geven aan de minderjarige bij de beslissingen genomen door de overheden;
- de rechtsmiddelen aanwenden;
- begeleiding geven bij de verhoren inzake asiel en verblijf;
- bijstand vragen van een advocaat;
- zich ervan verzekeren dat de niet-begeleide minderjarige tijdens zijn verblijf in België toegang heeft tot onderwijs, psychologische bijstand, medische verzorging;
- zorgen voor een aangepaste opvang⁴⁵;
- erover waken dat de politieke, filosofische en godsdienstige overtuiging van de minderjarige in acht worden genomen;
- de goederen van de minderjarige beheren zonder dat hij het genot ervan heeft;
- alle passende maatregelen nemen opdat de minderjarige de hulp ten laste van de openbare overheden waarop hij recht heeft, ontvangt;
- een duurzame oplossing zoeken in het belang van de minderjarige;
- alle passende maatregelen treffen om de familieleden van de minderjarige op te sporen;
- uiterlijk 15 dagen na zijn aanwijzing een verslag opmaken betreffende de persoonlijke situatie van de minderjarige.

Alhoewel men ongetwijfeld de rol van de voogden kan bestempelen als een goede praktijk wegens hun opdracht en het uitgevoerde werk, zijn zij nochtans dikwijls bedolven onder het werk en onvoldoende betaald, wat de kwaliteit van hun prestaties voor de NBMV vermindert⁴⁶. Het duurt tussen enkele dagen en maanden om het resultaat van het leeftijdsonderzoek te bekomen, wat de toewijzing van een voogd vertraagt. De aanstelling van een voogd neemt ook veel tijd in beslag wegens het gebrek aan voogden. Tijdens deze periode kunnen de NBMV de beschermingsvoorzieningen verlaten of er van uitgesloten worden.

---

⁴⁵ De voogd hoeft niet te zorgen voor deze huisvesting.

⁴⁶ Platform Kinderen op de Vlucht ('PKV'), Aanbevelingen van het « Platform Kinderen op de Vlucht » betreffende de voogdij van NBMV, 2006

- ii. De opvang: Een illegale discriminatie tussen NBMV die asiel aanvragen en zij die geen asiel aanvragen

De Opvangwet voorziet in theorie een opvang van NBMV in *drie fasen*. Krachtens de Opvangwet en het Koninklijk Besluit van 2007⁴⁷, moeten alle NBMV (onafhankelijk van hun administratief statuut) vooreerst systematisch opgevangen worden in een Oriëntatie en Observatiecentrum (OOC) voor een periode van 15 dagen die eenmaal verlengbaar is. De 2 bestaande OOC worden beheerd door FEDASIL, het federaal agentschap verantwoordelijk voor de opvang van asielzoekers en andere opvangrechtigen⁴⁸. Deze *eerste fase* van de opvang is bedoeld om een eerste profiel op te stellen van de NBMV en om eventuele kwetsbaarheden vast te stellen, met het oog op zijn doorverwijzing naar een aangepaste opvang.

De NBMV (al dan niet asielzoeker) moet in een *tweede fase* – en indien hij niet geniet van een opvang die meer aangepast is aan zijn specifieke behoeften⁴⁹ – overgebracht worden naar een andere *communautaire*⁵⁰ structuur van FEDASIL of van een van haar partners. Deze opvang van de tweede fase strekt zich uit over een periode van 4 maanden tot een jaar, onafhankelijk van het feit of de NBMV een asielzoeker is of niet⁵¹. Indien de jongere een specifieke bijstand nodig heeft moet hij opgevangen worden door de Jeugdzorg (wat de verantwoordelijkheid is van de Gemeenschappen en niet van FEDASIL).

Tijdens de *derde* en laatste *fase*, kan de NBMV opgevangen worden door FEDASIL in een kleine en meer individuele structuur indien de jongere nog altijd wacht op een verblijfsmachtiging, of door de (gedecentraliseerde) overheden in een huisvesting die aangepast is aan zijn behoeften, zijn statuut en zijn persoonlijk project (zoals de Lokale Opvanginitiatieven die georganiseerd worden door een OCMW of de Aide à la jeunesse – Jeugdzorg die georganiseerd wordt door de Gemeenschappen).

In de *praktijk* is de toepassing van dit schema in drie fasen moeilijk wegens de verzaaiing van de opvangvoorzieningen. Zoals wij zullen zien in deze studie lijkt dit schema bovendien niet aangepast aan de specifieke behoeften van bepaalde NBMV. Fedasil weigert sinds 2009 om NBMV die geen asielzoekers zijn op te vangen vanaf de eerste fase. Fedasil beweert niet verantwoordelijk te zijn voor niet-asielzoekers, en dat zij onder de verantwoordelijkheid van de Gemeenschappen vallen. De opvangcentra van de Gemeenschappen hebben niet genoeg beschikbare plaatsen. Bovendien beschouwen de Gemeenschappen niet altijd dat de NBMV onder hun bevoegdheid vallen⁵². Om deze redenen blijven de NBMV die in een OOC opgevangen worden dikwijls meer dan enkele maanden in deze structuren. Bovendien leidt het gebrek aan plaatsen, de institutionele complexiteit en de betwisting van bevoegdheid tussen Fedasil en de Gemeenschappen tot weigeringen van opvang van NBMV door verschillende instellingen, wat hun toegang tot de rechten bemoeilijkt, in het bijzonder voor de niet-asielzoekende NBMV⁵³.

⁴⁷ Wet van 12 januari 2007 betreffende de opvang van asielzoekers en bepaalde andere categorieën van vreemdelingen (artikels 37 tot 42 Opvangwet) en het Koninklijk Besluit van 9 april 2007 tot vastlegging van het stelsel en de werkingsregels voor de centra voor observatie en oriëntatie voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (« KB over de OOC »).

⁴⁸ Een asielzoeker is een persoon wiens erkenning van het statuut van vluchteling in onderzoek is krachtens het Verdrag van Genève over het statuut van vluchteling.

⁴⁹ Zoals een opvang in de uitgebreide familie ; een opvang door de Gemeenschappen of erkend door de Gemeenschappen ; in een Lokaal Opvanginitiatief dat NBMV opvangt of in een appartement in het systeem van begeleid zelfstandig wonen, of in een door de Gemeenschappen erkende opvangfamilie.

⁵⁰ Collectieve structuur, in tegenstelling tot individuele huisvesting.

⁵¹ Artikels 2 en 7 van het Koninklijk Besluit betreffende de OOC van 9 april 2007.

⁵² Cf. Asbl «Synergie 14-Relais », *Ibid.*

⁵³ Wij verwijzen naar het schema van de Guide MENAMO p.55-62 en naar de Mémoire en recours de l'Etat belge voor een precieze beschrijving van het wettelijk kader en het Belgisch opvangsysteem (cf. voetnoot onder bladzijde 61).

Het gebrek aan capaciteit van het opvangsysteem verplicht bepaalde NBMV *die asielzoekers zijn* om opgevangen te worden in een milieu van volwassenen of in onaangepaste structuren. De minderjarigen die asielzoekers zijn worden bijvoorbeeld in afwachting van hun identificatie door de Dienst Voogdij voortaan door FEDASIL ondergebracht in een hotel tijdens welke periode de Dienst Voogdij een verklaring opstelt van tenlasteneming⁵⁴ en dit tot er een plaats vrijkomt in een aangepast opvangcentrum. In de praktijk kan deze periode van verblijf in een hotel meerdere maanden duren. Nochtans vermindert Fedasil tegenwoordig het aantal NBMV dat opgevangen wordt in een hotel. Begin december 2012 zouden er 8 NBMV ondergebracht zijn in een hotel⁵⁵.

Sinds oktober 2009⁵⁶, vangt FEDASIL niet meer de *niet-asielzoekerde* NBMV op in de OOC, met uitzondering van de NBMV die FEDASIL als kwetsbaar beschouwt. Deze praktijk is nochtans illegaal in het licht van de Opvangwet van 2007 en artikel 2 van het Internationaal Verdrag betreffende de Rechten van het Kind (principe van niet-discriminatie). De NBMV die door FEDASIL als kwetsbaar worden beschouwd zijn:

- de NBMV die 13 jaar en jonger zijn;
- de NBMV die zwanger zijn en/ of met kind;
- de NBMV van het vrouwelijk geslacht⁵⁷;
- de NBMV die lijden aan medische of psychologische stoornissen.

De NBMV die geen asielzoekers zijn, en die door FEDASIL niet als kwetsbaar worden beschouwd, krijgen geen opvang, behalve indien de jongere een beroep inleidt bij de Arbeidsrechtbank. Deze laatste veroordeelt inderdaad FEDASIL om deze NBMV te huisvesten, op straffe van een dwangsom. Na veroordeling van FEDASIL door de Arbeidsrechtbank, wordt de NBMV gewoonlijk gehuisvest in een hotel; een onaangepaste huisvesting waar de NBMV over het algemeen het moeilijk heeft om zijn rechten te doen gelden.

- iii. De bepaling van de duurzame oplossing: een procedure die voor verbetering vatbaar is

Wanneer de NBMV noch asielzoeker is noch het statuut van slachtoffer van mensenhandel aanvraagt⁵⁸ of wanneer zijn asielaanvraag afgewezen werd, bestaat er een procedure voor het zoeken naar een duurzame oplossing voor de NBMV⁵⁹. In het kader van zijn opdracht zal de voogd een voorstel van duurzame oplossing doen aan de DVZ. De DVZ onderzoekt de duurzame oplossing en zal het voorstel van de voogd volgen of niet volgen. De bevoegdheid van de DVZ om zich uit te spreken over de duurzame oplossing en dus het hoger belang van het kind te bepalen wordt nochtans betwist door kinderrechtenorganisaties omdat die dienst ook belast is met het beheer van de migratie, en dus tegelijk rechter en partij is. Deze bepleiten dat de bepaling van het hoger belang van het kind zou moeten gebeuren door een multidisciplinaire onafhankelijke instantie volgens een aangepaste werkwijze⁶⁰.

⁵⁴ De wachttermijnen voor de aanstelling van een voogd zijn dikwijls te wijten aan het wachten op het resultaat van het leeftijdsonderzoek.

⁵⁵ Bron : Fedasil

⁵⁶ Cf. de instructie van FEDASIL van 20 oktober 2009.

⁵⁷ Dit is niet vermeld in een richtlijn of instructie. Nochtans worden meisjes beschouwd als kwetsbaar door FEDASIL.

⁵⁸ Dit statuut is het onderwerp van een specifieke procedure.

⁵⁹ Wij verwijzen naar het schema van de verblijfsprocedure voor een NBMV van de *Guide pédagogique MENAMO* p. 45-52 zie website: <http://www.menamo.net/p/ressources.html>.

⁶⁰ In het bijzonder op basis van de richtlijnen van het Hoog-Commissariaat voor Vluchtelingen, cf. UNHCR *Guidelines on Formal Determination of the Best Interests of the Child*, mai 2006.

De duurzame oplossing die gebaseerd moet zijn op het principe van het hoger belang van het kind⁶¹, kan de volgende zijn:

- de gezinshereniging in het land waar de ouders zich legaal bevinden;
- de terugkeer naar het land van herkomst of naar het land waar de NBMV gemachtigd is tot verblijf of toegelaten is tot verblijf, mits waarborgen voor een adequate opvang en tenlasteneming, hetzij door de ouders of door andere volwassenen die zich over hem zullen ontfermen, hetzij door gouvernemente of niet-gouvernementele instanties⁶².

Indien de duurzame oplossing bestaat in verblijf in België, kan een machtiging tot verblijf van een jaar (BIVR, Bewijs van Inschrijving in het Vreemdelingenregister), gevolgd door een verblijf van onbepaalde duur afgeleverd worden. De voogd zal bewijsmiddelen moeten voorleggen met betrekking tot het levensproject van de NBMV, zijn gezinssituatie, zijn schoolgaan en zijn kennis van een van de nationale talen. De DVZ is nochtans dikwijls van oordeel dat de terugkeer naar een familielid in het hoger belang van het kind is en levert aan de voogd een Bevel tot Terugbrenging naar de Grens af (Bijlage 38).

De voogd kan de terugkeer of een andere duurzame oplossing weerhouden door de DVZ betwisten voor de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (RVV). De rechtspraak van de RVV toont aan dat de families in werkelijkheid soms niet in staat zijn om de veiligheid of de ontwikkeling van de minderjarige te verzekeren⁶³.

Indien de voogd geen duurzame oplossing vindt, kan de NBMV een machtiging tot verblijf ontvangen (attest van immatriculatie) die geldig is voor 6 maanden, en verlengbaar, op voorwaarde dat de minderjarige bewijst dat hij regelmatig school loopt, zijn familiale situatie voorlegt en op grond van inlichtingen die de voogd verschaft aan de DVZ⁶⁴.

Indien binnen de drie jaar na de afgifte van de machtiging tot verblijf van een jaar geen enkele duurzame oplossing werd gevonden, kan de verblijfsvergunning worden toegekend voor onbepaalde duur indien bepaalde voorwaarden vervuld werden (overlegging van identiteitsdocumenten⁶⁵, studies, enz.), behoudens een met redenen omklede tegengestelde beslissing.

De mogelijkheid om de duurzame oplossing te wijzigen indien de NBMV valse of bedrieglijke inlichtingen heeft gegeven, die recent werd ingevoerd door de « wet van 12 september 2011 »⁶⁶, is potentieel nefast, in de mate dat het kan gebeuren dat NBMV een valse identiteit opgeven wanneer zij door de politie ondervraagd worden, bij gebreke aan voldoende informatie over het beschermingssysteem of angst, en dat er in deze bepaling geen rekening wordt gehouden met het hoger belang van de minderjarige.

Bij gebreke aan een verblijfsvergunning, kan de NBMV illegaal op het Belgisch grondgebied verblijven met een bevel tot terugbrenging. Verschillend van de situatie van de volwassenen, die

⁶¹ De recente 'Lanjri Wet' (zie verder in deze studie) nodigt nochtans de DVZ uit om eerst de terugkeer naar de familie te beschouwen als duurzame oplossing, en de andere oplossingen in tweede orde. Dit werd veroordeeld door de vereniging Défense des Enfants International die een vordering heeft ingeleid tegen deze bepaling bij het Belgisch Grondwettelijk Hof.

⁶² De ervaring met de gedwongen terugkeer door Nederland naar Kongo of Angola in instellingen toont aan dat de meerderheid van de teruggezonden NBMV er niet aankwamen of later verdwenen.

⁶³ Cf. RVV, Arrest n°26.294, 24 apr. 2009, en RVV, Arrest n°25.108, 26 maart 2009, of RVV, Arrest n°21.818, 22 januari 2009.

⁶⁴ Artikel 61/23 van de 'wet van 12 september 2011'.

⁶⁵ Deze bepaling kan problematisch zijn voor de NBMV die moeilijkheden ondervindt om deze documenten te bekomen of voor jongeren die bijvoorbeeld een valse identiteit hebben opgegeven.

⁶⁶ Wet tot wijziging van de wet van 15/12/1980 voor de tijdelijke toekenning van een machtiging tot verblijf aan de minderjarige vreemdeling van 12 september 2011 ('Loi Lanjri').

een Bevel om het Grondgebied te Verlaten ontvangen, kan hij niet met dwang uitgewezen worden voor zijn meerderjarigheid. De terugkeer van een NBMV kan enkel vrijwillig gebeuren⁶⁷. De NBMV kan eveneens vragen om te genieten van een regularisatie op grond van uitzonderlijke omstandigheden (om humanitaire redenen, op grond van zijn integratie, omdat er geen band is met het land van herkomst of om medische redenen)⁶⁸.

iv. De instellingen en verenigingen die actief zijn voor NBMV en verdeling van de bevoegdheden

1. De instellingen en verenigingen

Het Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers (FEDASIL): FEDASIL is een instelling van openbaar nut onder de voogdij van de Staatssecretaris voor Asiel en Migratie, Maatschappelijke Integratie en de Strijd tegen de Armoede. FEDASIL verleent een materiële hulp aan asielzoekers en organiseert, rechtstreeks of met haar partners, de opvang en de begeleiding van asielzoekers, NBMV en families die zonder wettig verblijf op het grondgebied verblijven met minderjarige kinderen. FEDASIL organiseert eveneens de observatie en oriëntatie van NBMV, al dan niet asielzoekers, en beheert 19 opvangcentra verspreid over het Belgisch grondgebied. FEDASIL draagt bij aan de conceptie, de voorbereiding en de uitvoering van het opvangbeleid. Het agentschap coördineert eveneens de programma's voor vrijwillige terugkeer.

De Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ): De DVZ hangt af van de FOD Binnenlandse Zaken. De DVZ heeft meerdere bevoegdheden, hij:

- levert de visas af;
- levert de verblijfsvergunningen af aan NBMV en slachtoffers van mensenhandel;
- registreert de asielaanvragen en bepaalt welke Staat verantwoordelijk is voor de behandeling van de asielaanvraag op grond van de Dublin Verordening;
- levert de bevelen om het grondgebied te verlaten af (meerderjarigen) en de bevelen tot terugbrenging (NBMV);
- zorgt er voor dat de vrijwillige of gedwongen terugkeer uitgevoerd wordt;
- beheert de detentiecentra en de terugkeercentra voor gezinnen met een kind die illegaal op het grondgebied verblijven.

Binnen de Directie Toegang en Verblijf van de DVZ, het Bureau MINTEH (Minderjarigen en Slachtoffer van Mensenhandel):

- stelt signalementsfiches op van de NBMV die zich spontaan aanbieden bij de DVZ in toepassing van de omzendbrief van 23/04/2004;
- onderzoekt het recht op de verblijfstitels van de NBMV die de toepassing vragen van de geldende wetgeving, waaronder het zoeken naar een duurzame oplossing en verhoort deze NBMV;
- levert documenten af in functie van de duurzame oplossing die weerhouden werd (Bevel tot terugbrenging, Bewijs van Inschrijving, BIVR);
- onderzoekt en volgt de verblijfsaanvragen op van slachtoffers van mensenhandel.

Het Commissariaat Generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS): Het CGVS is een onafhankelijke asielinstantie die als opdracht heeft bescherming te bieden aan vreemdelingen die, in geval van terugkeer naar hun land van herkomst, het risico lopen van vervolging of ernstige

⁶⁷ De gedwongen terugkeer van NBMV wordt vermeld in het kader van het Europees project over de terugkeer van NBMV (ERPUM), cf. KNACK, *De Block wil jonge asielzoekers vroeger terugsturen*, 09/07/2012.

⁶⁸ Artikels 9 bis en 9 ter van de wet van 15 december 1980 betreffende toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

aanslagen op hun grondrechten. Het verleent het statuut van vluchteling of van subsidiaire bescherming. Te dien einde onderzoekt het elke asielaanvraag op grond van internationale, Europese en Belgische normen. Het CGVS levert eveneens documenten van burgerlijke stand af aan erkende vluchtelingen en staatlozen.

De Diensten voor hulpverlening in een open omgeving (AMO) en het project MENAMO: Een AMO dienst is verantwoordelijk voor de preventieve hulpverlening in het kader van de jeugdzorg van de Franse Gemeenschap. Deze hulp wordt verschaft in de levensomgeving van de jongeren en in hun relaties met de maatschappelijke omgeving. Deze preventieve hulpverlening bevat een individuele bijstand (luisteren, raadgeving, informatie verschaffen, oriëntatie, begeleiding) aan de jongeren op vrijwillige basis, evenals een globalere en collectieve bijstand met het oog op de verbetering van de globale sociale en politieke omgeving.

Het projet MENAMO, gefinancierd door de Arrondissementsraad van de jeugdzorg te Brussel (CAAJ, in het kader van de « algemene bescherming »), groepeerde de AMO en andere verenigingen. Het doel van het project is dat alle actoren en overheden die verantwoordelijk zijn voor NBMV hun taken uitvoeren en dat de AMO die partners zijn in het project gevormd worden over de toepasselijke reglementering. Deze AMO ontwikkelen eveneens globalere acties om de praktijken te veranderen, de bevoegde instanties, de pers en het publiek te sensibiliseren voor de situatie van de NBMV en de overheden en instellingen te interpellieren.

2. De verdeling van de bevoegdheden tussen de Federale Overheden en de Gemeenschappen

De bevoegdheid van de Bijzondere Jeugdzorg en Aide à la jeunesse in de Franse Gemeenschap

De gespecialiseerde hulpverlening die de Gemeenschappen verlenen komt pas tot stand « *wanneer de consulent van de jeugdzorg geconstateerd heeft dat de algemene hulpverlening [FEDASIL] het probleem niet op een aangepaste manier heeft kunnen oplossen* ». Wanneer haar gevraagd wordt om hulp te verlenen aan een NBMV die in gevaar is, moet de Service de l'aide à la jeunesse (SAJ, Franse Gemeenschap) onmiddellijk de jongere verwijderen uit de gevaarlijke situatie waarin deze zich bevindt, en de meest aangepaste oplossing zoeken voor hem, rekening houdend met zijn moeilijkheden en noden. Er mag geen onderscheid gemaakt worden op grond van het administratief statuut van de jongere of op grond van zijn nationaliteit.

De definitie van « gevaarlijke situatie » (Franse gemeenschap) of “problematische opvoedsituatie(POS)” (Vlaamse gemeenschap) kan op verschillende manieren geïnterpreteerd worden. Sommigen beschouwen dat een NBMV die op straat leeft automatisch als een jongere is die gevaar loopt of die zich in een POS bevindt. De jongere moet dan ook onmiddellijk een aangepaste huisvesting krijgen. Deze interpretatie is nochtans niet gedeeld door alle arrondissementen van de jeugdzorg.

Het decreet van 7 maart 2008 betreffende de *Bijzondere jeugdbijstand* (Aide à la Jeunesse in de Vlaamse Gemeenschap) heeft tot doel « hulp en bijstand te organiseren of te verlenen ten behoeve van minderjarigen die zich in een problematische opvoedingssituatie bevinden of die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd ». Er mag geen onderscheid gemaakt worden op grond van het administratief statuut van de jongere of op grond van zijn nationaliteit. Voor een meer volledige beschrijving van de verdeling van de bevoegdheden tussen de Federale Diensten en de Gemeenschappen met betrekking tot de opvang van NBMV en de voorzieningen van tenlasteneming van NBMV door de instellingen die erkend zijn door de Franse, Vlaamse en Duitse Gemeenschappen verwijzen wij naar de Guide MENAMO en het Memorie van antwoord van het Belgisch Koninkrijk⁶⁹.

⁶⁹ *Guide pédagogique MENAMO*, aangepast op 01/12/2011, blz.57-58 et, *Mémoire de réponse du Royaume de Belgique au Comité Européen des Droits Sociaux, Réclamation collective introduite par Défense des Enfants*

v. De aandacht voor NBMV in de pers en de Belgische openbare en politieke ruimte

Een mediaoverzicht van artikels, radio- en TV uitzendingen tussen maart 2011 en juli 2012 heeft de invalshoeken van media- en politieke aandacht ⁷⁰ voor de kwestie van de toegang tot de rechten van de NBMV die buiten de beschermingsvoorzieningen vallen geanalyseerd. Een aanzienlijk aantal persartikels, radio- en TV uitzendingen was gewijd aan de aanwezigheid van NBMV die buiten de beschermingsvoorzieningen vallen, in het kader van de opvangcrisis en de verzadiging van de opvangsvoorzieningen, vooral tijdens de winter. Deze media aandacht volgt op de actievoering van verenigingen van het project MENAMO en het Platform Kinderen op de Vlucht. De inleiding van rechtsvorderingen door kinderrechtenorganisaties tegen de Belgische Staat wegens haar tekortkomingen bij de opvang van NBMV werd eveneens gerapporteerd onder de invalshoek van schendingen van het opvangsrecht.

In radio uitzendingen en op Facebook werden er eveneens initiatieven genomen om het grote publiek in te lichten over het dagelijks leven van NBMV die buiten de beschermingsvoorzieningen vallen. Een blog toont ook de instrumenten die kunnen gebruikt worden om de toegang tot de rechten van de NBMV te bevorderen.

Het dagelijks leven van NBMV die buiten de beschermingsvoorzieningen vallen werd bovendien gemediatiseerd in de vorm van enquêtes op het terrein onder de invalshoek van de uitbuiting. Het gaat om delinquente of uitgebuite NBMV in het kader van drug dealing of heling van gestolen goederen, minderjarigen in dievenbendes of minderjarigen die zich prostitueren. Er bestaat eveneens informatie over NBMV in transit naar het Verenigd Koninkrijk onder invloed van uitbuiters en die in kraakpanden wonen.

Enkele persartikels citeren een parlementaire vraag van een rechtse politieke partij vermeldend dat de resultaten van het onderzoek naar de leeftijd zou aan het licht brengen dat 1/5 van de jongeren die beweren NBMV te zijn in feite meerderjarigen bleken te zijn en dus misbruik maken van het systeem om te kunnen genieten van gunstiger opvang- en asielprocedures, wat ervoor zou zorgen dat de beschermingsvoorzieningen overbelast zijn. Deze artikels vermelden echter niet dat de betrouwbaarheid van het leeftijdsonderzoek door velen in twijfels wordt getrokken en dat het artikel foutieve statistieken vermeld. Sociale assistenten hebben dit in een artikel weerlegd.

Een aantal persartikelen volgen de uitspraak van de Staatssecretaris voor Asiel en Migratie met betrekking tot de mogelijke gedwongen terugkeer van NBMV, wat kritische reacties uitlokte van verenigingen, die de weinig overtuigende resultaten in Nederland met betrekking tot dergelijke gedwongen terugkeer hebben bekend gemaakt.

Artikels in gespecialiseerde media waren ook gewijd aan NBMV. Zij behandelen de thema's van de opvang en het onderwijs voor NBMV meestal onder de invalshoek van de rechten en specificiteiten van de NBMV. Eén artikel behandelt ook de moeilijkheid voor NBMV om zich te integreren, in het bijzonder bij gebrek aan een perspectief op een verblijfsvergunning.

Op het politiek niveau behandelen de parlementaire vragen en de artikels in de gespecialiseerde pers de bevoegdheidsconflicten tussen de federale diensten en de Gemeenschappen en de noodzakelijke opvang van alle NBMV, onafhankelijk van hun statuut. Deze parlementaire vragen en artikels zijn over het algemeen opgesteld in een optiek van bescherming van de NBMV en in het kader van wetsvoorstellen of politieke discussies. Deze voorstellen of discussies gaan over de

---

International (DEI) à l'encontre de la Belgique (réclamation n°69/2011) van 2 april 2012, blz. 21-35. Deze is beschikbaar op de website : <http://www.menamo.net/p/ressources.html>. Het Memoire van antwoord van de Belgische staat is hier beschikbaar:

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC69CaseDoc3_fr.pdf.

⁷⁰ Zie bijlagen voor de artikels en parlementaire vragen gebruikt voor dit persoverzicht.

verblijfstitel van de NBMV, of over de verdeling van de bevoegdheden tussen de federale diensten en de Gemeenschappen voor wat de opvang betreft van de NBMV, vooral in periodes van hevige kou.

Uit onze analyse volgt dat de mediatieke en politieke aandacht voor NBMV die buiten de beschermingsvoorzieningen vallen in België eerder “goed geïnformeerd” is en de rechten van de NBMV die buiten de beschermingsvoorzieningen vallen en de NBMV in het algemeen eerbiedigt. De behandeling van dit onderwerp door journalisten en politici die het onderwerp relatief goed kennen, en die in het bijzonder het Platform Kinderen op de Vlucht of gespecialiseerde verenigingen zoals de AMO of verenigingen van voogden raadplegen tijdens de redactie van hun artikels, draagt bij tot de kwaliteit van de analyse van dit onderwerp.

DEEL 2- ONDERZOEKSMETHODE EN ONDERVONDEN MOEILIKHEDEN

In een eerste deel gaat dit hoofdstuk over de onderzoeksmethodologie en de definitie van de doelgroep. De toegangsstrategieën en obstakels die deze NBMV ondervinden worden geanalyseerd in het tweede deel, alvorens de draagwijdte en de grenzen van deze studie aan te geven.

a. ONDERZOEKSMETHODOLOGIE EN UITVOERING

i. Strategieën om de doelgroep te bereiken

Wij hebben voor een kwalitatieve onderzoeksmethode gekozen⁷¹ aangezien de doelgroep moeilijk te bereiken is doordat zij zich de facto buiten de beschermingsvoorzieningen bevindt. Zesentwintig semi-directieve interviews⁷² met NBMV of ex-NBMV (jong volwassenen) die zich buiten de beschermingsvoorzieningen bevinden werden afgenomen tussen augustus 2011 en maart 2012⁷³. Deze interviews werden vervolledigd door een vijftigtal gesprekken en uitwisselingen met zorgverleners, vakmensen en institutionele actoren die in rechtstreeks contact zijn met deze jongeren⁷⁴. Acht observatiesessies op openbare plaatsen waar veel NBMV komen (zoals parken en stations) werden eveneens uitgevoerd tussen juli 2011 en januari 2012. Deze werden alleen of in samenwerking met straathoekwerkers uitgevoerd, om de benadering van de NBMV en informatievergaring te bewerkstelligen.

De gesprekken met NBMV of ex-NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien⁷⁵ werd vergemakkelijkt door de contacten met de voogden, sociale werkers van verenigingen en gespecialiseerde advocaten en door een regelmatige aanwezigheid bij verenigingen die informatie geven en diensten verlenen aan NBMV. Het vertrouwen dat de sociaal assistents of de advocaten hadden met de jongeren werd ook gedeeltelijk getransponeerd op de onderzoeker⁷⁶.

De in een hotel ondergebrachte NBMV die een minimale maatschappelijke hulpverlening ontvangen werden geïnterviewed tijdens de uitdeling van de maaltijdcheques door FEDASIL in deze hotels.

Onze contacten met de verenigingen voor hulpverlening aan prostituees, verenigingen voor hulpverlening aan Roma en Afrikaanse migranten in Brussel, met tolken of observatie hebben over het algemeen niet geleid tot gesprekken.

---

⁷¹ De onderzoeksmethodologie werd gedefinieerd in het kader van het Europees project PUCAFREU en maakt deel uit van werkstroom1 (onderzoek) van het project. Een Europees rapport over de toegang tot de rechten van de NBMV buiten de beschermingsvoorzieningen zal uitgegeven worden door het CNRS op basis van vijf nationale onderzoeken uitgevoerd in België, Spanje, Frankrijk, Italië en Roemenië. Alle onderzoeken verliepen parallel en vertrokken vanuit een gemeenschappelijk analysekader. Voor meer informatie: www.pucafreu.org

⁷² Gebaseerd op een gespreksmethode die de vijf onderzoekspartners van het PUCAFREU project toepasten. Een deel behandelde het dagelijks leven van de NBMV, zijn migratietraject, de voorwaarden voor de toegang tot de rechten, de redenen van de NBMV om de beschermingsvoorzieningen te weigeren of te verlaten, en de aanbevelingen van de NBMV met betrekking tot de toegang tot hun rechten.

⁷³ 26 gesprekken, anoniem en gerealiseerd met het akkoord van de NBMV werden uiteindelijk weerhouden. De NBMV had de keuze voor de auditieve opname van het onderhoud of het nemen van nota's.

⁷⁴ De lijst van de gesprekken bevindt zich in de bijlage.

⁷⁵ Dit waren voornamelijk NBMV afkomstig uit de Maghreb.

⁷⁶ Toch kan dit ook de aan de onderzoekers gegeven antwoorden conditioneren doordat de jongeren kunnen geneigd zijn enkel 'institutioneel goedgekeurde' verhalen te vertellen.

ii. Profielen van de geïnterviewde NBMV

De grote meerderheid van de geïnterviewde jongeren was 16 of 17 jaar. In totaal werden er 26 gesprekken weerhouden, waarvan 14 met NBMV, 6 met « ex-NBMV » (jong volwassenen)⁷⁷, en 6 met jongeren die later meerderjarig verklaard werden als gevolg van de leeftijdtesto maar die beweerden minderjarig te zijn en die door FEDASIL in een hotel ondergebracht waren⁷⁸. Van de 26 geïnterviewde NBMV waren slechts 4 meisjes. Volgens de geïnterviewde professionals zouden de meisjes gemakkelijker opgenomen worden worden door de beschermingsvoorzieningen omdat zij als kwetsbaar beschouwd worden. Dit verklaart gedeeltelijk waarom zo weinig meisjes ontmoet werden⁷⁹. De geïnterviewde meisjes waren eerder uitgebuit en/ of opgevangen in de uitgebreide familie en kwamen uit Sub-Sahara Afrika, Latijns Amerika en Oost-Europa.

De geïnterviewde NBMV kunnen als volgt opgedeeld worden:

- 1) **NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien:** 12 NBMV of ex-NBMV die vooral uit de Maghreb⁸⁰ komen en die leven of geleefd hebben in verschillende omstandigheden: op straat, in een hotel, in een pleeggezin, in een instelling van de Bijzondere Jeugdzorg of in tijdelijk opvang voorzien door een vereniging. Sommigen onder hun hebben een periode van huisvesting gekend bij leden van hun uitgebreide familie in België of in andere Europese landen (Spanje, Italië)⁸¹.
- 2) **NBMV die bij hun uitgebreide familie wonen of aan derden zijn toevertrouwd:** 4 NBMV van Sub-Sahara Afrika, Roemenië en Pakistan.
- 3) **NBMV die uitgebuit werden door volwassenen:** 3 ex-NBMV, waarvan één ook deel zou kunnen uitmaken van de categorie van NBMV ondergebracht in de uitgebreide familie.
- 4) **NBMV die een minimale bescherming genieten:** 7 NBMV of jongeren die, in afwachting van hun leeftijdtest en/of een aangepaste huisvesting door FEDASIL ondergebracht zijn in een hotel. Zij kwamen uit Guinea, Kameroen, Ghana en Afghanistan.

Al de ondervraagde NBMV hebben moeilijkheden ondervonden met betrekking tot de toegang tot hun rechten, onafhankelijk van het feit of zij erkend werden als NBMV of niet. Zij hebben geleefd of leven nog steeds buiten de beschermingsvoorzieningen of de voorzieningen van de Bijzondere Jeugdzorg. Ze werden uitgesloten of niet toegelaten tot deze voorzieningen, hebben gedurende een relatief lange periode op straat of in preciaire of onaangepaste huisvesting geleefd. 14 van de geïnterviewde 26 NBMV of ex-NBMV hebben bijvoorbeeld nooit een aangepaste huisvesting gekend in België. 12 onder hen zijn gehuisvest in een hotel waar ze een minimale materiële hulp en psychologische begeleiding krijgen. Anderzijds hebben 6 van de 26 geïnterviewde NBMV een beschermingsvoorziening of een opvangvoorziening of dienst van de Bijzondere Jeugdzorg meegemaakt maar zijn deze ontvlucht, of werden uitgesloten wegens crisissen. De 3 NBMV die in hun uitgebreide familie verbleven werden niet geïdentificeerd als NBMV gedurende respectievelijk de eerste drie jaar, twee jaar en zes maanden verblijf in België. Zij hadden dus geen voogd en ondervonden tijdens deze periode moeilijkheden om toegang te krijgen tot hun rechten. Vier geïnterviewde NBMV hebben uiteindelijk een aangepaste huisvesting gevonden na op de dool te zijn geweest en uitgebuit (ofwel plaatsing in een opvanggezin of in internaat of zelfstandig begeleid wonen). Ter aanvulling van deze interviews, en in het kader van een andere werkstroom van het project PUCAFREU rond Roma NBMV, hebben wij ook gesprekken gehad met jonge Servische en Kroatische Roma meisjes die in een Institution Publique de Protection de la Jeunesse (IPPJ) waren geplaatst.

⁷⁷ De jongere meerderjarigen behoren meestal tot de categorie van de slachtoffers van uitbuiting. Zij waren meestal 18 jaar, soms 21 jaar en een person was 25 jaar.

⁷⁸ Wij hebben deze gesprekken weerhouden omdat zij de moeilijkheden illustreren die deze jongeren meemaken met betrekking tot het leeftijdsonderzoek en de onaangepaste huisvesting.

⁷⁹ Meestal jongens.

⁸⁰ Waarvan 9 van Marokko, 1 van Algerië en 1 van Tunisië.

⁸¹ Wat de wazigheid van de verschillende categorieën illustreert.

b. ANALYSE VAN DE INFORMATIEVERGARING

i. Gesprekken met NBMV en ex-NBMV

De gesprekken werden gevoerd zonder tolk, in het Frans en het Engels om zodoende het rechtstreeks contact met de deelnemers te vergemakkelijken. Wanneer de jongeren niet goed Frans of Engels konden spreken heeft dit wel de kwaliteit van de gesprekken beïnvloedt. We oordeelden echter dat het wenselijker was om rechtstreeks de gesprekken te voeren omdat het vastleggen van een afspraak niet altijd gemakkelijk bleek. Dit gold vooral voor jongeren die geen vaste huisvesting hadden. De duur en de kwaliteit van de gesprekken met de jongeren hangen af van de duur van hun verblijf in België, de persoonlijkheid van de jongere, zijn taalvaardigheid, en de opgebouwde vertrouwensrelatie (in het kader van voorafgaandelijke ontmoetingen of via een vertrouwenspersoon die de jongere heeft voorgesteld aan de onderzoeker).

De gesprekken met deze jongeren werden voor het grootste deel gevoerd in ruimten die beschikbaar waren gesteld door verenigingen. Om de vrije meningsuiting van de geïnterviewde jongeren te vergemakkelijken en in functie van de individuele context, werden een aantal gesprekken gevoerd in snack bars, cafés of in de cafetaria van de hotels waar de minderjarigen waren gehuisvest. De NBMV die bij hun uitgebreide familie verbleven werden geïnterviewd in snackbars of in de woning van de uitgebreide familie – al dan niet in aanwezigheid van ooms of tantes van de jongere. Eén gesprek werd gevoerd in de buurt van een opvangcentrum voor NBMV die slachtoffer zijn van mensenhandel.

ii. Gesprekken met eerstelijnszorgverleners

Teneinde beter de moeilijkheden met betrekking tot de toegang tot de rechten van de NBMV die buiten de beschermingsvoorzieningen vallen te begrijpen, hebben wij zowel de rol van de verenigingen en actoren bestudeerd, als de overlevingsstrategieën van NBMV en waar ze zich bevinden in Brussel. Wij hebben een vijftigtal gesprekken en discussies gevoerd met sociale werkers van de Services d'Aide en Milieu Ouvert ('AMO'- Diensten voor hulpverlening in een open omgeving; van de Franse Gemeenschap) en andere Brusselse verenigingen, verenigingen van voogden en een gespecialiseerde advocate⁸². Het beroepsgeheim van deze beroepen beperkt wel de mogelijkheid om individuele informatie te verkrijgen over NBMV. Toch werd er veel informatie vergaard over de ervaren moeilijkheden en het traject van de NBMV in het algemeen.

In het kader van andere werkstroom van PUCAFREU, namelijk een pilootproject over de toegang tot de rechten van de Roma NBMV in België⁸³, hebben wij gesprekken gevoerd met voogden die Roma NBMV volgen of gevolgd hebben⁸⁴, met Roma verenigingen en verenigingen die met de Brusselse Roma werken maar ook met de zorgverleners in de gezondheidszorg en het onderwijs. Hierdoor hebben wij beter het traject en de problemen met betrekking tot de toegang tot de rechten van de Roma NBMV begrepen en voorzieningen kunnen in kaart brengen met betrekking tot de toegang tot de rechten.

⁸² Voor meer details, zie de lijst van de gesprekken in bijlage.

⁸³ Deze werkstroom van het project PUCAFREU wil een experimentele begeleidingssysteem oprichten voor de sensibilisering en oriëntatie van Roma NBMV om beter hun noden te identificeren alsook hun toegang tot hun fundamentele rechten te vergemakkelijken na een mapping oefening, met identificatie van een netwerk en de organisatie van opleidingen over dit thema.

⁸⁴ Deze voogden hebben in totaal een dertigtal Roma NBMV gevolgd.

iii. Gesprekken met instellingen

Telefoongesprekken en gesprekken met de directeurs en het personeel van de Institutions Publiques de Protection de la Jeunesse ('IPPJ')⁸⁵, met de politie van Brussel (afdeling Zeden en Prostitutie en Service de la Jeunesse) en het Parket (substituten van de Procureur belast met de dossiers van NBMV) hebben ons eveneens in staat gesteld om de juridische en institutionele antwoorden beter te kennen inzake NBMV die strafbare feiten hebben gepleegd evenals de vormen van uitbuiting die de NBMV meemaken of hun overlevingsstrategieën. Met name een gesprek met de verantwoordelijke van de Dienst Voogdij heeft het ons mogelijk gemaakt om de redenen van de niet-bescherming of de verdwijning van bepaalde NBMV te behandelen (NBMV in transit of gesignaleerd als gevolg van misdrijven).

iv. Context van de terreinobservatie

Acht observatiesessies werden uitgevoerd, alleen of in samenwerking met straathoekwerkers, op openbare plaatsen die gefrekwentend worden door NBMV. Zes observaties werden uitgevoerd in een park in het centrum van Brussel, een ontmoetingsplaats van NBMV van verschillende nationaliteiten⁸⁶, maar ook een plaats waar hasj wordt gebruikt en verkocht. Het wantrouwen van bepaalde NBMV, die dachten dat de onderzoeker een politieman in burger was, en de moeilijkheid om een tolk naar het park te doen komen, heeft ons belet om gesprekken te voeren met deze NBMV. De observatie in het park heeft nochtans interessante informatie opgeleverd over de overlevingsstrategieën en het traject van bepaalde NBMV en de perceptie van NBMV van in het park aanwezige jongeren. Twee observaties die werden uitgevoerd aan het Centraal Station en aan het Noordstation van Brussel tijdens voedselbedelingen waren niet afdoend.

c. ONDERVONDEN MOEILIKHEDEN EN BEPERKINGEN VAN HET ONDERZOEK

i. Moeilijkheden om toegang te krijgen tot NBMV en de verkregen informatie

De grenzen van de draagkracht van deze studie en haar resultaten zijn inherent aan de weerhouden werkwijze maar ook aan de moeilijkheden om toegang te verkrijgen tot de NBMV en de gezochte informatie.

De grenzen van de gekozen werkwijze

De steekproef van de te interviewen NBMV werd voorafgaandelijk bepaald door te trachten om zo getrouw mogelijk de verschillende nationaliteiten en profielen van NBMV weer te geven die zich te Brussel buiten de beschermingsvoorzieningen bevinden. Dit was gebaseerd op de ervaring van de Service Droit des Jeunes, statistieken van de Dienst Voogdij en de vergaarde gegevens tijdens onze interviews. Aanvullend werden er gesprekken gevoerd in functie van de geboden gelegenheden.

Het relatief klein aantal geïnterviewde NBMV⁸⁷ beperkt de draagkracht van de resultaten. De gesprekken met de zorgverleners, de bestaande literatuur en de observatiesessies zorgden er nochtans voor dat bepaalde individueel medegedeelde feiten goed in perspectief werden geplaatst.

⁸⁵ De IPPJ zijn centra van de Franstalige Gemeenschap die jongeren opvangen die wegens het plegen van strafbare feiten geplaatst werden door de jeugdrechtbank met het oog op hun (her)opvoeding en sociale reïntegratie.

⁸⁶ Waarvan een aantal NBMV buiten de beschermingsvoorziening die geregeld aanwezig zijn in het park.

⁸⁷ Dit is in het bijzonder waar voor de NBMV die slachtoffer waren van uitbuiting of de NBMV die bij de uitgebreide familie wonen.

Deze studie is geografisch beperkt tot het Brussels Hoofdstedelijk Gewest⁸⁸. Hierdoor werd de problematiek van NBMV 'in transit' naar het Verenigd Koninkrijk of andere Europese landen en die zich buiten de beschermingsvoorzieningen bevinden niet bestudeerd⁸⁹.

Doordat we beroep deden op tussenpersonen om gesprekken te kunnen voeren met NBMV, werd het profiel van de geïnterviewde NBMV beïnvloed, aangezien deze NBMV niet *a priori* totaal verstoken waren van contact met de opvangvoorzieningen, en de voorzieningen van hulpverlening en Bijzondere Jeugdzorg⁹⁰. Dit wordt bevestigd door de analyse van de profielen van de geïnterviewde NBMV. De NBMV die absoluut geen contact hadden met de verschillende voorzieningen konden uiteindelijk niet geïnterviewd worden ondanks onze pogingen. Dezen die wij tijdens onze observaties ontmoet hebben vermeldden eveneens dat zij dikwijls voorafgaandelijke contacten hadden gehad met de Dienst Voogdij, zij het dan vluchtige contacten⁹¹.

Andere ondervonden moeilijkheden

De taal was soms een hindernis voor het voeren van gesprekken met NBMV uit de Maghreb wanneer zij enkel Arabisch, Spaans of zeer slecht Engels spraken⁹². Het voeren van gesprekken zonder tolk heeft soms belet om bepaalde interviews uit te voeren en heeft een filtereffect kunnen hebben ten aanzien van de geïnterviewde NBMV⁹³.

Bepaalde NBMV hebben een onderhoud geweigerd omdat zij reeds meerdere malen hun traject en levensverhaal hadden verteld zonder dat dit hun administratief statuut of hun levensomstandigheden vlug had verbeterd. Het feit dat de gesprekken dikwijls plaatsvonden met NBMV die wij kort tevoren ontmoet hadden en dat de gesprekken werden gevoerd in lokalen van verenigingen heeft het betoog van de geïnterviewde NBMV kunnen bepalen. Bovendien kon het het aansnijden van bepaalde thema's bemoeilijken, bijvoorbeeld de overlevingsstrategieën en het migratietraject. Het voeren van gesprekken zonder geluidsopname op informele door de NBMV gekende plaatsen lijkt de vrijheid van meningsuiting van de NBMV te vergemakkelijken. Dit kan verklaard worden dooronder meer de vrees voor een eventuele mededeling van de gegeven informatie aan een instantie die verantwoordelijk is voor de afgifte van een verblijfstitel, aan een dienst of een hulpverleningsdienst. Bovendien is het mogelijk dat bepaalde individuele verhalen die de onderzoeker opschrijft geconstrueerd en uit het hoofd geleerd zijn door de jongeren om deze aan staatsactoren te vertellen⁹⁴.

Het verhaal van NBMV die bij hun uitgebreide familie wonen over hun situatie en levensomstandigheden bij hun opvanggezin kan beïnvloed zijn door de aanwezigheid van een lid van deze uitgebreide familie tijdens het onderhoud. Het is mogelijk dat de NBMV zich dan moeilijk kan uitspreken over eventuele moeilijkheden bij de familie die hem huisvest. De deelname van de uitgebreide familie aan het onderhoud is nochtans ook een bron van informatie, aangezien het gezin

⁸⁸ Enkele interviews werden nochtans uitgevoerd in Charleroi of in Vlaanderen wanneer het profiel van de NBMV overeenstemde met de gezochte doelgroep.

⁸⁹ Het feit dat deze uitgesloten waren van deze studie steunt op het feit dat deze NBMV weinig in Brussel verblijven, en de geografische beperking van deze studie. Deze NBMV zouden meer te zien zijn in de Belgische havensteden Oostende of Antwerpen, cf. VAN NIEUWENHOVE Saskia, *De Wereld Morgen, Een week in de straathel ! België schendt in veelvoud het kinderrechtenverdrag*, 11/07/2011.

⁹⁰ Deze methode om interviews te bekomen werd slechts bij voorkeur gebruikt na vastgesteld te hebben dat de observatie slechts een gelimiteerd aantal interviews opleverde.

⁹¹ Door meer aanwezig te zijn in kraakpanden en plaatsen waar prostitutie wordt bedreven zou men deze NBMV kunnen ontmoeten.

⁹² Het feit dat een groot aantal NBMV uit Marokko Spaans spreken kan betekenen dat deze NBMV gedurende een tijd in Spanje verbleven hebben of dat zij banden hebben met de Spaanse enclaves of met toeristen in Marokko.

⁹³ Onze gesprekken werden gevoerd hetzij in het Frans, Engels of Nederlands, en enkele woorden Spaans voor de Marokkaanse NBMV.

⁹⁴ Cf. TURCATO Carole, *Ibid.*, p. 34.

een actor en een “plaats” van toegang (of geen toegang) tot de rechten is waar men mee rekening moet houden⁹⁵.

Het bleek onmogelijk om minderjarigen die slachtoffer zijn van mensenhandel te identificeren en er interviews van af te nemen. De drie uitgevoerde interviews met ex-NBMV die slachtoffers waren van mensenhandel werden bekomen door de tussenkomst van een vertrouwenspersoon van de jongere. De betrokken sociaal assistents hebben verkozen ons te verwijzen naar ex-NBMV die reeds de procedure van aanvraag tot verblijf voor slachtoffers van mensenhandel achter de rug hebben, eerder dan naar NBMV die nog in die procedure zitten, om deze niet van streek te brengen⁹⁶.

De identificatie en het bekomen van interviews met de NBMV die opgevangen zijn in hun uitgebreide familie of bij een derde en die een tijd buiten de beschermingsvoorzieningen hebben geleefd bleek eveneens moeilijk te zijn, ondanks het feit dat er beroep werd gedaan op een belangrijk netwerk van voogden, advocaten, verenigingen van migranten en sociale werkers.

ii. Relevantie en doorlaatbaarheid van de onderzoekscategorieën

De *a priori* weerhouden categorieën in het kader van het Europees project PUCAFREU⁹⁷ zijn doorlaatbaar gezien de evolutie en de veranderingen in de situatie en het individueel traject van elke NBMV. Uit interviews met drie NBMV uit de Maghreb die in hun eigen onderhoud voorzien bleek dat er periodes zijn tijdens dewelke deze jongeren in België of in het buitenland verbleven bij hun broers, zussen of uitgebreide familie. Tijdens deze periodes stond het familielid geheel of gedeeltelijk in voor het onderhoud van de NBMV (met name huisvesting, voeding). Op een bepaald moment hebben zij besloten om de huisvesting te verlaten – hetzij vrijwillig of als gevolg van externe dwang zoals een conflict of omdat de familie niet langer de jongere kon huisvesten. Een NBMV kan dus van de ene naar de andere categorie overgaan in de loop van de tijd.

De grens tussen rondzwerven en verblijf bij landgenoten of personen die een jongere uit solidariteit hebben gehuisvest is soms nauwelijks te zien, want de NBMV ‘op de dool’ leven soms gedurende bepaalde tijd bij particulieren, alvorens “op straat te worden gezet” of verwezen te worden naar een vereniging⁹⁸.

De term “NBMV ‘op de dool’” betekent niet dat een aantal NBMV die rondzwerven tussen Belgische steden of landen van de Europese Unie zich willen inschrijven in een opvangvoorziening en een verblijfsvergunning bekomen. Zij kunnen ervan uitgesloten zijn door de institutionele praktijken, het plaatsgebrek in een aangepaste voorziening, of moeilijkheden om zich te integreren of te blijven in de aangeboden opvang- en beschermingsvoorzieningen. Er is ook meestal geen verband aanwezig tussen ‘een verleden van straatkind in het land van herkomst’ en een profiel van ‘NBMV op de dool of op straat’ in België bij geïnterviewde NBMV uit de Maghreb⁹⁹.

⁹⁵ Wanneer dat mogelijk is en in het bijzonder indien de geïnterviewde NBMV jong zijn.

⁹⁶ Het verloop van de gesprekken met NBMV tijdens de procedure zou hun enorm storen volgens de verantwoordelijke van het Centre Espéranto.

⁹⁷ Categorie A : «NBMV die van hun eigen middelen leven, op de dool zijn (individueel of collectief) of niet, die diverse legale of illegale activiteiten uitoefenen om te overleven » ; Categorie B : « NBMV onder de controle van volwassenen en gedwongen om strafbare feiten te plegen of andere al dan niet legale activiteiten uit te oefenen » ; Categorie C : « NBMV die door hun ouders zijn toevertrouwd aan een lid van hun uitgebreide familie of al dan niet verblijvend bij een landgenoot, potentieel of niet slachtoffer van uitbuiting ».

⁹⁸ Hier gaat het niet om « toevertrouwen » zoals hoger beschreven maar om punctuele solidariteit.

⁹⁹ Alhoewel een ervaren voogd vermeldt dat hij een aantal NBMV met een dergelijk profiel uit de Maghreb onder zijn hoede had, sluiten wij ons na 11 interviews eerder aan bij de vaststelling van UNICEF dat de NBMV uit Marokko ‘op straat’ in België over het algemeen geen ‘straatkinderen’ waren in Marokko, cf. UNICEF, *Nouveau visage de la migration, les mineurs étrangers non-accompagnés, analyse transnationale du phénomène migratoire des mineurs marocains vers l’Espagne*, 2005, p.33.

De NBMV die door een volwassene gedwongen worden om strafbare feiten te plegen of andere al dan niet legale activiteiten, kunnen eveneens behoren tot de categorie van NBMV die gehuisvest zijn bij of toevertrouwd aan de uitgebreide familie of derden. De uitbouter van de NBMV kan ook een lid zijn van de uitgebreide familie of de aangetrouwde familie, zoals bleek uit diverse vastgestelde situaties¹⁰⁰.

iii. Moeilijkheden om een onderhoud te hebben met specifieke NBMV profielen

Het is soms moeilijk om een vooropgestelde interviewstructuur te volgen dat een grote variëteit aan onderwerpen behandelt wanneer men minderjarigen met psychologische problemen of zeer vermoeide NBMV wil interviewen (bijvoorbeeld doordat ze op straat leven). Het kan een tijdje duren voor de NBMV die slecht Frans spreekt om het gesprek te verstaan. Bovendien vermindert het concentratievermogen gemakkelijk na 45 minuten of een uur. Dit kan soms het verloop van de gesprekken en het aantal behandelde vragen beperken.

---

¹⁰⁰ Cf. gesprek met ex-NBMV 6, een jong Kroatisch meisje uitgebuit door haar familie en daarna haar schoonfamilie voor inbraken, of een jong meisje dat slachtoffer was van huiselijke uitbuiting door haar schoonfamilie, of een jong Oosteuropese meisje dat ge prostitueerd werd door een familielid geciteerd in gesprek n°23.

DEEL 3 : RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK

Dit derde deel beschrijft de voornaamste resultaten van ons onderzoek. Het eerste stuk beschrijft de situatie van NBMV in hun land van herkomst, de profielen van de NBMV die wij ontmoet hebben, de gebeurtenissen en de sleutelpersonen die deelnamen aan hun reis, alvorens het migratietraject van deze NBMV te analyseren. Het tweede stuk focust op het dagelijks leven, de omstandigheden en overlevingsstrategieën van NBMV die zich in België buiten de beschermingsvoorzieningen bevinden. Het derde stuk behandelt de voorwaarden en moeilijkheden met betrekking tot de toegang tot de grondrechten van deze NBMV.

a. PROFIELEN VAN NBMV, CONTEXT EN MIGRATIETRAJECTEN

Wij zullen de profielen en levensomstandigheden analyseren van de NBMV van de drie categorieën die de doelgroep uitmaken van deze studie (NBMV die voor hun eigen onderhoud instaan, NBMV die uitgebuit worden door volwassenen en NBMV die zijn toevertrouwd aan hun uitgebreide familie). Wij bestuderen vervolgens de manier waarop de reis werd georganiseerd en de omstandigheden waarin de migratie van NBMV die voor hun eigen onderhoud instaan plaatsvond. Daarna bespreken we deze voor de twee andere hogervermelde categorieën, waarna we de eventuele rol van naastbestaanden of de smokkelaar in het migratieproces bestuderen.

i. Profielen en context van vertrek in de landen van herkomst van de doelgroep

Profiel en levensomstandigheden in het land van herkomst van NBMV die voor hun eigen onderhoud instaan

De twaalf geïnterviewde NBMV kwamen uit de Maghreb, essentieel uit Marokko, met uitzondering van een Tunesische en een Algerijnse NBMV¹⁰¹. De meerderheid der geïnterviewde Marokkaanse NBMV kwamen uit de havensteden in het noorden, namelijk Tanger, Casablanca, Tétouan, Nador of kwamen later terecht in de Spaanse steden of enclaves Ceuta en Melilla. Dit zijn gekende emigratiegebieden met name naar België¹⁰².

De geïnterviewde NBMV uit de Maghreb werden geconfronteerd met armoede, gebrek aan voldoende winstgevend werk in Marokko of het ontbreken van enig perspectief op scholing. Bepaalde ouders van ondervraagde NBMV hebben hun gevraagd niet langer school te lopen om te werken en bij te dragen aan de levensvoorzieningen van het gezin. Dit deden ze deels omdat de ouders niet geloven dat scholing kans biedt op tewerkstelling. Andere jongeren nemen zelf het initiatief en verlaten de school om zich te storten op kleine jobs, voornamelijk bij werklieden in de bouwsector of in garages¹⁰³. Deze minderjarigen wensen « voor zichzelf een leven op te bouwen »

¹⁰¹ Deze samenstelling weerspiegelt ongetwijfeld gedeeltelijk de lokale werkelijkheid in Brussel op de datum van de uitvoering van deze studie alhoewel de Algerijnse NBMV ondervertegenwoordigd zijn in onze steekproef in vergelijking met de statistieken van de Dienst Voogdij, wat voor ons een onverklaard fenomeen is.

¹⁰² Wij stellen a priori een overeenstemming vast tussen de steden van herkomst van de in Brussel aanwezige Marokkaanse NBMV en de steden van herkomst vermeld in UNICEF, *Ibid.*, p.46, namelijk Tanger, Casablanca, Tétouan, Nador. Slechts één geïnterviewde Marokkaanse NBMV kwam uit het rurale Rif. Volgens UNICEF zouden de NBMV uit rurale gebieden vertrekken in het kader van een gezinsstrategie, de NBMV uit de steden eerder uit eigen beweging.

¹⁰³ Deze profielen worden bevestigd door de studie van UNICEF, *Ibid.* die de volgende profielen opnoemt : de minderjarigen die school lopen en in een stabiele omgeving leven waar de economische basisbehoeften bevredigd worden ; de minderjarigen die schoolproblemen en werkervaring hadden en die leven in een stabiel gezin met ernstige economische moeilijkheden ; minderjarigen die in een onstabiel gezin leven dat in een precaire economische situatie verkeert met ontwrichtingen wegens ziekte of overlijden van een broer, de vader, of een echtscheiding of het afsluiten van nieuw huwelijk, slechte relaties tussen familieleden,

in Europa. Europa wordt gezien als een plek met werkmogelijkheden: « een eldorado waarover men heeft horen spreken in de media », of, zeldzamer, een plek voor scholing¹⁰⁴.

Het verlaten van hun familie bij het begin of het midden van hun adolescentie lijkt “de economische last van het gezin te verlichten”. De onderhoud van de jongere weegt dikwijls op arme families. Het gaat om voor onze NBMV voornamelijk om zeer kroostrijke gezinnen, om één oudergezinnen of gezinnen waar de vader, de moeder of de broers niet kunnen werken wegens ouderdom, ziekte, verlies van hun job. Bestaande studies bevestigen deze vaststellingen alhoewel het beperkt aantal gesprekken niet toelaat er definitieve besluiten uit te trekken¹⁰⁵.

De grote meerderheid van de geïnterviewde NBMV uit de Maghreb zijn ook vertrokken door familieproblemen. Deze problemen hebben deels te maken met de economische kwetsbaarheid van de alleenstaande moeder in Marokko, de onverschilligheid van de vader en/of de moeder tegenover de minderjarige. Zij bekommeren zich bijvoorbeeld niet langer om de minderjarige door een andere huwelijksrelatie. De afwezigheid van ouders¹⁰⁶ of de onbekwaamheid van de ouders om tegemoet te komen aan de materiële of affectieve noden van de minderjarige in een context waar de Staat weinig steun biedt zou ook een rol spelen voor bepaalde geïnterviewde Marokkaanse NBMV.

Volgens bepaalde professionele bronnen, zou het nochtans mogelijk zijn dat de uitleg van bepaalde minderjarigen een « geïnstitutionaliseerde » uitleg is die benadrukt dat een terugkeer naar het gezin niet mogelijk is of dat de gezinsrelatie verbroken is. Deze uitleg zou in feite een « performatieve uitleg zijn bestemd voor de Dienst Vreemdelingenzaken teneinde een verblijfsvergunning te bekomen in België». Nochtans komt deze uitleg herhaaldelijk voor in de interviews en bepaalde moeilijke gezinssituaties werden bevestigd door personen die zich begeven hebben naar het land van herkomst en de gezinssituatie van deze jongeren gezien hebben¹⁰⁷.

“Mijn vader is gescheiden van mijn moeder. Hij is hertrouwd en heeft kinderen bij zijn nieuwe echtgenote. Hij heeft mij uit zijn leven verjaagd. Na de echtscheiding van mijn ouders heb ik bij mijn tante gewoond, waarmee ik ook veel problemen had. Mijn moeder had geen geld om zich te bekommeren om mij en mijn broer, ze heeft dan gezegd “je klein broertje heeft mij meer nodig dan jij, ga bij je tante wonen.”

De adolescentendromen zijn ook een reden voor emigratie. Bijvoorbeeld emigreren om voetballer te worden is een gekende migratiefactor bij bepaalde NBMV die aankomen met de droom om ‘voetbal te kunnen spelen zoals Boussoufa’¹⁰⁸.

Profielen en levensomstandigheden in het land van herkomst van NBMV die slachtoffer zijn van mensenhandel.

We konden weinig vaststellingen doen voor deze categorie wegens het klein aantal gesprekken en de geografische diversiteit en individuele trajecten van de geïnterviewde NBMV.

---

huishoudelijk geweld of mishandeling ; minderjarigen die op straat leven zonder contact met hun familie (die niet de meerderheid der emigranten uitmaken).

¹⁰⁴ Deze vaststellingen werden geanalyseerd door MAI Nick, *L'errance et la prostitution des mineurs et des jeunes majeurs migrants dans l'espace de l'Union Européenne*, 2007.

¹⁰⁵ Deze vaststellingen komen nochtans overeen met de studie van UNICEF, *Ibid.* en van TURCATO Carole, *Ibid.*

¹⁰⁶ Een van de geïnterviewde NBMV is een wees en heeft in een instelling voor kinderen in Marokko gewoond alvorens bij familieleden in te trekken die hij later verlaten heeft. Een andere NBMV werd tot zijn 13 jaar door zijn grootmoeder onderhouden, totdat deze hem niet langer kon onderhouden en hem gevraagd heeft een inkomen te zoeken. Vanaf dan leefde hij op straat.

¹⁰⁷ Deze profielen zijn eveneens bevestigd voor Marokkaanse NBMV afkomstig uit arme randgemeenten van de steden waaruit men vertrekt, cf. UNICEF, *Ibid.*, p.33.

¹⁰⁸ En de onmogelijkheid om voor een club te spelen zonder een verblijfsvergunning wordt slecht ervaren door bepaalde NBMV.

De drie geïnterviewde ex-NBMV die slachtoffer waren van uitbuiting kwamen uit arme gezinnen, eenoudergezinnen voor twee van deze NBMV, en uit arme of emigratielanden: Nigeria, Ecuador en Kroatië (het minderjarig Kroatisch meisje dat niet naar school zorf in een caravan door Europa). De aanwezigheid van smokkelaars of uitbuiters is bekend voor Ecuador en Nigeria¹⁰⁹.

Profiel en levensomstandigheden in het land van NBMV die in België bij hun uitgebreide familie verblijven

De geïnterviewde NBMV in deze categorie zijn voor de grote meerderheid afkomstig uit Sub-Sahara Afrika, met uitzondering van twee Roma NBMV en één uit Pakistan. De redenen voor de jongeren om bij hun uitgebreide familie te verblijven evenals hun profielen zijn divers. Ons onderzoek lijkt aan te tonen dat het 'toevertrouwen'¹¹⁰ ("confiage" in het Frans; een type officieuze voogdij) dat onder meer in West-Afrika voorkomt een praktijk is die de aanwezigheid van bepaalde NBMV in België verklaart:

*"De traditionele oorzaken van officieuze voogdij zijn: ziekte, overlijden, echtscheiding, feitelijke scheiding van de ouders, wederzijdse hulpverlening, socialisatie/onderwijs, versterking van de familiebanden (van verwantschap of aanverwantschap). Voor deze samenlevingen is de roulatie van kinderen een karakteristiek element van de familiale systemen, beantwoordend aan de logica van familiale solidariteit, en het systeem van rechten en plichten. Naast een versterking van de familiebanden, loopt deze praktijk samen met grote vruchtbaarheid en kinderrijke gezinnen via een herverdeling van de economische lasten van de opvoeding van kinderen."*¹¹¹

De gezinsproblemen en hun economische gevolgen ervaren door de NBMV die slachtoffers van mensenhandel zijn of voor hun eigen onderhoud instaan ziet men ook bij de NBMV die in België bij hun uitgebreide familie verblijven. De tante van een NBMV van 11 jaar die uit de Democratische Republiek Congo komt vertelt hetvolgende: *"Mijn zus is gehuwd maar zij zit in een benarde financiële situatie en heeft problemen met haar partner. Een vriendin van mijn zus heeft mijn nichtje naar België gezonden zonder mij daarvan op voorhand te verwittigen."*

Gezondheidsproblemen van de minderjarige, gecombineerd met tekorten in de (toegang tot de) gezondheidszorg in het land van herkomst kunnen eveneens migratie van de NBMV teweegbrengen¹¹². Gezondheidsproblemen van één of beide ouders (waardoor zij fysiek of financieel niet in staat zijn om voor de minderjarige in te staan), of het overlijden van een of beide ouders kan ook de emigratie van de minderjarige naar België veroorzaken¹¹³.

Relatieproblemen tussen de NBMV en zijn eigen familie in het land van herkomst (of zijn nieuwe familie in het geval van een huwelijk bijvoorbeeld) of mishandeling door een ouder kunnen ook de oorzaak zijn van de migratie van de NBMV naar een familielid dat in België woont¹¹⁴. Deze migratie is dan « een veiligheidsklep » voor de minderjarige¹¹⁵.

¹⁰⁹ In Nigeria worden slachtoffers van prostitutie dikwijls gedurende een tijd gecontroleerd door 'Mamas', ex-prostituées die pooiers zijn geworden en jongeren aan zich binden door voodoo. Dit was niet het geval was voor de NBMV die geïnterviewd werd.

¹¹⁰ Marc Pilon definieert het toevertrouwen ('confiage') als de « plaatsing van kinderen door hun ouders in een andere familie ». cf. PILON Marc, *Confiage et scolarisation en Afrique de l'Ouest : un état des connaissances*, IRD-URD, 2003, p.5.

¹¹¹ Cf. Pilon Marc, *Ibid.*, p. 5.

¹¹² Een geïnterviewde jonge NBMV opgevangen in zijn uitgebreide familie is bijvoorbeeld om medische redenen geëmigreerd, cf. Gesprek met NBMV 28.

¹¹³ Cf. gesprek met NBMV 29.

¹¹⁴ Gesprek met NBMV 16 en gesprek n° 19.

¹¹⁵ Dit was het geval voor een NBMV die geslagen werd door een ouder om hem te dwingen om zijn school te verlaten om te gaan werken. Een lid van zijn uitgebreide familie in België die de situatie kende heeft hem dan opgevangen. Twee NBMV vermeldden conflicten met hun ouders over scholing in het land van herkomst.

Door hun complexiteit zijn relatie- en familiale problemen soms ingewikkeld om te doorgronden voor een derde, omdat het gaat om specifieke culturele kenmerken of om “verborgen problemen”:

“Er zitten dikwijls familiehistories achter, en het duurt een tijd om die te begrijpen. Er zijn families die vervlochten zijn door huwelijk, of er zijn families die relaties in opgaande of neergaande lijn hebben op het niveau van de stammen. En dat heeft een weerslag op de kinderen of kleinkinderen die naar hier gezonden worden bij andere familieleden maar die onrechtstreeks verbonden zijn aan die familie.”¹¹⁶

Een NBMV, in België ondergebracht bij zijn uitgebreide familie, was haar land ontvlucht met de hulp van een vriendin van haar moeder. Ze liep weg van haar tante waarbij zij in het land was ondergebracht. Deze tante kon geen kinderen baren en trachtte haar te dwingen een kind te hebben met haar echtgenoot.

Op grond van de meerderheid van de interviews, en zonder te willen generaliseren, blijkt dat de geïnterviewde NBMV van elke categorie dikwijls kwetsbaar waren (of situaties van kwetsbaarheid gekend hadden) als gevolg van de economische en familiale situatie in het land van herkomst¹¹⁷.

ii. Beschrijving van het migratietraject en diens voorbereiding

Uit de interviews is het volgende gebleken:

- **Het migratietraject van de geïnterviewde NBMV die voor hun eigen onderhoud instaan zou niet gefinancierd zijn door de familie of een smokkelaar.**

Tien van de elf geïnterviewde Marokkaanse NBMV verklaren op eigen initiatief hun land verlaten te hebben, zonder dat hun familie financieel of materieel tussenkwam¹¹⁸, en zonder dat een smokkelaar of een kennis bijdroeg aan de organisatie van het vertrek¹¹⁹. De meerderheid zou voor hun vertrek naar België binnen Marokko zelf gemigreerd hebben. Tijdens deze interne migratie hebben de NBMV hun dorp of stad van herkomst verlaten om te gaan werken bij ambachtslieden, of te gaan wonen bij uitgebreide familie. De meerderheid van deze NBMV vertrekt praktisch zonder geld.

- **Het vertrek van de jongeren uit de Maghreb zijn relatief geïmproviseerd en gebeuren per vrachtwagen, boot en bus met, voor sommigen, tussenstappen in andere Europese landen.**

De geïnterviewde Marokkaanse NBMV zijn vertrokken uit havensteden in het noorden van Marokko of uit de Spaanse enclaves Ceuta en Melilla. Vrijwel alle geïnterviewde Marokkaanse NBMV verklaren zich verborgen te hebben onder een vrachtwagen die later per boot naar Spanje ging¹²⁰. De NBMV uit Marokko hebben niet spontaan gesproken over de risico's van deze manier van reizen^{121 122}. De overtocht in *pateras* (kleine vaartuigen) door betaalde smokkelaars werd ook niet vermeld.

¹¹⁶ Onderhoud met voogd n°4.

¹¹⁷ Anderzijds verklaart een sociaal assistent van een vereniging soms NBMV op te vangen van relatief bemiddelde families en zonder bepaalde problemen in het land van herkomst. Deze jongeren zouden vertrokken zijn uit hoop op een betere toekomst.

¹¹⁸ Wij hebben niet kunnen onderzoeken of de NBMV uit de landelijke gebieden van zuid Marokko andere huisvestings- en overlevingsstrategieën hebben dan deze van NBMV die uit de noordelijke steden. Deze laatste hebben, aldus UNICEF, *ibid.*, een relatief zelfstandig en spontaan migratieproces, zonder familiale strategie om de reis te financieren.

¹¹⁹ Voor een relatief gelijkaardige vaststelling bij de Marokkaanse NBMV te Brussel, cf. TURCATO Carole, *Ibid.*

¹²⁰ Voor een gelijkaardige vaststelling, cf. *Guide pédagogique MENAMO, Ibid.* et Turcato Carole, *Ibid.*

¹²¹ De NBMV kunnen uit de vrachtwagens waarin zij zich verbergen vallen, maar dat werd niet vermeld tijdens onze interviews met de NBMV.

¹²² Met uitzondering van twee NBMV die beroep hadden gedaan op smokkelaars om de grens per boot over te steken. Een Tunesische NBMV zou de Middellandse Zee hebben overgestoken aan boord van een overbelaste

De meerderheid van de geïnterviewde Marokkaanse NBMV is per bus of onder vrachtwagens rechtstreeks naar België vertrokken. Daarbij gingen ze eerst via Spanje en Frankrijk. Ze zijn aangekomen te Brussel in het Noord- of Zuidstation en hebben dikwijls meerdere nachten op straat geslapen bij gebrek aan kennis van de stad en een sociaal netwerk in België.

Wij hebben de aanwezigheid in Brussel gemerkt van een aantal Marokkaanse NBMV die eerder waren opgevangen in Spanje¹²³ of zelfs een Spaanse verblijfsvergunning hadden¹²⁴. Bepaalde geïnterviewde Marokkaanse NBMV die in Europa waren aangekomen *voor* de economische crisis van 2008 hebben zich een tijd in Spanje of Italië kunnen vestigen. Daar woonden ze in kinderbeschermingsinstellingen, bij een familielid of een kennis. Na het verlies van (illegaal) werk door henzelf of leden van de uitgebreide familie door de crisis, hebben ze Spanje of Italië verlaten¹²⁵. Deze migratiekeuze contrasteert met de keuze van de geïnterviewde NBMV die in Europa zijn aangekomen *na* de economische crisis en die niet eerst in Spanje verblijven. De secundaire migratie binnen de Europese Unie lijkt deels af te hangen van de economische situatie in de bestemmings- en transitlanden en van de werkelijke of ingebeelde verblijfsmogelijkheden van NBMV en hun familie in deze landen¹²⁶.

“Ik ben niet in Spanje gebleven omdat het crisis is en ik geen Spaans spreek en bovendien Frans spreek; ik ben dus rechtstreeks naar hier gekomen. Mijn vriend heeft mij vergezeld tot aan het Zuidstation en is dan naar Nederland vertrokken omdat er daar familie is. Hij heeft mij gezegd als je wil ga naar mijn broer en zus daar. Ik heb dat niet gewild want dat zou hem en mij in problemen brengen. In België kende ik enkel het telefoonnummer van een vriend. Toen ik hier aankwam en telefoneerde heeft hij zijn nummer veranderd opdat ik niet bij hem zou komen wonen.”

---

boot die tijdens een storm kapseisde waardoor verschillende passagiers gestorven zijn, waarna de inzittenden gered zijn door de Italiaanse kustwacht. Die hebben de inzittenden overgebracht naar Lampedusa en vervolgens naar het Italiaanse vasteland. Een Guinese NBMV is uit Marokko vertrokken en heeft, vergezeld door anderen met zwemvesten, gedurende een uur gezwommen om te trachten de Spaanse enclave Ceuta te bereiken. Zij werden door de Spaanse kustwacht opgepikt.

¹²³ Een aantal Marokkaanse NBMV die wij in Brussel ontmoet hebben tijdens de observatiesessies en interviews spreekt redelijk goed Spaans.

¹²⁴ De aanwezigheid van deze NBMV wordt eveneens vermeld door NBMV in Brussel en in TURCATO Carole, *Ibid.* en in interview n°10. Een NBMV had een Spaanse verblijfsvergunning (die hij “kaart” noemt) bij zijn aankomst in Brussel. We konden niet achterhalen om welk type verblijfsvergunning het ging. Een andere NBMV werd gedurende vier jaar opgevangen in een centrum voor NBMV in Spanje, een andere gedurende drie maanden.

¹²⁵ Geïnterviewde sociaal assistenten vermeldde dat de families en de jongeren in Spanje of Italië nu de werkgever moeten betalen in ruil voor een arbeidscontract. Het kost nu dus geld om te kunnen werken teneinde een verblijfsvergunning te bekomen (de uitreiking ervan hangt af van het eerst bekomen van een arbeidscontract).

¹²⁶ Cf. interview n°10 en interview met NBMV 2.

- **De vliegtuigreizen van de NBMV die bij de uitgebreide familie verblijven en de NBMV die een minimale opvang ontvangen worden georganiseerd door naastbestaanden, vrienden of familie.**

De enkele geïnterviewde NBMV die asielzoekers zijn en uit Kameroen, Ghana en Guinea komen verklaarden alleen aangekomen te zijn in België, zonder dat een lid van de uitgebreide familie aanwezig was om hen op te vangen of te begeleiden in België. Hun reis per vliegtuig zou gefinancierd worden door familie of vrienden die hun in contact konden brengen met smokkelaars of hun valse papieren bezorgen¹²⁷. Ze zouden dan door de smokkelaars achter gelaten zijn bij aankomst in de internationale luchthaven van Zaventem (Brussel) of voor de deuren van Dienst Vreemdelingenzaken. Die laatste heeft hen dan snel verwezen naar een hotel. Deze jongeren verklaarden over het algemeen dat zij aangekomen waren zonder identiteitspapieren of met valse papieren.

- **De aankomst van NBMV uit Sub-Sahara Afrika die verblijven bij de uitgebreide familie of bij een derde is min of meer georganiseerd door de familie van de NBMV.**

De aankomst van de NBMV kan als min of meer problematisch beleefd worden, afhankelijk van de manier waarop de migratie werd geregeld. De familie van de minderjarige zou soms geld hebben bijeengelegd om de NBMV (die redelijk jong kan zijn¹²⁸) bij een lid van de uitgebreide familie in België onder te brengen met het oog op scholing, en in de hoop dat hij hier meer ontwikkelingsmogelijkheden heeft dan in het land van herkomst.

In bepaalde gevallen kan een kennis van de familie of een familielid de reis georganiseerd hebben en de minderjarige het land binnenbrengen met een vals paspoort¹²⁹. De persoon kan ook de minderjarige clandestien begeleiden door hen voor te doen als een eigen kind. Deze deelname van de uitgebreide familie aan het vervoer van het kind zou later kunnen leiden tot vrees van de uitgebreide familie of de minderjarige bij hun contact met de overheid. Voor meer bijzonderheden over dit aspect verwijzen wij u naar het deel over de identificatiemoeilijkheden van NBMV en de uitgebreide familie, hieronder.

Andere NBMV die voor hun transport door hun ouders toevertrouwd zijn aan een lid van de uitgebreide familie zouden bij hun aankomst in de luchthaven tot hun grote ontsteltenis achtergelaten zijn. Een geïnterviewde sociaal assistent heeft eveneens situaties van NBMV gekend die tegen hun wil naar de uitgebreide familie in België werden gezonden in het kader van histories die later vals bleken. De manier van aankomst heeft natuurlijk impact op de latere problematiek van de NBMV en de manier waarop hij zijn migratie beleeft¹³⁰.

De uitgebreide familie in België is niet altijd betrokken bij de aankomst van de NBMV in België. In zo'n geval was het een kennis van zijn ouders die hem begeleidt en de uitgebreide familie in België verwittigt. Deze laatsten worden dan voor een voldongen feit gesteld nadat de NBMV in België is aangekomen.

¹²⁷ Deze geïnterviewde NBMV waren zeer discreet over de verschillende aspecten van hun reizen.

¹²⁸ De voogd die deze situatie heeft tegengekomen heeft NBMV van 6 tot 8 jaar uit DRC ontmoet die aan vertrouwenspersonen van de familie waren toevertrouwd, cf. Onderhoud met voogd 4.

¹²⁹ De NBMV die een valse identiteit en leeftijd opgeeft kunnen ddaarna geconfronteerd worden met identiteitsstress (de wil om erkend te worden voor wie hij werkelijk is. Bovendien kunnen ze daardoor blootgesteld worden aan regels die niet bestemd zijn voor zijn (echte) leeftijd, aldus een geïnterviewde sociaal assistent en voogd.

¹³⁰ Voor gelijkaardige vaststellingen over ernstige identiteitscrissen van NBMV gehuisvest door uitgebreide familie, zie JAMOULLE Pascale en MAZZOCHETTI Jacinthe, *Adolescences en exil, Europe forteresse et parenté en souffrance*, 2011, p.255-7. De crissen zijn verbonden aan de latere ontdekking van hun werkelijke familiegeschiedenis en het gevolg van het strategisch gebruik van de levensverhalen om toegang te krijgen tot institutionele voorzieningen tegenover de wettelijke beperkingen betreffende de migratiemogelijkheden

Een geïnterviewde ex-NBMV vertelde:

“Een vriend van mijn vader heeft mij geholpen om naar België te komen want hij was een grote handelaar die veel reisde voor zijn werk. In de luchthaven van Brussel heeft hij mijn tante getelefoneerd om haar te zeggen dat ik aangekomen was. Daar heb ik mijn tante voor het eerst ontmoet.”

Dit soort aankomsten zorgt niet noodzakelijk voor spanningen tussen de persoon die de NBMV huisvest en de NBMV, maar deze “officieuze adopties” kunnen materiële moeilijkheden voor de persoon die de NBMV huisvest en voor de NBMV met zich meebrengen, wat op langere termijn kan zorgen voor conflicten en/of het einde van de huisvesting¹³¹.

Wanneer de hoger opgegeven redenen voor migratie van NBMV worden geanalyseerd in termen van “push factors”, kan men zeggen dat deze migratie soms verbonden is aan push en pull factoren en gebeurt vanuit een vraag van leden van de uitgebreide familie die in België verblijven. Fenomenen zoals “informele adoptie”¹³² kunnen de migratie van NBMV tot gevolg hebben:

“Bepaalde families laten jonge NBMV informeel naar België overkomen. Nemen wij het voorbeeld van een man uit Sub-Sahara Afrika die gehuwd is in België. De familie van de jongere in het land van herkomst heeft geen geld en de mijnheer in België slaagt er niet in een kind te krijgen met zijn vrouw. Men laat het kind naar België komen, en dit kind heeft een verre band met de mijnheer.”¹³³

- **De reis van minderjarigen die slachtoffer waren van uitbuiting zijn met of zonder de samenwerking van zijn familie georganiseerd.**

Het is onmogelijk om trends af te leiden gezien het klein aantal uitgevoerde interviews met (ex-) NBMV die tot deze categorie behoren. Wij vermelden dus enkel de interessante punten. In een bepaalde situatie werd de reis van de NBMV georganiseerd door de seksuele uitbuiters zonder dat de NBMV zich bewust was van zijn toekomstige uitbuiting. In een andere situatie zou de NBMV zijn land verlaten hebben dankzij een toelating om het grondgebied te verlaten gegeven door zijn familie in het kader van een contract met de ronselaar-smokkelaar-uitbuiters¹³⁴.

De uitbuiters met wie de jongere reist kan een lid zijn van een mensenhandelnetwork. Toch kan de uitbuiting ook uitgaan van de uitgebreide familie of de aangetrouwde familie van de NBMV. Deze situatie werd genoteerd voor wat betreft jonge, traditioneel gehuwde Roma meisjes die bij hun schoonfamilie leven of hun eigen familie die hun kan dwingen om strafbare feiten te plegen. Deze minderjarigen kunnen sedentair zijn of rondreizen in een woonwagen¹³⁵ in de Europese Unie. Het personeel van Espéranto¹³⁶ heeft dit soort situaties meerdere malen gezien en inzonderheid voor wat prostitutie betreft, evenals inbraken en huishoudelijke uitbuiting van NBMV. Het ging niet altijd om Roma, maar ze waren afkomstig uit Roemenië, Bulgarije of Servië en werden uitgebuit door hun schoonfamilie, een familielid of hun echtgenoot.

b. LEVENSONOMSTANDIGHEDEN EN OVERLEVINGSSTRATEGIEËN VAN NBMV IN BELGIË

¹³¹ Deze conflicten en moeilijkheden zullen later worden behandeld in het gedeelte over de toegang tot het recht op huisvesting van de NBMV in de uitgebreide familie.

¹³² Bernard Goris, hoofd van de Dienst Voogdij vermeldt de Dienst voor Internationale Adoptie als bron van de signalering van NBMV gehuisvest bij de uitgebreide familie, cf. Onderhoud n°25.

¹³³ Cf. Onderhoud n°17.

¹³⁴ De ouders van de NBMV waren eerst tegen het vertrek van de NBMV naar Europa via een smokkelaar, maar hebben uiteindelijk de beslissing van de NBMV aanvaard. De ouders van de jongere krijgen een geldelijke beloning na 1 jaar werk door de jongere en de reis wordt gefinancierd door de uitbuiting van het illegaal werk van de jongere in België.

¹³⁵ Cf. Onderhoud met NBMV 6.

¹³⁶ Opvangcentrum voor NBMV die slachtoffer zijn van mensenhandel, cf. Onderhoud n°23.

De levensomstandigheden en overlevingsstrategieën van de NBMV buiten de beschermingsvoorzieningen worden hieronder voorgesteld volgens het 'type' van overlevingsstrategie of -activiteit vermeldt door de NBMV of andere personen. Nochtans bestaat het risico de NBMV te stigmatiseren op grond van artificieel gecreëerde categoriën of een beperkt aantal interviews. Wij dringen hier aan op de noodzaak om de uniciteit van elk individueel traject en de diversiteit aan situaties van NBMV afkomstig uit eenzelfde land of gebied niet te vergeten.

De vastgestelde overlevingsstrategieën voor de verschillende categorieën NBMV buiten de beschermingsvoorzieningen zijn:

- 1° Illegaal werk (het verschil tussen zwartwerk, uitbuiting en mensenhandel in familie of werk van de NBMV in een familiaal kader is soms wazig)
- 2° Zelfstandige bedelarij en beroep doen op solidariteit van individuen of de gemeenschap
- 3° Drugshandel
- 4° "Zelfstandige" prostitutie of "onder het gezag" van een derde.

- i. Illegaal werk

NBMV die voor hun eigen onderhoud instaan zoeken inkomsten uit werk

Een groot gedeelte van de NBMV die van hun eigen middelen leven worden bij hun aankomst geconfronteerd met de onmogelijkheid om legaal te werken, vermits de leerplicht geldt tot 18 jaar¹³⁷. Enkel studentenjobs of beroepsopleidingen zijn vanaf 16 jaar mogelijk, maar de toegang ertoe vereist (althans voor studentenjobs) bepaalde verblijfsvergunningen en de mate waarin ze kunnen integreren in deze voorzieningen, wat *de facto* bepaalde NBMV uitsluit.

Aanbeveling n°1:

De studentenjobs en beroepsopleidingen zouden toegankelijk moeten zijn voor NBMV onder dezelfde voorwaarden als voor Belgische minderjarigen en dit vanaf de verklaring van tenlasteneming van de NBMV door de Dienst Voogdij.

Bepaalde NBMV hebben toegang of trachten toegang te krijgen tot illegaal werk 's avonds en gedurende het weekend om hun inkomen aan te vullen¹³⁸. Sommige onder hen zijn ingeschreven in het deeltijds beroepsonderwijs¹³⁹.

Aanbeveling n°2:

¹³⁷ Verschillende studies analyseren het fenomeen van sociale uitsluiting en integratie in de parallelle economie die een gevolg is van deze wettelijke beperkingen betreffende het werk van minderjarigen buiten het kader van studentenarbeid en het idee van "bescherming van jonge arbeiders". Dit idee is tegensteld aan de visie die NBMV hebben over hun eigen rol. Zij wensen bij te dragen tot de familiale economie en beschouwen zichzelf als volwassenen. Bovendien hebben ze soms een weinig positief beeld van of ervaring met de school waar het Europees systeem hun naartoe stuurt, cf. MAI Nicola, *Marginalized young (male) migrants in the European Union*, p.71-4., dans, UNESCO, *Migrating alone, unaccompanied and separated children's migration to Europe*, 2010 et UNICEF, *Ibid*.

¹³⁸ Een geïnterviewde NBMV is door zijn voogd ingeschreven in een betaald leercontract. Om zijn inkomen aan te vullen werkt hij 's avonds en gedurende het weekend in het zwart waarbij hij zijn technische vaardigheden gebruikt in een nichemarkt.

¹³⁹ Volgens een sociaal assistent die de NBMV oriënteert naar die voorzieningen zouden NBMV 300€ per maand kunnen verdienen door de bezoldigde leercontracten in de Franstalige Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschap van 600 tot 900€ in de bouwsector.

Er moet voorrang gegeven worden aan de oriëntering van NBMV naar betaalde leercontracten en deeltijds beroepsonderwijs door voogden en sociaal assistenten wanneer dit in lijn ligt met de noden en verwachtingen van de NBMV.

Een aanzienlijk deel van de NBMV die voor hun eigen onderhoud instaan hebben reeds pre-professionele ervaring hebben opgedaan in hun land van herkomst¹⁴⁰, terwijl anderen in het zwart gewerkt hebben in Italië en Spanje¹⁴¹. De geïnterviewde NBMV vermelden de landbouwsector, een bar¹⁴², vroegmarkten en de productiesector¹⁴³. Het is mogelijk dat het moeilijker is om “stabiel” zwartwerk te vinden in België dan in Spanje of Italië. Geen enkele van de geïnterviewde NBMV verklaarde dat hij dagelijks werkte en dit tijdens aanzienlijke periodes in België.

De eerdere werkervaring kan verklaren waarom een aanzienlijk aantal van de geïnterviewde NBMV bij hun aankomst in België tijdens een min of meer lange periode getracht hebben om op eigen houtje werk te vinden. Ze focusten zich daarbij voornamelijk op de informelere sectoren: markten, handelszaken, de bouwsector of in kleine eethuisjes. Een geïnterviewde NBMV bracht zo een maand op straat door waarbij hij winkels en restaurants afliep op zoek naar werk. Hij voerde renovatiewerken uit bij een persoon die hem een week huisvestte en hem 70€ betaalde. De NBMV werd vervolgens geïdentificeerd door de sociaal assistenten. Na de ondervonden moeilijkheden en als gevolg van voorstellen van sociaal assistenten heeft hij zijn project herzien en heeft er dan voor gekozen om zich te integreren in programma's en projecten van verenigingen¹⁴⁴. Een andere geïnterviewde NBMV vermeldt de moeilijkheden verbonden aan het zoeken naar werk en het werk zelf:

“Ik heb werk gezocht in bakkerijen en snack bars. Sommige mensen wilden van mij profiteren. Bijvoorbeeld in een bakkerij werk je van middernacht tot 's morgens en daarna zeggen zij dat ik nog een paar dagen moet wachten op betaling. Ik heb een hele dag in een snack bar gewerkt voor slechts 20 euro. Dat is niet normaal. Ik wil dat niet meer doen. Ik heb mijn voogd gevraagd of ik kan werken maar hij zei dat dit niet mogelijk is”¹⁴⁵.

Op markten werken is wijdverspreid bij de geïnterviewde NBMV die voor hun eigen onderhoud instaan; dit is eveneens de ervaring van een NBMV die slachtoffer was van mensenhandel.

De geïnterviewde NBMV die voor hun eigen onderhoud instaan doen vaak weekendwerk op de vroegmarkten. Ze worden dan tussen de 30 en 80€ per dag betaald. De geïnterviewde NBMV staan niet noodzakelijk negatief tegenover dit werk, want op deze manier kunnen zij op eenvoudige wijze geld verdienen en financieel bijdragen tot hun huisvesting bij een derde. Deze Marokkaanse NBMV van 16 jaar getuigt:

“Ik heb zes maanden op de markt gewerkt. Fruit. In en uitladen. De tafels. Goed werken daar. Dat loopt lekker. Goed slapen, kalm, werken, 100€ per weekend om te eten en kleding te kopen, dat gaat goed.”

ii. Bedelarij

¹⁴⁰ Dit werk is illegaal in Marokko voor minderjarigen, cf. UNICEF, *Ibid*.

¹⁴¹ Dankzij kennissen of na betaling van een som geld (in dit geval 2500 euro) door een familielid dat werkt in het Europees land in kwestie aan de werkgever om zo een job te verzekeren.

¹⁴² De jongere die in een bar werkte kreeg kost en inwonen en 600€ per maand betaald.

¹⁴³ De jongere werd er 18€ per dag betaald. Hij heeft een ernstige beroepsziekte opgelopen wegens niet-opvolging door de arbeidsgeneesheer en de moeilijke werkomstandigheden.

¹⁴⁴ De geïnterviewde sociaal assistenten en NBMV vermelden een periode van “desillusie” van NBMV na hun aankomst in België, om daarna weer hoop te hebben en zich te richten tot de opvangvoorzieningen.

¹⁴⁵ De NBMV zeggen legaal te willen werken, hetzij voltijds, hetzij tijdens de weekends, de vakanties of 's avonds na hun studies om geld te verdienen. De NBMV kunnen ook betaald worden voor een stage in het kader van een deeltijdse beroepsopleiding. Zij kunnen eveneens werken als ‘jobstudent’ wanneer zij in het bezit zijn van een kaart A, B of C of van een bewijs van inschrijving onder bepaalde voorwaarden.

Bedelarij wordt slecht vermeld door de NBMV die voor hun eigen onderhoud instaan. De NBMV doen liever beroep op de associatieve of individuele solidariteit.

Rechtstreekse bedelarij “kwetst” de trots en de schuchterheid van adolescenten die graag “jongeren zoals de anderen” willen zijn. Een geïnterviewde Marokkaanse NBMV en een Roemeense Roma NBMV gaven toe elk een maand lang gebedeld te hebben¹⁴⁶:

“Ik verkies voedsel te vragen dan te stelen. Je gaat bedelen om eten te krijgen, dat is niet gemakkelijk. Ik sterf liever van honger dan mijn gezicht te verliezen.”

De verantwoordelijke van een sociaal restaurant ontmoet ongeveer een NBMV per maand. De NBMV zeggen eerder hun toevlucht te zoeken tot de voedselbedelingen in de stations of van Mentor Escale en af te hangen van de liefdadigheid van de kebabverkopers die zij dagelijks zien. NBMV die van voor hun eigen onderhoud instaan vertelden dat zij in Spanje en Frankrijk eten kregen in moskees.

iii. Drugshandel

Drugshandel wordt soms vermeld als een overlevingsstrategie van NBMV die voor hun eigen onderhoud instaan.

Het gaat dan om de verkoop van hasj, cocaïne of heroïne. Een NBMV vertelde dat NBMV die drugs verkopen voor een leverancier tot 2.000€ per maand kunnen verdienen. Dit geld zou vooral uitgegeven worden aan kledij, bezoeken aan kappers, GSMs en het uitgaan in discotheken, en dit zonder duurzaam beheer:

“De jongere die aankomt begint te dealen omdat hij consumeert en geen geld heeft. Hij wordt er niet rijk van. Hij brengt de helft van zijn leven door in een IPPJ, gesloten centrum en dan in de gevangenis. Hij verblijft dikwijls bij kennissen. Ze zijn al mannen op 15 jaar. Het is moeilijk om te veranderen, dat betekent geen business meer doen, vol te houden, veel inspanning te doen, goed ondersteund worden, en zijn milieu en de straat VERLATEN, anders herbeginnen zij.”¹⁴⁷

Een sociaal assistent vermeldde dat de NBMV die van hun eigen middelen leven soms in België worden geronseld om drugs te verkopen in Spanje of in België¹⁴⁸. Zij zouden dan een vijftigtal euro per dag verdienen met verdovende middelen te verkopen, de rest (150 à 200€) gaat naar de leverancier¹⁴⁹. Voor een analyse van de risico's verbonden aan de handel in verdovende middelen verwijzen wij naar de afdeling hieronder over het recht van NBMV op bescherming tegen uitbuiting. Bepaalde geïnterviewde NBMV zeggen bewust bepaalde plaatsen in Brussel waar drugs worden verkocht te mijden, teneinde niet terecht te komen in een relatiecirkel die het plegen van strafbare feiten bevordert¹⁵⁰.

¹⁴⁶ Die zelfstandig gebedeld zou hebben om te kunnen telefoneren en geld te zenden naar Roemenië. De ondervraagde Roma sociaal assistenten van Brussel en de onderzoeken over dit onderwerp zeggen dat er geen Roma NBMV zijn die uitgebuit worden voor bedelarij (hoewel er leerplichtige jongeren zijn die hun ouders vergezellen tijdens de bedelarij).

¹⁴⁷ Cf. Onderhoud met voogd n°4.

¹⁴⁸ De Politie van Charleroi vermeldt de Spaanse connectie maar ook Rotterdam in Nederland in [Devoirs d'enquête](#), *Charleroi au bord de l'overdose*, du 11 juillet 2011.

¹⁴⁹ Bedragen bevestigd door de uitzending [Devoirs d'enquête](#), *Ibid.*, die aangeeft dat er sinds 2006 veel NBMV uit de Maghreb werkzaam zijn in de handel in cocaïne en heroïne in Charleroi en die ook de economische uitbuiting van deze minderjarigen vermeldt, die een politieman uit Charleroi beschouwt als slachtoffers.

¹⁵⁰ Bepaalde jongeren letten er goed op geen strafregister te hebben in België om niet het risico te lopen geen verblijfsvergunning te krijgen van de DVZ. Een strafregister hebben en daardoor geen “tweede kans” krijgen van de DVZ voor hun regularisatieaanvraag eens ze de meerderjarigheid bereiken, maakt dat bepaalde jongeren die bekend zijn bij de politie voor diefstal, drugshandel of andere feiten het gevoel hebben “niets te verliezen hebben”.

De drie weerhouden categorieën van NBMV in het kader van het PUCAFREU project nemen soms hun toevlucht tot diefstal om te kunnen overleven.

Een groot aantal NBMV die voor hun eigen onderhoud instaan en die rondzwerven of ooit op de dool waren vermelden het stelen van voedsel in supermarkten als overlevingsstrategie. Diefstal van een fles alcohol voor private consumptie werd ook meerdere keren vermeld. Een NBMV vertelt dat bepaalde NBMV parfums, alcohol en scheerapparaten stelen om die dan te verkopen aan kleine winkels.

Het stelen van juwelen in juwelierszaken of van personen¹⁵¹ en de diefstal van handtassen wordt ook vermeld door een voogd en de politie van Brussel als overlevingsstrategie van bepaalde NBMV. Volgens de NBMV en de sociaal assistenten vergemakkelijkt het nemen van antidepressiva het verlies van remmingen en zou aan het plegen van strafbare feiten voorafgaan. Diefstal van auto's en GSM's, inbraken, het breken van etalageramen om zo producten te kunnen stelen en die dan door te verkopen, de diefstal van kledij (voor privé gebruik of verkoop) alleen of in groepsverband wordt ook vermeld door meerdere NBMV, de politie en sociaal assistenten.

Diefstal en inbraken kunnen ook overlevingsstrategieën zijn van andere categorieën van NBMV. In het bijzonder deze die gehuisvest worden bij de uitgebreide familie of uitgebuit worden door derden. Men kan deze diefstallen beschouwen als familiale overlevingsstrategieën¹⁵², of vanuit een uitbuitingsperspectief van de NBMV. De geïnterviewde voogden vermelden bijvoorbeeld de moeilijkheden met betrekking tot interventie bij de NBMV, in het bijzonder bij Roma meisjes en jongens begeleid door een broederschap of in sedentaire uitgebreide familie die vastzitten in een leven van illegale activiteiten zoals inbraken en autodiefstal.

De politie, een geïnterviewde voogd, en krantenartikels vermelden het bestaan van familiale netwerken of clans die Roma minderjarigen uit ex-Yoegoslavië uitbuiten. Het is onduidelijk of het hier gaat om NBMV of niet. Gesprekken met de politie en de IPPJ van Saint-Servais bevestigen de steeds terugkerende aanwezigheid van een bepaald aantal jonge Roma meisjes, die soms NBMV zijn¹⁵³. Ze komen uit Kroatië of Servië en migreren tussen Italië, België en Frankrijk. De meerderheid van deze jonge meisjes worden aangehouden wegens inbraken in huizen¹⁵⁴. Sommige van deze NBMV leven in woonwagens, anderen zijn eerder sedentair of leven in preciaire huisvesting. In Luik en Charleroi werden tijdelijke campings gesignaleerd¹⁵⁵, terwijl er minder in zijn Brussel¹⁵⁶. Het feit dat de uitbuiting soms gebeurt door de uitgebreide familie vergemakkelijkt noch de identificatie door de sociale actoren van de jongere als een NBMV die slachtoffer is van mensenhandel noch een eventuele neerlegging van klacht door de NBMV tegen de uitbuiters¹⁵⁷.

¹⁵¹ Een geïnterviewde NBMV meldt een doorverkoop van goud aan 20€ per gram, hetzij de helft van de huidige officiële koers.

¹⁵² Dit zijn informele, collectieve, soms transnationale, overlevingsstrategieën, die gebaseerd op de groep (familie, "clans", of andere). Het kunnen ook goed georganiseerde criminele netwerken voor bepaalde groepen zijn die men in meerdere Europese landen vindt.

¹⁵³ Wanneer zij bijvoorbeeld bij een grootouder verblijven en de ouders in een ander EU-land wonen, of wanneer bij de familie van hun echtgenoot leven na een vroeg, traditioneel huwelijk en de familie zich in een ander land bevindt. Men vermeldt leeftijden gaande van 12 tot 16 jaar. Het is dikwijls zeer moeilijk om deze jongeren te identificeren als NBMV omdat zij dikwijls hun werkelijke familiale situatie verbergen om zich te beschermen tegen een sociale of politie interventie.

¹⁵⁴ Een artikel hierover: <http://meilleurdesmondes.be/blog/wp-content/uploads/2011/07/Mineurs-Belgique-2.pdf>

¹⁵⁵ De ondervraagde Roma willen geen omgang te hebben met deze migranten omdat dit samenwoningsproblemen zou scheppen.

¹⁵⁶ De Brusselse politie meldt minder jonge Roma meisjes uit ex-Joegoslavië in Brussel te arresteren dan vroeger. Het gaat hier over meisjes die in het bezit zijn van inbrekersmateriaal. De strafbare feiten worden gewoonlijk niet gepleegd worden in de verblijfplaats, cf. onderhoud n°51.

¹⁵⁷ De NBMV beschouwt zichzelf niet noodzakelijk als uitgebuit. Hij of zij kan het eerder zien als een situatie waarin hij de overlevingsstrategie van zijn familie volgt. Als ze dan een valse adres, leeftijd en alias opgeven

Een onderhoud met een Roma ex-NBMV uit Kroatië die haar schoonfamilie ontvlucht is omdat zij sinds haar kindertijd door haar familie gedwongen werd om in huizen in Italië en België in te breken, bevestigt de familiale uitbuiting:

« En dus ben ik vertrokken met de vrouw van mijn halfbroer om te gaan stelen in huizen. Omdat er geen andere oplossingen waren. Ik was maar 8 jaar oud. Ik wist niks van juwelen, geld. Ik ging dat huis binnen, er was veel speelgoed. Ik dacht "hier ga ik spelen". Maar zij zei jij gaat aan het raam staan om te kijken of er mensen aankomen en dan moet je mij verwittigen. Maar ik heb dat niet gedaan. Ik ben gaan spelen. Wanneer zij dat zag is zij mij beginnen slaan. Zij heeft dat aan mijn ooms gezegd. En mijn ooms hebben mij erg afgeranseld. »

iv. Prostitutie

Prostitutie kan een individuele overlevingsstrategie zijn van de NBMV of deel uitmaken van een meer georganiseerde uitbuitingsstrategie.

De volgende analyses zijn grotendeels gebaseerd op onze gesprekken met zorgverstrekkers en instellingen en niet met NBMV zelf, aangezien geen enkele NBMV die zich geprostitueerde kon worden geïnterviewd¹⁵⁸.

Prostitutie van NBMV lijkt zeer divers.

Prostitutie kan een zelfstandige overlevingsstrategie zijn van de NBMV¹⁵⁹ of de NBMV kan uitgebuit worden door een pooier. Deze kan een familielid zijn of zelfs de echtgenoot van de NBMV. Volgens de verantwoordelijke van Espéranto is het nodig om de uitbuitingsrelatie tussen de NBMV en de uitbuiters samen met de NBMV en met de hulp van een criminoloog diepgaand te analyseren. Deze begeleiding is nodig om het uitbuitende karakter van deze relatie te begrijpen, aangezien deze relatie soms beleefd wordt als een legitieme overlevingsstrategie in samenwerking met een 'helpende' derde¹⁶⁰.

NBMV onder controle van volwassenen kunnen ook seksueel uitgebuit worden door derden (excl. de echtgenoot of een lid van de uitgebreide familie).

Vrouwelijke NBMV uit Guinea Conakry hebben eveneens over seksuele uitbuiting verteld¹⁶¹. Volgens de Brusselse politie en verenigingen maken Bulgaarse Turkssprekende prostituées de meerderheid uit van de straatprostituées in de hoofdstad. Deze zijn nu meerderjarig, aldus diezelfde bronnen. De Brusselse politie heeft ook gevallen gekend waarbij Belgische mannen naar Marokko en Pakistan reisden om jongens en meisjes (niet-begeleid) naar België te laten overkomen onder het

---

bij de aanhouding, wordt opvolging door de dienst Voogdij en de voogd quasi onmogelijk. Vaak vluchten ze uit de OOC en de structuren van de Aide à la Jeunesse/Bijzondere Jeugdzorg na een douche en een maaltijd om zich weer bij hun uitgebreide familie te voegen ondanks de interventie van een Roma bemiddelaar van de Foyer, cf. Onderhoud n°31.

¹⁵⁸ Onze observatiesessies op het terrein zijn beperkt tot een observatie van de IJzerwijk vergezeld door een Roma Bulgaarse sociaal assistent en het opschrijven van zijn analyse van de prostitutie in Brussel.

¹⁵⁹ Sociale werkers van een vereniging hebben een NBMV uit Sub-Sahara Afrika vermeld en een NBMV uit de Maghreb buiten de beschermingsvoorzieningen.

¹⁶⁰ Men kan een onderscheid maken tussen de overlevingsstrategieën van NBMV die zich zelfstandig, individueel prostitueren omdat zo te beantwoorden aan een aantal materiële noden en andere in een moeilijke migratiecontext van de NBMV (geanalyseerd in MAI Nick, *L'Errance et la prostitution des mineurs et des jeunes majeurs migrants dans l'espace de l'Union Européenne*, 2007) en een uitbuitingsstrategie door een derde.

¹⁶¹ Een aanzienlijk aantal van deze verhalen zouden bepaalde elementen volledig missen, wat het Centre Espéranto doet denken dat deze NBMV in OOC worden gehouden omdat zij uiteindelijk een asielaanvraag willen indienen die niet gebaseerd is op uitbuiting.

voorwendsel “hun studies te betalen”. Eens in België buiten ze de minderjarigen echter seksueel uit in hun woning¹⁶².

Zelfstandige prostitutie door NBMV buiten de beschermingsvoorzieningen bestaat ook.

Zelfstandige prostitutie als overlevingsstrategie werd vermeld door meerdere geïnterviewde actoren, maar kon niet diepgaand geanalyseerd worden ondanks onze pogingen. NBMV van zeer verschillende landen gaan in de prostitutie. Een geïnterviewde sociaal assistent zegt twee Afghaanse mannelijke NBMV te hebben ontmoet die zich als zelfstandige prostitueerden¹⁶³. Er zou mannelijke prostitutie van Roemeense NBMV bestaan op twee welbepaalde plaatsen in het centrum van Brussel waar minderjarigen en klanten elkaar zouden “herkennen”¹⁶⁴. Bepaalde Roemeense NBMV zouden zich prostitueren in afwachting van hun meerderjarigheid om dan dienst te nemen in het Belgisch Vreemdelingenlegioen¹⁶⁵. Het parket van de jeugdrechtbank van Brussel zou echter geen prostitutie van NBMV vastgesteld hebben. In 2007 zouden twee mannen in Brussel seksuele diensten hebben betaald aan een vijftiental Roemeense Roma minderjarigen in hun woonplaatsen alvorens te zijn aangehouden door de politie¹⁶⁶.

Aanbeveling n°3:

Waar nodig de balans opmaken van de uitgevoerde acties en de eventuele antwoorden analyseren voor actie in Brussel betreffende de prostitutie van minderjarigen (al dan niet NBMV) die in het kader van deze studie geïdentificeerd worden indien de opgenoemde situaties bevestigd worden door de betreffende actoren.

c. TOEGANGSVORWAARDEN VAN NBMV TOT HUN GRONDRECHTEN

In dit deel geven we de toegangsvoorwaarden tot de grondrechten van de NBMV weer en de vastgestelde gebreken weer. Deze laatste baseren we op onze gesprekken met NBMV en sociaal assistenten. Wij formuleren ook aanbevelingen met het oog op de verbetering van de toegang van de NBMV tot hun rechten. De structurele ‘opvangcrisis’ die België sinds 2009 kent wegens het plaatsgebrek in opvangvoorzieningen, het gebrek aan voogden en de verzaaiing van de voorzieningen Aide à la jeunesse/Bijzondere Jeugdzorg vergemakkelijken de toegang tot de grondrechten van de NBMV in het algemeen niet. Voornamelijk mannelijke NBMV die geen asiel zoeken en die voor hun eigen onderhoud instaan zijn hier het slachtoffer van.

i. De voorwaarden voor de toegang tot de rechten

¹⁶² Onderhoud n° 51.

¹⁶³ Een jongen die ‘danser’ is en seksueel uitgebuit werd in Afghanistan en een NBMV waarvan de sociaal assistent denkt dat hij zich prostitueert in hotels.

¹⁶⁴ Onderhoud n° 51. Een geïnterviewde Roma sociaal assistent identificeert nochtans deze jongeren niet als NBMV. De prostitutie van Roemeense en Bulgaarse NBMV werd in Spanje geanalyseerd door Nick Mai, *Ibid*. Mai vermeldt eveneens het feit dat NBMV uit de Maghreb zich in Spanje zouden prostitueren in de stations en de bars naast de stations om zo hun transport te betalen. De geïnterviewde NBMV en actoren zeggen niet op de hoogte zijn van gelijkaardige situaties in België.

¹⁶⁵ Onderhoud n° 51.

¹⁶⁶ Het is onduidelijk of die jongeren NBMV waren of niet. Uit onze gesprekken met belangrijke informanten bleek dat prostitutie op welbepaalde plaatsen in Brussel zou bedreven worden door Roemeense en Bulgaarse Roma minderjarigen wiens ouders in België verblijven. De ouders zouden niet op de hoogte zijn van de activiteiten van hun kinderen.

Ondanks een relatief beschermend nationaal wetgevend kader¹⁶⁷, worden aan de voorwaarden voor toegang tot de beschermingsvoorzieningen en tot de rechten niet altijd voldaan. Deze voorwaarden zijn:

- De signalering en de identificatie bij de Dienst Voogdij voor de aanwijzing van een voogd en de contactopname met een opvangstructuur ;
- De snelle aanstelling en de beschikbaarheid van een opgeleide voogd ;
- De beschikbaarheid en de verwijzing naar aangepaste huisvesting (en dus snelle toegang tot een aangepaste psychologische, sociale en materiële steun).

De opsporing, de signalering, de identificatie, en de verwijzing van de NBMV naar de beschermings- of opvangvoorzieningen zijn niet altijd evident. Het niet-opsporen en niet-signaleren van NBMV heeft soms te maken met het feit dat de NBMV zijn rechten niet kent en/of angst van de uitgebreide families of de NBMV.

De NBMV die wij ontmoetten die voor hun eigen onderhoud instronden kennen niet altijd hun rechten, noch de manier waarop ze deze kunnen laten gelden. Dit is begrijpelijk gezien de complexiteit van het toegang krijgen tot deze rechten. Dit is ook het geval voor de geïnterviewde NBMV die bij hun uitgebreide familie verblijven¹⁶⁸. Een informatiegids opstellen rond de toegang tot de rechten voor de families en de verspreiding ervan aan de NBMV en families is noodzakelijk.

De deelname van de uitgebreide familie aan het transport van het kind¹⁶⁹ of de complexiteit van de onderliggende familiehistories met betrekking tot de migratie van de NBMV¹⁷⁰ kunnen angst veroorzaken bij de uitgebreide familie of de minderjarigen bij hun betrekkingen met de overheden. Zowel de uitgebreide familie als de minderjarige vrezen beschuldigd te worden van medewerking aan de binnenkomst en/of de huisvesting van de jongere die zonder wettig verblijf op het Belgisch grondgebied aanwezig is. Soms gaan zij hun levensgeschiedenis heruitvinden of vertellen zij de (volledige) waarheid pas na een hechte vertrouwensrelatie te hebben opgebouwd met de sociaal assistent, de voogd of advocaat¹⁷¹. In vreemdelingenrecht gespecialiseerde advocaten, verenigingen en voogden kunnen een grote rol spelen bij de opsporing en signalering van en informatie verschaffing aan de NBMV in de uitgebreide familie¹⁷² zoals geïllustreerd wordt door de volgende situatie:

Een individuele situatie die wij vastgesteld hebben

G. is vier jaar in België gebleven bij zijn uitgebreide familie vooraleer geïdentificeerd te worden als NBMV. Dit heeft voor problemen gezorgd bij twee aanhoudingen door de politie bij identiteitscontroles. Na de tweede aanhouding kreeg hij een Bevel tot Terugbrenging van de DVZ. G. werd ondertussen als NBMV erkend door een in het vreemdelingenrecht gespecialiseerde advocaat, die hem met zijn toestemming signaleerde aan de Dienst Voogdij. Het optreden van de voogd zal er op termijn voor zorgen dat de jongere een statuut van NBMV zal krijgen en, mogelijks, een definitieve verblijfsvergunning.

De traagheid en moeilijkheden bij identificaties komen veel voor in de praktijk.

¹⁶⁷ Wij verwijzen naar het gedeelte van deze studie dat gewijd is aan het Belgisch wettelijk kader.

¹⁶⁸ Onderhoud n°18 en 26.

¹⁶⁹ Wij verwijzen naar het deel van deze studie betreffende het migratieproces van NBMV die opgevangen worden in de uitgebreide familie.

¹⁷⁰ Wij verwijzen naar het gedeelte van deze studie dat gewijd is aan de redenen van vertrek van NBMV.

¹⁷¹ Cf. Onderhoud n° 17 en 19 en gesprek met NBMV 26.

¹⁷² Cf. Onderhoud met NBMV 16, 18, 26 en 28. In absolute getalen zijn deze advocaten nochtans geen belangrijke bron van signalering aan de Dienst Voogdij.

Eens gesignaleerd aan de Dienst Voogdij¹⁷³, zal de jongere eventueel geïdentificeerd worden. Dit betekent dat hij door de Dienst Voogdij erkend wordt als NBMV die hem een verklaring van tenlasteneming zal afleveren. In de praktijk zullen deze jongeren nochtans geconfronteerd worden met meerdere administratieve obstakels: afspraken voor identificatie die op zich laten wachten, een vertraging wegens het leeftijdsonderzoek wanneer er een leeftijdswijfel bestaat, de wachttijd alvorens de resultaten van het leeftijdsonderzoek beschikbaar zijn, gevolgd door de wachttijd voor de aanstelling van een voogd¹⁷⁴. De gevolgen van deze verschillende vertragingen zijn divers¹⁷⁵. Vooreerst verdwijnt een aantal NBMV ondertussen¹⁷⁶. Bovendien betekent het tijdverlies, terwijl tijd een cruciale factor is om te voldoen aan de voorwaarden om een voorlopige verblijfsvergunning te bekomen voor de NBMV (krachtens de wet van 15/12/1980). Verdere gevolgen zijn: onvoldoende voorbereiding van de asielaanvraag door een gebrek aan tijd, niet naar school kunnen gaan evenals het gebrek aan informatie en oriëntatie naar aangepaste huisvesting¹⁷⁷ en aangepaste psychologische begeleiding¹⁷⁸.

Aanbeveling n° 4:

De eerste afspraak van de NBMV met de Dienst Voogdij zou moeten gebeuren binnen de twee dagen na zijn signalement. De vertragingen om een afspraak vast te stellen bij de Dienst Voogdij en bij de aanstelling van een voogd zouden moeten verminderd worden door meer voogden aan te nemen, de financiële middelen van de Dienst Voogdij te verhogen en de wachttijd voor de resultaten van het leeftijdsonderzoek te beperken. Dit om de stricte toepassing te garanderen van hoofdstuk 6 van de programmawet van 24 december 2002, beter bekend als de 'Voogdijwet'¹⁷⁹.

Het feit geen identiteitsdocumenten te bezitten en de leeftijdswijfel tijdens de identificatiefase bij de Dienst Voogdij zijn een dikwijls voorkomende hindernis voor de goede opvolging van die jongeren¹⁸⁰. Een jonge geïnterviewde Afghaan beklagde zich over het feit dat de Dienst Voogdij geen rekening hield met de door jonge Afghanen verstrekte *taskara* en eerder rekening hield met het leeftijdsonderzoek:

"Wie weet beter of ik al dan niet minderjarig ben? Mijn ouders en de taskara of het leeftijdsonderzoek? Mijn problemen in België bestaan er in dat ik niet naar school kan gaan en dat men zegt dat ik meerderjarig ben!"¹⁸¹.

De geïnterviewde sociaal assistenten melden dat men meer en meer beroep doet op het leeftijdsonderzoek wegens het gebrek aan voogden en de opvangcrisis, ten nadele van het voordeel van de twijfel. Nochtand zou het voordeel van de twijfel moeten primeren. De jongere kan het

¹⁷³ De moeilijkheden om deze afspraak te bekomen binnen een korte termijn en de gevolgen werden behandeld in het deel over de toegang tot de rechten van de NBMV.

¹⁷⁴ Nochtans is het wettelijk voorzien dat de Dienst Voogdij een voorlopige voogd kan aanstellen bij hoogdringendheid zoals vermeld in het deel over het Belgisch wettelijk kader hierboven.

¹⁷⁵ Cf. Onderhoud met NBMV 18. NBMV 9, 15 ans, die al drie weken wacht op de aanwijzing van een voogd.

¹⁷⁶ Wij verwijzen naar het gedeelte van deze studie dat gewijd is aan het recht op huisvesting.

¹⁷⁷ Een geïnterviewde NBMV werd niet meer tenlastegenomen in de voorlopige huisvestingsvoorziening door de AMO (oversteltpt door de opvang van deze NBMV) na een leeftijdsonderzoek dat hem meerderjarig verklaarde. Pas een maand later, en na in een kraakpand en op straat te hebben geslapen, werd de NBMV in het bezit van zijn identiteitsdocument beschouwd als minderjarige door de Dienst Voogdij en kon hij genieten van een aangepaste opvang.

¹⁷⁸ Deze moeilijkheden worden eveneens bevestigd door de rapporten van AMOs van het project NBMVMO die optreden in hotels in Brussel.

¹⁷⁹ Wij delen en hernemen hier de aanbevelingen van de Délégué Général aux Droits de l'Enfant, cf. DGDE, *Ibid.*

¹⁸⁰ Verschillende van de geïnterviewde NBMV hadden geen identiteitsdocumenten.

¹⁸¹ Onderhoud met NBMV 22.

resultaat van het leeftijdsonderzoek betwisten voor de Raad van State, maar het is om een advocaat te vinden die dit beroep wil inleiden¹⁸².

De gevolgen van een meerderjarigheidsverklaring zijn beduidend. Het brengt moeilijkheden met zich mee om toegang te hebben tot de school, aangezien de jongere niet meer leerplichtig is¹⁸³. Bovendien heeft het gevolgen voor de verblijfsproceduremogelijkheden, aangezien erkende NBMV toegang hebben tot een specifieke verblijfsaanvraag. De als meerderjarig beschouwde jongere wordt ook opgesloten in een gesloten centrum en kan geconfronteerd worden met een gedwongen terugkeer. De tegenexpertises zijn overigens vaak ten laste van de jongere.

Aanbeveling n°5:

Het leeftijdsonderzoek zou slechts als laatste middel mogen worden ingezet. Het zou de jongere moeten toegelaten zijn om zijn minderjarigheid met alle middelen van recht te bewijzen door het voorleggen van documenten die als bewijs of begin van bewijs kunnen dienen, zelfs na de leeftijdtest.

Aanbeveling n°6:

Enkel de Dienst Voogdij zou een leeftijdswijfel mogen uitten aangezien het zijn opdracht is NBMV te identificeren en teneinde de praktijken te harmoniseren. Het resultaat van dit onderzoek zoals geïnterpreteerd door de Dienst Voogdij zou systematisch moeten voorkomen in de databank waarmee de politie en Justitie rekening houdt teneinde divergente en dubbele leeftijdsonderzoeken te vermijden.

ii. Recht op huisvesting

De NBMV buiten de beschermingsvoorziening kennen dikwijls geen of onaangepaste huisvesting.

In de praktijk wordt het recht op huisvesting en aangepaste psycho-sociale begeleiding voor alle NBMV, zoals voorzien door de Opvangwet van 2007, het Koninklijk Besluit betreffende de OOC, en artikels 18 en 20 van het IVRK geschonden.

In 2011 kende de Dienst Voogdij 461 geregistreerde NBMV die zonder huisvesting waren op het moment van hun signalement. De oorzaak legden ze bij de opvangplaatscrisis bij FEDASIL en de verzadigdheid van de opvangvoorzieningen van de Aide à la Jeunesse en Bijzondere Jeugdzorg. Hetzelfde jaar werden er 688 NBMV door FEDASIL gehuisvest in hotels. Dit is een onaangepaste huisvestingsvorm¹⁸⁴. De grote meerderheid onder hen waren asielzoekers die wachtten op het resultaat van hun leeftijdsonderzoek of op een plaats in een aangepaste opvangstructuur. Toch was er ook een kleiner aantal niet-asielzoekende NBMV die in een hotel ondergebracht waren nadat FEDASIL tot opvang was veroordeeld door de Arbeidsrechtbank. Het ging hier vooral om Marokkaanse of Algerijnse NBMV¹⁸⁵.

¹⁸² Onderhoud met NBMV 22.

¹⁸³ Onderhoud met NBMV 22 die erg ontstemd is over het feit dat hij niet meer naar school mag in België omdat de Dienst Voogdij hem als meerderjarig beschouwt na het leeftijdsonderzoek.

¹⁸⁴ Cf. PFME, *Mémoire sur l'accueil des mineurs étrangers non- accompagnés*, mars 2012.

¹⁸⁵ Volgens onze observaties in hotels en de vaststellingen van de AMOs van het project NBMVMO.

Deze illegale discriminatie van FEDASIL met betrekking tot huisvesting tussen NBMV die asiel zoeken en zij die dit niet doen heeft belangrijke gevolgen voor de niet-asielzoekende NBMV. In Brussel zouden een honderdtal niet-asielzoekende NBMV uit voornamelijk Marokko en Algerijë op straat leven, in crisisopvang van verenigingen¹⁸⁶ of in kraakpanden slapen. Tussen de geïnterviewde NBMV kan men meerdere gradaties van schendingen van hun recht op huisvesting onderscheiden. Deze verschillende gradaties zijn het gevolg van het feit dat de minderjarigen hun rechten niet kennen, gecombineerd met een institutionele weigering tot huisvesting (door onder meer Fedasil), of de onaangepaste vorm van huisvesting die de instellingen hun aanbieden.

S. vertelt zijn huisvestingstraject:

“In België was er Sos Jeunes 3 dagen, Point Jaune drie dagen, SOS Jeunes na 3 dagen, daarna Abaka drie dagen. Dan Synergie 14: 15 dagen. Daarna, leeftijdsonderzoek bij FEDASIL, ze hebben gezegd ‘meerderjarig’. Ik heb naar mijn land getelefoneerd om per post mijn geboorteakte te zenden waaruit blijkt dat ik minderjarig ben. Ik heb een maand moeten wachten op dat document. Tijdens die tijd sliep ik in een kraakpand met veel sans-papiers. Ik ben een of twee dagen gebleven en dan [werd het kraakpand] gesloten. Daarna teruggegaan naar SOS Jeunes. En met het identiteitspapier ben ik terug naar de Dienst Voogdij gegaan die een verklaring van tenlasteneming heeft gegeven en dan heb ik in SOS Jeunes, Abaka, Synergie 14 en daarna in een hotel verbleven [als gevolg van een gerechtelijke veroordeling van FEDASIL om de jongere te huisvesten].”

De NBMV die op straat leven worden naar AMOs¹⁸⁷ die hun tijdelijk kunnen opvangen of de politie verwezen wanneer SAMU Social en de nachtopvang hun ontmoet hebben tijdens hun permanenties of rondes. Bepaalde NBMV zouden nochtans deze voorzieningen gebruiken zonder hun leeftijd op te geven¹⁸⁸. Hun recht op fysieke integriteit en de hoogst haalbare fysieke en psychische gezondheid is het sterk bedreigd wanneer zij buiten slapen aan het Noord- of Zuidstation. Het gevaar verergerd in de winterperiode. NBMV aarzelen trouwens niet om in groep te slapen uit vrees dat hun kleren en geld worden gestolen.

Individuele situaties die wij vastgesteld hebben:

D., Marokkaanse NBMV van 16 jaar verbijft al één jaar in België. Hij sliep al vijf weken aan het Brusselse Zuidstation waar hij door een dronken persoon met een gebroken fles werd aangevallen. Hij sliep toen, ondanks de winterse kou, onder karton.

Z. heeft gedurende twee maanden tijdens de vrieskou in de straten van Brussel geslapen, na gehospitaliseerd te zijn voor tuberculose. De sociaal assistent van het ziekenhuis heeft hem verwezen naar het *Centre d'Action Sociale d'Urgence* (CASU) in Brussel. Hij vertelt zijn ervaring: *“Ik ben naar CASU gegaan. Er waren daar gekken, alcoholverslaafden. Ik ben zelfs niet tot 2 uur ‘s morgens gebleven. Ik ben op straat gaan slapen.”*

Geconfronteerd met dagelijkse frustraties door de weigering en afwezigheid van huisvesting en institutionele perspectieven, en de moeilijke ervaringen van het leven op straat, ontwikkelen deze NBMV soms belangrijke psychologische problemen. Sommigen zoeken hun toevlucht tot drugs (bijvoorbeeld lijn) of antidepressiva om de omstandigheden van het leven op straat te verdragen. Enkele NBMV zouden leven zoals landlopers¹⁸⁹. De institutionele weigering om NBMV die geen asiel zoeken op te vangen veroordeelt deze NBMV tot onmenselijke en vernederende behandelingen in strijd met artikel 3 van het IVRK. Het recht op een aangepaste huisvesting is ook

¹⁸⁶ Volgens een schatting van de AMOs die lid zijn van het project NBMVMO.

¹⁸⁷ AMOs, wat staat voor ‘Aide en Milieu Ouvert’, zijn vrijwillige, niet-gemandateerde eerste lijnsorganisatiesverenigingen van de Bijzondere Jeugdzorg van de Franse Gemeenschap. Ze hebben geen tegenhanger in de Vlaamse Gemeenschap.

¹⁸⁸ Een sociale werker die wij ontmoetten en die in een nachtasiel gewerkt heeft meldt eveneens dat er ‘s morgens smokkelaars en pooiers aanwezig waren bij de uitgang van de nachtsielen.

¹⁸⁹ Onderhoud met voogd n° 4.

een voorwaarde om toegang te krijgen tot de andere grondrechten, die onderling samenhangend zijn. Deze weigering van huisvesting en aangepaste psycho-sociale begeleiding heeft rechtstreekse gevolgen, in het bijzonder de:

- Schending van het recht op de hoogst haalbare fysieke en psychische integriteit;
- Schending van het recht op kleding en voeding;
- Schending van het recht op fysieke, sociale en morele ontwikkeling;
- Schending van het recht op niet blootgesteld worden aan drugs en uitbuiting;
- Schending van het recht op school lopen¹⁹⁰;
- Schending van het recht op een duurzame oplossing.

NBMV worden precair gehuisvest bij derden.

Een groot deel van de geïnterviewde NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien zouden voor enkele dagen of voor langere periode opgevangen zijn geweest bij vrienden, landgenoten of bij andere jongeren (soms NBMV). Dezen gaven huisvesting uit solidariteit of tegen vergoeding¹⁹¹.

NBMV worden tijdelijk gehuisvest bij verenigingen.

De geïnterviewde NBMV die op straat slapen klagen over de kou en zijn in een staat van immense vermoeidheid. Tijdens de dag zoeken zij een plaats om te rusten, zich te wassen, hun klederen te wassen, te eten, sociaal contact te hebben, toegang tot het Internet, enzo. In het geval van gebrek of onderbreking van de opvang of andere moeilijkheden in hun traject en zoeken zij een huisvesting voor enkele dagen bij een AMO¹⁹². De AMOs van het project MENAMO komen de primaire behoeften van de NBMV tegemoet en zijn dikwijls de eerste stap voor de NBMV naar beschermingsvoorzieningen en de eerste bron van informatie over hun rechten. De AMOs contacteren de Dienst Voogdij om een afspraak te maken, stellen FEDASIL in gebreke om de NBMV te huisvesten, en, indien er geen antwoord komt van FEDASIL, verwijzen de NBMV naar een gespecialiseerde advocaat om de veroordeling te bekomen van FEDASIL door de Arbeidsrechtbank. Het wordt steeds maar moeilijker om voogden te vinden die niet-asielzoekende NBMV aanvaarden¹⁹³ want de voogden vinden nu moeilijk een aangepaste huisvesting voor deze jongeren. De voogden en verenigingen brengen veel tijd door met het zoeken naar tijdelijke oplossingen voor de opvang van deze NBMV. Hierdoor schendt de Belgische Staat zijn verplichting om « *zijn passende bijstand te verlenen aan ouders en wettige voogden bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden die de opvoeding van het kind betreffen, en de ontwikkeling van instellingen, voorzieningen en diensten voor kinderopvang te waarborgen* » volgens artikel 18 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Asielzoekende en niet-asielzoekende NBMV die wachten op identificatie of een aangepaste opvang verblijven dikwijls lang in een onaangepaste opvang bij gebrek aan alternatieve oplossing.

---

¹⁹⁰ De afwezigheid van aangepaste huisvesting voor deze niet-asielzoekende NBMV sluit bijna automatisch de mogelijkheid uit voor die NBMV, die nochtans leerplichtig zijn, om school te lopen. Dit doet gedeeltelijk afbreuk aan de wettelijke opdracht van de voogden die, naast de plicht om een aangepaste huisvesting te vinden, ervoor moeten zorgen dat de NBMV naar school gaan krachtens artikel 10 van de 'Opvangwet'.

¹⁹¹ Of dit appartement onderverhuurden volgens een geïnterviewde voogd en een jongere. Wanneer zij niet regelmatig de huur betaalden of wanneer zij schade aanrichtten aan het appartement of lawaai maakten hadden zij problemen met de huurder van het appartement, de burens of de eigenaar van het appartement, wat kan leiden tot de uitdrijving van de officiële huurder, cf. Gesprek met NBMV 31 en voogd n° 4.

¹⁹² Deze verenigingen zijn ABAKA, SOS Jeunes, Synergie 14 en Point Jaune in Charleroi. Zij hebben de opdracht om noodopvang te verzorgen voor adolescenten in crisissituatie of die zijn weggelopen, met of zonder gerechtelijk mandaat.

¹⁹³ Men moet nochtans noteren dat niet al de NBMV niet asielzoekers een voogd of institutionele hulp vragen.

Omdat er geen educatieve omkadering noch aangepaste maatschappelijke begeleiding van FEDASIL in een hotel is¹⁹⁴ maakt dit er een onaangepaste huisvesting van, in strijd met de opvangwet¹⁹⁵. Daarom hebben de verenigingen besloten om (naast hun gewone werk) op te treden in deze hotels om de NBMV te informeren over hun rechten, hun te verwijzen naar activiteiten en een advocaat, hun een aangepaste psychologische steun te geven en soms klederen uit te delen. Het soms langdurig verblijf van niet-asielzoekende NBMV in een onaangepaste huisvesting¹⁹⁶ lijkt geen geïsoleerd feit te zijn. Twee geïnterviewde niet –asielzoekende NBMV waren opgevangen door FEDASIL in een hotel gedurende 10 maanden, zonder of alvorens een aangepaste huisvesting werd voorgesteld.

De jonge geïnterviewde asielzoekers moesten soms drie of vier maanden wachten op een aangepaste plaats in een opvangcentrum. Nochtans zijn de huisvestingsomstandigheden in een hotel dikwijls niet goed, zoals vermeld door de geïnterviewde NBMV en in de rapporten van de sociale assistenten van de AMOs¹⁹⁷.

De afwezigheid van educatieve omkadering en regels zou tijdelijk geschikt zijn voor bepaalde NBMV die niet of niet meer a priori zich willen inpassen in een levensproject in een institutioneel kader, of die hun informele activiteiten geheel onafhankelijk willen uitvoeren. Nochtans zeggen alle geïnterviewde NBMV die in een hotel zijn ondergebracht te lijden onder een gebrek aan maatschappelijk-educatief kader en het gebrek aan informatie en activiteiten¹⁹⁸.

U., NBMV van 17 jaar die reeds 4 maanden gehuisvest is in een hotel getuigt:

« Ik doe heel de dag niets. Enkel eten en slapen. NIETS ! Er is geen school. Er is geen plaats voor sociaal contact, geen activiteiten. Het is problematisch om de hele dag alleen te zijn met je gedachten. »

Het **recht op een fatsoenlijke en menswaardige levensstandaard** wordt eveneens geschonden zowel voor de NBMV die op straat leven als voor degene die in een hotel zijn gehuisvest. De NBMV klagen ook over het bedrag van de door FEDASIL gegeven via de maaltijdcheques die slechts 6 euro per dag bedragen. Hierdoor wordt het **recht op voeding en kledij van de NBMV** geschonden, een recht dat erkend is door artikel 27 van het IVRK, de opvangrichtlijn en de Belgische Opvangwet. Deze cheques volstaan niet om zich behoorlijk te voeden. Bovendien beschikken een aantal hotels die NBMV huisvesten noch over een keuken noch wasmachine, wat bijkomende kosten meebrengt voor de NBMV. In deze context zijn de NBMV heel blij met de, door de AMO's georganiseerde, mogelijkheid om maaltijden zelf te bereiden. De cheques van FEDASIL volstaan ook niet om zich

¹⁹⁴ Hetzij drie sociale werkers voor ongeveer tweehonderd NBMV.

¹⁹⁵ Artikel 40 van de Opvangwet voorziet een « materiële hulp in het bijzonder bestaande uit de huisvesting, de maaltijden, kledij, medische, maatschappelijke en psychologische begeleiding en de toekenning van een dagvergoeding ».

¹⁹⁶ Aangepaste huisvesting kan gebeuren in een structuur van « tweede opvang», in een internaat, een pleeggezin dat wordt voorgesteld of goedgekeurd door de Aide à la Jeunesse/ het Comité Bijzondere Jeugdzorg (CBJ)/ of de Jeugdrechtsbank, in een structuur erkend door de Aide à la Jeunesse/ het CBJ, of zelfstandig begeleid wonen met financiële hulp van het CPAS/OCMW of de SAJ in een eerste fase en eventueel een begeleidende vereniging die helpt met de zelfstandigheid. Deze oplossingen kunnen zowel gezocht worden in het kader van de vrijwillige hulpverlening als in het kader van de gerechtelijke hulpverlening (gedwongen hulp), waarbij de gedwongen hulp de NBMV soms helpt met het respecteren van de gevonden oplossing wanneer deze oplossing een alternatief is voor een plaatsing in een open of gesloten IPPJ.

¹⁹⁷ Men vermeldt in het bijzonder: kamergenoten van de NBMV met een of meer burens van de andere kamers die met veel lawaai 's nachts thuiskomen, overbevolkte en schamele kamers, geen wasmachine of keuken, slechte hotel service, problemen met electriciteit waardoor er brand ontstond in twee kamers van het hotel, schurft, sluiting van een ander hotel na een rapport van een AMO aan de gemeente wegens ongezonde omstandigheden.

¹⁹⁸ Een geïnterviewde NBMV niet-asielzoeker vertelt dat een aantal van zijn vrienden NBMV België verlaten hebben « omdat zij het beu waren om heel de dag in een hotel rond te hangen zonder iets te doen te hebben».

behoorlijk te kleden om zich te beschermen tegen de winterkou, en te vermijden dat ze door de andere adolescenten scheef bekeken worden. De geïnterviewde adolescenten waren zeer gevoelig voor hun vestimentair uiterlijk. Kunnen genieten van een kledingbudget in een opvangstructuur zou hun echt binden aan deze structuur volgens de geïnterviewde NBMV.

NBMV in de uitgebreide familie blijven in een precare of onaangepaste huisvesting tot aan de breuk of verslechtering van de relatie met de familie die de NBMV opvangt.

De categorie van NBMV in de uitgebreide familie dekt een grote variëteit van situaties. De in de uitgebreide familie opgevangen NBMV bevinden zich soms in een precare of onaangepaste huisvesting zonder noodzakelijkerwijze tenlastegenomen te worden door instellingen noch geïdentificeerd te worden als NBMV.

Een door zijn uitgebreide familie gehuisveste NBMV kan zich soms - ingeval van spanningen of conflicten - in een precare huisvestingssituatie bevinden bij derden. Er wordt hulp bij gespecialiseerde instellingen gezocht wanneer er geen oplossing, de situatie verslechtert of wanneer het conflict verergert en leidt tot het buitenzetten van de jongere of de vlucht van de jongere. De NBMV in de uitgebreide familie die geen huisvesting meer hebben worden eerder begeleid, met enkele uitzonderingen, door de Bijzondere Jeugdzorg/Service d'Aide à la Jeunesse in het kader van de vrijwillige hulp dan door de Jeugdrechter, volgens de geïnterviewde sociale assistenten, van de slechtbehandelde minderjarigen.

De in de uitgebreide familie gehuisveste NBMV kunnen eveneens gehuisvest zijn bij een familielid dat hun « slecht behandelt of verwaarloost »

Situaties van 'mishandeling', huiselijke uitbuiting of verwaarlozing van de NBMV door de het uitgebreid gezin komen soms voor¹⁹⁹. In deze situaties is er nood aan de definiering van een aangepaste opvang voor de jongere en een effectieve herorientatie.

Verschillen in verwachtingen en educatieve waarden tussen de NBMV en het gezin dat de jongere opvangt kunnen tot crissen leiden die ervoor kunnen zorgen dat de jongere zijn verblijfplaats verlaat. Dit kan ook gebeuren wanneer de jongere zich niet op zijn plaats of ongemakkelijk voelt bij zijn uitgebreid gezin.

De verwachtingen van deze in de uitgebreide familie gehuisveste NBMV zouden meer of minder afhankelijk zijn van de individuele situatie en het parcours van de jongere. De volgende elementen kunnen hier een rol in spelen,²⁰⁰:

- de stabiliteit van hun huisvesting en de legitimiteit van hun aanwezigheid bij de persoon die hun huisvest²⁰¹;
- hun onderwijs in België;
- de vraag naar een stabiele emotionele en rijke relatie met de persoon die hem huisvest²⁰². Dit kan gaan van de verwachting van een quasi evenwaardige behandeling als van de kinderen van de persoon die hem huisvest tot het tot stand komen van een sterke affectieve relatie;

¹⁹⁹ Cf. Onderhoud n° 26. De geïnterviewde persoon zou hebben meegemaakt dat de NBMV officieel geplaatst werd bij gezinnen waarvan dossiers bestonden van mishandeling van hun eigen kinderen, wat de vraag stelt naar de behandeling van de NBMV. De Dienst Voogdij zou nochtans haar controle verscherpt hebben op situaties van in de uitgebreide familie gehuisveste NBMV door nu die gezinnen eerst te ontmoeten, aldus een geïnterviewde sociale werker.

²⁰⁰ Bron : Onderhoud n° 19.

²⁰¹ Volgens een verantwoordelijke van de Foyer moet men om de positie van de persoon die de minderjarige huisvest te begrijpen soms de vraag stellen : « *Wat betekent het om een kind op te voeden dat niet het uwe is en dat u niet in uw gezin of onder uw dak gewild hebt en dat u nooit hebt willen opvangen, alhoewel het slechts tijdelijk was dit nu niet meer tijdelijk is?* »

²⁰² Voor elke adolescent noodzakelijke relatie om zich te kunnen ontwikkelen en zijn levensprojecten te bepalen.

- de wil om zich te gedragen en te kleden zoals andere adolescenten in België, wat soms niet aanvaard wordt door de persoon die hem huisvest en die belast is met de opvoeding van de minderjarige. De uitgebreide familie is soms overbeschermend met betrekking tot . een jongere wiens opvoeding zij ter harte nemen op basis van educatieve referenties die niet noodzakelijkerwijze begrepen of als legitiem beoordeeld worden door voogden of de Belgische samenleving²⁰³. Daarom ondervinden de voogden soms moeilijkheden om tussenbeide te komen in de uitgebreide familie die de controle vrezen die de voogd zou kunnen uitoefenen in de uitgebreide familie in naam van een verschillende visie op opvoeding. De voogden en sociale assistenten evalueren dan met de NBMV of hij werkelijk de uitgebreide familie wil verlaten en of er een andere oplossing bestaat²⁰⁴.

G., ex-NBMV gehuisvest bij zijn tante illustreert deze problemen:

« Ik word niet beschouwd als een van haar eigen kinderen. Ik voel mij echt een vreemdeling zelfs tussen andere kinderen. Daarom sluit ik mij op in mijn eigen hoekje. Bij haar was alle toegang tot alles voor mij gelimiteerd. Op een dag vertrokken de andere kinderen op vakantie, en ik wilde ook met vakantie, ik had mijn eigen geld en ik wilde vertrekken. En zij toonde mij de elektriciteitsfacturen. Dat heeft mij gebroken, ik wilde niet meer gaan. Ik heb steun nodig van mijn eigen familie, dat in mijn bloed te voelen. Anders moet ik dat elders zoeken. En er zijn jongeren die criminelen worden omdat zij hun plaats niet vinden.”

- Als een jongere niet meer wordt opgevangen door zijn uitgebreid gezin gebeurt het soms dat het uitgebreid gezin de jongere de schuld geeft van de mislukking van de opvang. Deze visie wordt dan niet alleen aan de jongere verteld maar ook aan de ouders of de gemeenschap in het land van herkomst.²⁰⁵ De jongere gaat dan zichzelf de schuld geven van « verdeeldheid in de familie » en « mislukt te zijn of zijn ouders verraden te hebben », aangezien zijn ouders hem naar zijn uitgebreide familie gezonden hebben om zijn integratie te doen lukken.
- De uitbuiting van NBMV met betrekking tot huishoudelijk werk, vooral bij meisjes²⁰⁶, door de personen die haar huisvesten, gelijkgesteld aan een « quasi slavernij » door de geïnterviewde sociale assistenten, kan ook leiden tot weglopen²⁰⁷ van huisvesting.

iii. Toegangsvoorwaarden tot het recht op de hoogst haalbare gezondheidsstandaard

Artikel 24 van het IVRK garandeert het recht van NBMV op de hoogst haalbare gezondheidsstandaard. Dit recht bevat de toegankelijkheid en de beschikbaarheid van aangepaste zorgen, preventieve en curatieve zorgen die de medische en psychologische noden dekken. Aangezien het gaat om de implementatie van het recht op de hoogst haalbare gezondheidsstandaard en het genot van medische en re-educatie diensten, is België volgens het Comité van de Rechten van het Kind ertoe verplicht om er over te waken dat NBMV van dezelfde toegang tot de gezondheidszorg genieten als Belgische onderdanen²⁰⁸. Artikel 33 van het IVRK bepaalt eveneens « De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen, met inbegrip van wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen en maatregelen op onderwijsterrein, om kinderen te beschermen tegen het illegale gebruik van verdovende middelen en psychotrope stoffen en om inschakeling van kinderen bij de illegale produktie van en de sluikhandel in deze middelen en stoffen te voorkomen ».

²⁰³ Cf. Onderhoud n° 17.

²⁰⁴ Soms door ook de ouders in het land van herkomst erbij te betrekken.

²⁰⁵ Cf. Onderhoud voogden n° 4 en 6 en onderhoud n° 17.

²⁰⁶ Cf. Onderhoud n° 19.

²⁰⁷ Cf. Onderhoud voogd n° 4 en onderhoud n° 17.

²⁰⁸ Observation générale n°6, 2005, *Traitement des enfants non accompagnés et des enfants séparés en dehors de leur pays d'origine*, Comité des Droits de l'Enfant, points 46-48.

De moeilijkheden met betrekking tot . de toegang tot de gezondheidszorg kunnen worden geanalyseerd in het licht van het type zorgen dat NBMV opnoemen (algemene of gespecialiseerde zorgen) en de categorieën van NBMV (NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien en NBMV in uitgebreide familie) want de verschillende groepen hebben elk hun eigen specifieke moeilijkheden met betrekking tot . de toegang tot de gezondheidszorg²⁰⁹.

Bepaalde NBMV ondervinden moeilijkheden met betrekking tot de toegang tot algemene gezondheidszorg.

NBMV die nog niet opgevangen zijn door FEDASIL vermelden moeilijkheden met betrekking tot . de toegang tot geneesmiddelen toen zij ziek waren en op straat sliepen²¹⁰.

NBMV buiten de beschermingsvoorziening slagen er in verzorging te krijgen wanneer zij in een hotel gehuisvest zijn dankzij een betalingsverbintenis van FEDASIL. Deze procedure is nochtans zwaar. De traagheid van de procedure van medische tenlasteneming voor de NBMV die door FEDASIL in een hotel gehuisvest zijn was problematisch voor drie geïnterviewde NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien:

« Op een dag had ik grote bobbels onder mijn kin. Ik ben naar het ziekenhuis gegaan. Ze hebben mij gezegd dat ik geen SIS kaart heb en geweigerd mij te onderzoeken. Ik heb mijn voogd om raad gevraagd. Hij zei dat hij FEDASIL zou contacteren maar hij heeft niks gedaan. Ik was in paniek, gaan zij mij alleen laten kreperen of wat?!? Uiteindelijk heb ik een aspirine gekocht ».

In een hotel gehuisveste NBMV (in een gemeenschappelijke kamer) lijden soms aan schurft of andere besmettelijke ziekten. Volgens de rapporten van de AMO die met de minderjarigen werken in deze hotels zou FEDASIL moeten zorgen voor meer medische begeleiding voor de NBMV op hotel.

NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien hebben ernstige onbehandelde tandproblemen.

De geïnterviewde NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien hebben zeer dikwijls onbehandelde tandproblemen die hun dagelijks doen lijden²¹¹. De overbelaste diensten voor tandheelkundige noodgevallen zijn erg selectief. De tandheelkundige wachtdienst van Médecins Du Monde is overbelast en heeft een gebrek aan vrijwillers-tandartsen. Men moet eveneens eerst een huisarts consulteren om er toegang tot te hebben, wat bepaalde op straat of in preciaire huisvesting levende NBMV ontmoedigt²¹². Een andere Marokkaanse NBMV die in België op straat leeft sinds drie maanden gebruikt nog maar de helft van zijn tanden wegens cariës. De tandheelkundige dienst van het ziekenhuis heeft hem niet binnengelaten wegens gebrek aan papieren of geld. De NBMV die niet door FEDASIL zijn gehuisvest of door een mutualiteit tenlastegenomen krijgen dus geen tandheelkundige verzorging. De voogden die overbelast zijn door problemen van huisvesting of oriëntatie van deze NBMV schijnen zich niet altijd bewust te zijn van deze problemen, die de geïnterviewde NBMV niet spontaan vertellen aan hun voogd.

De NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien zouden moeilijk toegang hebben tot een behandeling tegen drugverslaving en soms geen aangepaste huisvesting hebben bij het verlaten van het ziekenhuis.

²⁰⁹ De toegang tot psychologische zorg en hulp met wederaanpassing van NBMV die slachtoffer waren van uitbuiting zal in het volgende deel van deze studie worden behandeld.

²¹⁰ Op straat slapen veroorzaakt o.a. ademhalings en keelproblemen.

²¹¹ Een geïnterviewde NBMV liep het risico al zijn tanden te verliezen bij gebrek aan tandzorg in zijn land van herkomst wegens de armoede van zijn familie en de verslechtering van zijn tanden tijdens zijn migratietraject.

²¹² Cf. Onderhoud n° 14.

De een aantal geïnterviewde NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien zijn verslaafd aan drugs en nemen ook hun toevlucht tot antidepressiva, soms in combinatie met alcohol²¹³, zoals een ex-NBMV die op straat heeft geleefd vertelt:

"Ik ken mensen die drugs en geneesmiddelen hebben genomen maar ermee gestopt zijn. Het is moeilijk om te stoppen wanneer men op straat leeft, want er is niks anders te doen. Hij wil vergeten dat hij op straat leeft en hij wil slapen. Op straat slapen is hard. Je wordt gek omdat je wil slapen, maar op straat lopen er altijd mensen rond. Een jongere op straat moet wel drugs nemen hoe kan hij anders slapen? Hij moet alcohol en geneesmiddelen nemen."

De actoren van de opvangstructuren, van de Aide à la Jeunesse en van Jeugdzorg, de voogden en sociale assistenten trachten moeizaam antwoorden te vinden op deze problematiek van verslaving, die het begeleidingsproces van de NBMV bemoeilijkt. Een geïnterviewde voogd heeft een NBMV vergezeld naar een wijkgezondheidscentrum om te trachten de verslaving van de NBMV aan antidepressiva er te laten behandelen. De moeilijkheid bestaat in het feit dat sommige gebruikers op consult komen niet om op te houden maar in de hoop dat de dokter hun antidepressiva voorschrijft²¹⁴. De NBMV die een ontwenningsskuur willen volgen werden door de sociale assistenten verwezen naar diensten voor alcohol of drugsverslaving in ziekenhuizen²¹⁵. Een geïnterviewde sociale werker heeft twee NBMV begeleid die uit een ontwenningsskuur of hospitalisatie kwamen na de plaatsing door de Procureur. Na het volgen van deze kuur hebben deze NBMV geen aangepaste opvang gevonden en heeft de Jeugdrechter deze minderjarigen georiënteerd naar noodopvang in AMO. Dat deed het werk teniet van de ontwenningsskuur, zoals uitgelegd door een geïnterviewde NBMV:

« Op straat slapen is niet leuk, het is voor mij niet het goede moment om terug te keren naar de straat ! Ik was twee maanden in het ziekenhuis, ik ben gestopt met drugs en nu moet ik terug op straat en ik ga herbeginnen !? Nee !? Men gaat me zeggen « Ah, waarom ben je herbegonnen !? » . WAAROM laat men mij op straat zoals een HOND!!! ».

De coördinatie van de gerechtelijke actoren, het middenvelds- en de institutionele actoren(jeugdzorg) lijkt dus bijzonder belangrijk voor deze jongeren die uit een ontwenningsskuur komen. Bij gebrek hieraan loopt de NBMV het risico zich weer op straat te bevinden of in een onaangepaste huisvesting en opnieuw geconfronteerd te worden met problemen van verslaving.

Toegang tot een aangepaste psychologische begeleiding is essentieel voor alle categorieën van NBMV.

De jongeren die in een hotel zijn ondergebracht hebben soms belangrijke psychologische begeleiding nodig (in het bijzonder asielzoekers) waar niet altijd snel mee rekening gehouden wordt, of niet gezien worden wegens onvoldoende begeleiding. Dit kan dramatische situaties veroorzaken. Een aan drugs verslaafde NBMV die angstaanvallen had werd in een hotel geplaatst zonder aangepaste begeleiding en sprak over zelfmoord alvorens uit het hotel te verdwijnen.

De sociale assistenten zeggen geregeld situaties van paranoïa, pogingen tot zelfmoord en automutilatie mee te maken van NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien en problemen hebben met betrekking tot rondzwerven. Volgens een geïnterviewde sociale werker zouden ambtshalve plaatsingen van NBMV in psychiatrische ziekenhuizen en ontwenningsskuren bij acute crisis zonder enig voorafgaandelijk akkoord van de jongere gebruikelijk zijn bij de gerechtelijke instellingen²¹⁶.

²¹³ Vermeld in veel gesprekken met NBMV en sociale werkers.

²¹⁴ Gebruikers kunnen erg agressief worden wanneer een dokter weigert hun een voorschrift te geven aangezien de inhibities niet meer geremd worden door antidepressiva zegt Dr Jamoulle.

²¹⁵ De diensten van Eeklo, de afdeling alcoologie en toxicologie van het Brugmann ziekenhuis en de desintoxicatiedienst van het Hôpital des Maronniers in Doornik werden door de geïnterviewde actoren geciteerd.

²¹⁶ Twee andere geïnterviewde sociale werkers denken nochtans niet dat er veel NBMV terechtkomen in psychiatrische instellingen.

De ziekenhuizen zouden nochtans niet altijd een NBMV willen begeleiden in het bijzonder omdat zij niet gewoon zijn om te gaan met deze groep²¹⁷. Voogden hebben ook het feit vermeld dat zij niet op de hoogte werden gebracht van de (vrijwillige of gedwongen) hospitalisatie van de NBMV die zij begeleiden, en dit in naam van het medisch beroepsgeheim. Dit gebrek aan communicatie zou problematisch zijn aangezien de voogd de belangen van de NBMV vertegenwoordigt²¹⁸.

Opname in psychiatrie of raadpleging bij een psychiater heeft negatieve connotaties bij de NBMV (die dit associëren met kranzinnigheid) en moeilijk aanvaardbaar wanneer de plaatsing zonder zijn toestemming wordt gedaan. De tussenkomst van een vertrouwenspersoon (voogd, sociaal assistent) lijkt de gehospitaliseerde NBMV te helpen met zijn therapie te aanvaarden en tot een goed einde te brengen. Een geïnterviewde NBMV die gedwongen gehospitaliseerd moest worden²¹⁹ en later en ontwenningsskuur gevolgd heeft, getuigt a posteriori:

« Het ziekenhuis is goed ! Met de psychiater, de psycholoog spreken, waarom ben je zenuwachtig, waarom ben je een tijdje hier, waarom sneed je je²²⁰. Ik heb veel nagedacht, waarom ik drugs nam, waarom ik iemand die ik niet kende sloeg. Nu gaat het goed, ik neem pillen om mij te kalmeren. »

Bepaalde centra hebben interessante praktijken in dit verband. Minor N'Dako stelt een alternatieve methode voor waardoor de NBMV psychologische kwesties kan aanpakken, conflicten en verslaving beheeren in het kader van 'interne opleidingen over het aanpakken van stress'. Deze werkwijze zou het voordeel hebben de NBMV niet af te stoten door een meer indirecte benadering van de psychologische begeleiding. De aanwezigheid van een psycholoog/ psychiater in het team van de opvangplaats zou eveneens de opname van NBMV in een aangepaste structuur vergemakkelijken indien deze nodig is.

Aanbeveling n°7:

Snel verslavingen identificeren en deze NBMV verwijzen naar structuren waar psychologische en fysieke begeleiding mogelijk is, zoals de wijkgezondheidscentra, de diensten voor behandeling van verslavingen, en er ook voor te zorgen dat de NBMV een aangepaste huisvesting krijgt bij het verlaten van de structuur.

Aanbeveling n°8:

De gerechtelijke actoren, de actoren van de verenigingen, instellingen, en de voogd goed coördineren bij de voorbereiding en het verlaten van de hospitalisatie, in het bijzonder in het kader van een ontwenningsskuur of een opname in de psychiatrie. De voogden moeten worden op de hoogte gebracht van de hospitalisatie van hun pupil.

Aanbeveling n°9:

Een handvest dat de rol van elke actor vastlegt bij gedwongen of vrijwillige plaatsingen in de psychiatrie of in een ontwenningsskuur lijkt ons nuttig om weigeringen van opname om financiële of bevoegdheidsredenen te vermijden.

Aanbeveling n°10:

²¹⁷ Volgens twee andere sociale werkers kan het personeel bang hebben van deze NBMV. Het werk kan ingewikkelder worden door communicatieproblemen (beroep doen op een tolk kan nodig zijn). Het niet hebben van een statuut, identiteitsdocumenten en precieze leeftijd, geen financiële tenlasteneming door FEDASIL of de SAJ kunnen ook de toegang van de NBMV belemmeren.

²¹⁸ Vermeld tijdens de Dag « *Santé Mentale des NBMV* » georganiseerd op 26/10/2011 door de Service Droits des Jeunes de Bruxelles.

²¹⁹ Als gevolg van een acute crisis die het scholings- en huisvestingsproces van de NBMV op de helling zet.

²²⁰ De jongere toont zijn littekens, gevolg van automutilatie, een frekwent voorkomend fenomeen bij NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien maar dat ook gemerkt werd tijdens een van onze gesprekken met een ex-slachtoffer van mensenhandel.

Een opleiding aanbieden over het « beheer van stress, van conflicten en verslaving » aan de opgevangen NBMV en dit opleidingsaanbod geregeld ter beschikking stellen van de door de verschillende opvangpartners opgevangen NBMV. Dit type opleiding moet ontwikkeld worden wanneer een psycholoog aanwezig is in de opvangstructuur of de instelling.

NBMV die gehuisvest zijn bij een lid van hun uitgebreide familie en bij derden zien hun reproductieve, pre- en postnatale rechten in het gedrang komen wegens verschillende factoren.

De toegang tot pre- en postnatale zorgen is in het bijzonder belangrijk voor jonge Roma meisjes in de uitgebreide familie, omdat er als gevolg van een traditioneel huwelijk soms zwangerschappen zijn op jonge leeftijd²²¹. Bij zwangerschappen op jonge leeftijden zijn er grotere risico's op problemen met borstvoeding, motorische bijwerkingen en sterfte bij vroeggeborenen²²². De afwezigheid van snelle prenatale vergroot het risico op prenatale sterfte. De zwangere jonge Roma meisjes die wij ontmoetten te Brussel bij Kind & Gezin lijden aan ondergewicht²²³. De inenting van baby's hangt soms af van het proactieve optreden van de medische zorgverlener²²⁴. Volgens een geïnterviewde sociale werkster van Kind & Gezin is de toegang tot contraceptie van sommige van die jonge meisjes moeilijk in bepaalde families. De gevolgen met betrekking tot de toegang tot andere grondrechten en ontwikkelingskansen van deze huwelijken en zwangerschappen op jonge leeftijd wordt door verschillende instanties ter sprake gebracht²²⁵.

De pre- en postnatale begeleiding wordt financieel tenlastegenomen door FEDASIL voor de in een opvangcentrum ondergebrachte NBMV. De jonge Roma meisjes die geen asielzoekers zijn en die illegaal op het grondgebied verblijven en opgevangen zijn in de uitgebreide familie moeten zich eerst inschrijven bij het OCMW van de gemeente waar zij verblijven. Bepaalde OCMWs aanvaarden gemakkelijker dan andere om het jong meisje in te schrijven als inwoner van de gemeente²²⁶ en dit neemt soms veel tijd in beslag in bepaalde gemeenten²²⁷. In Brussel worden de Roma NBMV verzorgd door Médecins du Monde, Kind & Gezin en ONE, en de Foyer en de Asbl Aquarelle²²⁸.

De mogelijkheid voor een NBMV om zich aan te sluiten bij een mutualiteit lijkt slecht gekend te zijn door uitgebreide families en is verbonden met problematische voorwaarden voor NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien.

²²¹ Volgens de ondervraagde Roma sociale werkers verschilt de leeftijd waarop een gewoonterechtelijk huwelijk wordt aangegaan sterk van de ene tot de andere groep en familie. Zwangerschappen vanaf de leeftijd van 12 of 14 jaar worden vermeld door de actoren van de sector van de vroegste kinderjaren, cf. Gesprekken 14, 16, en 22.

²²² Cf. Activiteitenrapport 2010 van de Asbl Aquarelle.

²²³ Wegens onvoldoende voeding, en geen vitamines in te nemen tijdens de zwangerschap.

²²⁴ Een huisbezoek is nodig bij bepaalde families die zich niet bewust zijn van het nut van preventieve vaccinatie.

²²⁵ Assemblée Parlementaire du Conseil de l'Europe, *Résolution 1468 (2005) sur les mariages forcés et le mariage des enfants*, 2005 et Assemblée Parlementaire du Conseil de l'Europe, *Doc. 12236, La situation des Roms en Europe et les activités pertinentes du Conseil de l'Europe*, Avis, 28 avr. 2010. Wij verwijzen eveneens naar het pleitdocument opgesteld door de Service Droit des Jeunes over de toegang van de Roma NBMV tot hun grondrechten in het kader van het project PUCAFREU voor een meer uitgebreide analyse van deze rechten.

²²⁶ In het bijzonder wegens de overbevolkte en onhygiënische huisvestingen, hun statuut van Europese inwoner, een soms sterke mobiliteit, of de noodzaak van eerst een consult te moeten betalen van een dokter alvorens te kunnen genieten van de Dringende Medische Hulpverlening, cf. gesprek n°35.

²²⁷ Cf. Gesprekken n°33 en 35.

²²⁸ Door zwangerschapstesten voor te stellen, echografieën en gynecologisch consult, huisbezoeken post partum en toegang tot kinderverzorging. Tijdens de 1ste consultatie doet de ONE een aanvraag voor Dringende Medische Hulpverlening (AMU) aan het OCMW opdat alles in orde zou zijn voor de geboorte van de baby en opdat de prenatale onderzoeken kunnen gebeuren.

Soms vervult de NBMV de wettelijke voorwaarden²²⁹ om te genieten van een mutualiteit als « gerechtigde » of « persoon ten laste » indien hij tenlastegenomen is door een persoon die zelf gerechtigde is. Indien de NBMV deze voorwaarden niet vervult, kan hij « gerechtigde NBMV zonder bijdragebetaler » zijn, voor zover hij door de Dienst Voogdij geïdentificeerd werd als NBMV en sinds minstens drie maanden naar school gaat²³⁰. De mogelijkheid om van een mutualiteit te genieten schijnt slecht gekend te zijn, in het bijzonder door uitgebreide families die NBMV opvangen²³¹ die soms alle gezondheidszorgen van de NBMV betalen, omdat zij « de voogd niet willen lastig vallen met deze kwesties »²³². Het feit dat het voordeel van de mutualiteit onderworpen is aan de voorwaarde van school lopen door de NBMV bemoeilijkt de toegang van de NBMV tot de mutualiteit in het bijzonder voor de NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien en die soms moeilijk toegang krijgen tot een school of die zich buiten een schoolstructuur bevinden.

Aanbeveling n°11:

De toegang tot de gezondheidszorg van NBMV buiten de beschermingsvoorzieningen moet over het algemeen verbeterd worden. Een evaluatie is nodig om te weten of de schrapping van de schoolvoorwaarde voor de toegang tot de mutualiteit de daadwerkelijke toegang van de niet-schoolgaande NBMV tot de gezondheidszorg kan vergemakkelijken en of zij niet eerder van een mutualiteit vanaf de datum van hun signalement aan de Dienst Voogdij kunnen genieten.

iv. Moeilijkheden met betrekking tot de toegang tot onderwijs

Het recht op onderwijs, op gelijkheid van kansen, op scholing en alfabetisering²³³, op inschrijving in een school en de uitvoering van maatregelen in de strijd tegen de schooluitval zijn bevat in artikel 28 van het Internationaal Verdrag betreffende de Rechten van het Kind²³⁴. Artikel 40 van het decreet van de Franse Gemeenschap van 30 juni 1998 dat erop gericht is alle leerlingen gelijke kansen te geven bepaalt: « *De schoolhoofden ontvangen eveneens de NBMV. In dergelijke gevallen waken zij er over dat de minderjarige stappen onderneemt om tenlastegenomen te worden van een instelling zodat het ouderlijk gezag in zijn voordeel uitgeoefend wordt* ». De NBMV buiten de beschermingsvoorzieningen ondervinden nochtans in de praktijk moeilijkheden met betrekking tot de inschrijving, discriminatie, moeilijkheden om een aangepaste voorziening te vinden, spijbelen en schooluitval, en veel moeilijkheden tijdens hun schooltijd. Deze problemen zijn verbonden aan het traject en de levensomstandigheden van de NBMV evenals aan materiële, institutionele en culturele hindernissen.

Het niet naar school gaan van bepaalde NBMV kan min of meer lang duren na hun aankomst in België. Daar zijn veel oorzaken voor.

De NBMV buiten de beschermingsvoorzieningen ondervinden discriminatie en illegale weigeringen om hun in te schrijven in sommige scholen omdat zij geen verblijfsvergunning hebben²³⁵. Een geïnterviewde NBMV²³⁶ zegt dat hij tweemaal illegaal geweigerd werd om zich in te schrijven in een

²²⁹ Krachtens de wet betreffende de verplichte ziekteverzekering, gecoördineerd op 14 juli 1994.

²³⁰ Krachtens de wet van 13 december 2006 houdende diverse bepalingen inzake gezondheid en de omzendbrief

²³¹ Of door de voogden.

²³² Cf. Interviews NBMV n°26 en 29.

²³³ In België worden eenvoudige alfabetiseringscursussen niet als scholing beschouwd in het kader van de leerplicht.

²³⁴ Aangevuld door punten 41 en 42 van de Algemene Aanbeveling van het Comité voor de Rechten van het Kind van de Verenigde Naties.

²³⁵ Cf. Platform Kinderen op de Vlucht (PKV), *La scolarité du mineur étranger non accompagné : le rôle du tuteur*, juin 2012, p. 35.

²³⁶ Geïdentificeerd als NBMV na een aanwezigheid van 2 1/2 jaar op het Belgisch grondgebied.

school. De oom van de NBMV heeft een advocaat moeten inschakelen om uiteindelijk de inschrijving te bekomen, wat een verlies van zeven maanden scholing voor gevolg had. De Roma NBMV zouden ook discriminaties ondervinden toen zij zich wilden inschrijven in een school²³⁷. De NBMV kunnen ook school missen wegens het feit dat ze aan het einde van het schooljaar zijn aangekomen²³⁸. De NBMV worden ook geconfronteerd met weigering van inschrijving in sommige scholen omdat zij geen voogd hebben²³⁹.

Bij de door de uitgebreide familie of door derden opgevangen NBMV die geen of moeilijk toegang hebben tot scholing dient men vooral zwangere Roma meisjes of moeders te vermelden die niet of weinig gealfabetiseerd zijn of NBMV (Roma) die in clans of uitbuitende families ondergebracht zijn²⁴⁰. Bepaalde scholingsvoorzieningen en alfabetiseringsvoorzieningen werden nochtans geïdentificeerd als relevante « instrumenten » door de voogden²⁴¹. Wij citeren hier op niet-exhaustieve wijze, de scholing bij het Centrum voor slachtoffers van mensenhandel georganiseerd door Espéranto, de pre-beroepsgerichte taalcursussen van Arthis, het Maison Roumaine van Brussel en de opleidingen van het Vormingscentrum gericht op een technische training, evenals de schoolbemiddelingsvoorzieningen van de Foyer ter bevordering van inschrijving en vermijden van schooluitval.

De identificatie van NBMV en de aanwijzing van een voogd is een middel om NBMV die voorheen geen school liepen, toch naar school te doen gaan²⁴².

Niet naar school gaan en spijbelen zijn fenomenen die voorkomen bij zowel NBMV die op de dool zijn als degene die bij de uitgebreide familie verblijven en de slachtoffers van mensenhandel.

De soms lange periodes van niet naar school gaan²⁴³ en de soms chaotische levenstrajecten van de NBMV vergemakkelijken de integratie niet van bepaalde NBMV in scholingsvoorzieningen²⁴⁴. Sommigen komen bovendien aan met werkprojecten in hun hoofd en niet een onderwijsproject.

Het spijbelen en de schooluitval kwamen dikwijls voor in onze interviews met NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien wegens onvoldoende begeleiding door de voogd, afwezigheid van of onaangepaste opvang, en de moeilijkheid om snel te integreren in aangepaste scholingsvoorzieningen wegens gebrek aan taalkennis²⁴⁵. Herhaald spijbelen heeft voor gevolg dat de NBMV door de school beschouwd wordt als « vrije leerling » en dat het schooljaar niet erkend wordt na een aantal afwezigheden van de NBMV²⁴⁶. De NBMV staan soms voor het dilemma tussen winstgevende activiteiten en scholing.

Het feit van te leven in een onaangepaste en tijdelijke huisvesting maakt de scholing van NBMV moeilijk.

²³⁷ Cf. Onderhoud met voogd n° 8.

²³⁸ Cf. PKV, *Ibid.*, p. 26, dit komt vooral in Brussel voor.

²³⁹ Cf. PKV, *Ibid.*, p.72.

²⁴⁰ Cf. Onderhoud ex-NBMV 6.

²⁴¹ Wij insisteren hier op het feit dat bepaalde voorzieningen niet officieel erkend zijn als instellingen die in het kader van de leerplicht cursussen mogen geven, zodat de voogden hier moeten op letten alvorens een NBMV in te schrijven in een alfabetiseringscursus of een taalcursus.

²⁴² Cf. Onderhoud met NBMV 18. De scholing van de NBMV is een van de fundamentele opdrachten van de voogd die wettelijk verplicht is hiervoor te zorgen.

²⁴³ NBMV 3 ging gedurende een jaar niet naar school wanneer hij gedurende 3 maanden in Spanje was, vervolgens tijdens de periode voor de identificatie in België gedurende 6 maanden toen hij op de vroegmarkten werkte.

²⁴⁴ Z. is een ondervraagde NBMV van 17 jaar die in zijn land reeds niet meer naar school ging.

²⁴⁵ Cf. Gesprekken met NBMV 2, 6, 8.

²⁴⁶ Cf. Onderhoud n°2.

De NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien zijn ook dikwijls op hotel of in een onaangepaste of tijdelijke huisvesting. De NBMV die bij hun uitgebreide familie leven, in het bijzonder de Roma, kunnen zich bevinden in een onhygiënische en overbevolkte huisvesting²⁴⁷. Deze huisvesting is weinig geschikt voor scholing en schoolvlucht. Dergelijke omstandigheden vergroten de kans op mislukking van het schoolparcours zoals een ondervraagde NBMV vertelt:

« Het eerste hotel te X. waar ik verbleef lag aan de spoorweg. Ik kon niet slapen wegens de treinen (hij schudt met de tafel om de vibraties aan te tonen). Trein om 4 uur 's morgens ! Daardoor wordt men te laat wakker voor school. De hele dag kan je niks doen. Je wil slapen. Maar voorheen ging ik te voet van X naar school, het was niet ver. FEDASIL heeft ons in een ander hotel ondergebracht omdat ik dit gevraagd heb. Nu heb ik transportproblemen want het hotel is ver van de school. »²⁴⁸

Bepaalde voogden zouden de NBMV niet willen inschrijven in een school zolang deze geen stabiele aangepaste huisvesting heeft, om te vermijden dat er onderbrekingen zijn in de schoolloopbaan²⁴⁹. Een belangrijk deel van de door FEDASIL in een hotel gehuisveste jongeren zou niet naar school gezonden worden door de voogden²⁵⁰. AMOs hebben nochtans NBMV kunnen helpen met de inschrijving in de school in deze situaties²⁵¹. Onze gesprekken tonen aan dat een aantal jongeren psychisch onwel is door niet naar school te gaan. Het gaat om personen die verklaren NBMV asielzoekers te zijn die in een hotel verblijven in afwachting van de resultaten van het leeftijdsonderzoek en/of een plaats in een opvangcentrum²⁵². Niet naar school gaan kan eveneens gevolgen hebben met betrekking tot de verblijfsvergunning op grond van de wet van 1980 aangezien het één van de elementen is waarop de DVZ zich zal baseren om de duurzame oplossing te evalueren²⁵³. Bovendien geraken jongeren die na een leeftijdsonderzoek meerderjarig verklaard worden moeilijker een school binnen²⁵⁴.

De institutionele, materiële en culturele hindernissen voor het volgen van onderwijs

Het niet tenlastenemen van de transport- en schoolkosten van de in een hotel gehuisveste NBMV beperkt hun mogelijkheid om school te lopen²⁵⁵. Een ondervraagde NBMV moest viermaal naar de Service d'Aide à la Jeunesse gaan om enkele pennen en schriften te krijgen voor hij naar school ging zonder andere zaken zoals werkkledij voor de beroepsopleidingsklassen²⁵⁶. De NBMV heeft uiteindelijk zelf een schooltas gekocht met het geld dat hij illegaal verdiende op de markten²⁵⁷. De OCMWs en de Service d'Aide à la Jeunesse/ Comité Bijzondere Jeugdzorg zouden dit type hulp moeten verlenen voor NBMV die niet in een opvangcentrum of een hotel zijn. De voogden zijn niet gewoon om het hoofd te bieden aan weigeringen van tenlasteneming van de schoolkosten van NBMV buiten de beschermingsvoorzieningen (waarvan in een hotel) voor dewelke FEDASIL systematisch weigert deze kosten te betalen²⁵⁸. Het gebrek aan geld (6€ per dag) om een ontbijt te

²⁴⁷ Cf. Gesprekken met voogden n° 2 et 4. Door huiswerkscholen kunnen bepaalde jongeren alternatieve ruimten vinden om hun huiswerk te doen.

²⁴⁸ Andere bronnen van ongerief die de scholing niet vergemakkelijken zijn in het bijzonder conflicten tussen medehuurlers in de gemeenschappelijke hotelkamers, want zij komen laat thuis en storen de slaap van de schoolgaande NBMV.

²⁴⁹ Cf. Gesprekken met NBMV 12 en 13.

²⁵⁰ 58% van de in een hotel opgevangen NBMV die een voogd hebben gaan niet naar school volgens de studie over scholing van de NBMV van het Platform Kinderen op de Vlucht, cf. PKV, *Étude scolaire*, p.73.

²⁵¹ Maar het is belangrijk dat de voogd de schoolrapporten en de absenties ontvangt en dat de school de rol van de voogd kent, cf. PKV, *étude scolaire*, *Ibid.*, p.73.

²⁵² Cf. gesprekken met NBMV 17, 19, 20 en 22.

²⁵³ De DVZ vraagt inderdaad bewijs van een geregeld school lopen –en niet alleen een inschrijving – indien geen enkele duurzame oplossing werd gevonden binnen de 1ste termijn van zes maanden tijdens dewelke de NBMV geniet van een tijdelijke verblijfsvergunning in de vorm van een attest van immatriculatie.

²⁵⁴ Cf. Guide pédagogique MENAMO, *Ibid.*, p 77.

²⁵⁵ Cf. gesprekken met NBMV 2 en 23 en PKV, *Étude scolaire*, p. 72.

²⁵⁶ En dit kost uiteindelijk veel geld.

²⁵⁷ Cf. Onderhoud met NBMV 2.

²⁵⁸ Bepaalde voogden zouden deze kosten voorschieten met eigen geld, met het risico deze nooit terug te krijgen van FEDASIL. Sommige scholen organiseren een solidariteitskas of stellen de NBMV vrij van betaling

betalen, correcte kledij, boeken of andere noodzakelijke instrumenten voor school maakt dat bepaalde NBMV zich gediscrimineerd voelen in vergelijking met andere leerlingen.

Wanneer de NBMV zich tijdens het jaar inschrijft in een school moeten de school en de voogd erover waken om een dubbele uitzondering te vragen voor laattijdige inschrijving en voor schoolaanwezigheid zodat de NBMV niet wordt beschouwd als een vrije leerling en zijn schooljaar geldig zou zijn²⁵⁹.

Een geïnterviewde NBMV zonder voogd mocht niet mee met de klasuitstapjes zoals de andere kinderen omdat er geen wettelijke vertegenwoordiger van de voogd was:

“Op school vragen ze mij altijd papieren. Ik mocht niet mee met de klasuitstap, dat kwam hard aan!”²⁶⁰.

Aanbeveling n°12:

De leraren en directeurs zouden bewust moeten worden gemaakt van de rechten van de NBMV in het kader van de opleiding betreffende de rechten van de NBMV om de uitgebreide families aan te moedigen om de minderjarige te signaleren aan de Dienst Voogdij.²⁶¹

De ondervraagde NBMV gaan naar de overgangsklassen²⁶² / OKAN²⁶³, beroepsopleiding en internaten.

De ondervraagde NBMV gingen vaak naar alfabetiseringscursussen, taalcursussen (overgangsklas of OKAN) en soms overgangsklassen waar tegelijk een technische en beroepsopleiding werd gegeven (de optie keuken kwam dikwijls terug). Er bestonden oplossingen in de overgangsklassen of OKAN met pre-beroepsopleidingsopties (alfabetisering en horeca).

De Centres d'Éducation et de Formation en Alternance (CEFA/ CDO) of deeltijds onderwijs automechaniek en keuken lijken het meest gebruikt te worden door ondervraagde Marokkaanse en Roma NBMV, omdat dit de wil is van deze jongeren of door een zeker 'pragmatisme' van de voogden²⁶⁴. Niet-Franssprekende NBMV buiten de beschermingsvoorzieningen willen graag snel een betaalde opleiding volgen²⁶⁵ door stage of in deeltijds onderwijs²⁶⁶ (in CEFA of CDO in de Vlaamse Gemeenschap) maar dit is dikwijls belemmerd wegens taalkundige problemen²⁶⁷. Eerst een tijd in een overgangsklas blijven is dan noodzakelijk. Daarna is het nodig om een technisch onderwijs te vinden dat aangepast is aan het project en de bekwaamheden van de NBMV, in het

---

van sommige kosten : Cf. PKV, *Étude scolaire*, p.75. De voogden zouden de PMS diensten van de scholen en/of de schoolbemiddelaar kunnen contacteren. Het Platform raadt aan dat de voogden samen met de advocaat van de NBMV systematisch FEDASIL interpellieren ingeval de schoolkosten niet betaald worden.

²⁵⁹ Cf. Onderhoud n°2.

²⁶⁰ Cf. Onderhoud met NBMV 26.

²⁶¹ Zonder nochtans de signalementsfiche voor de Dienst Voogdij in te vullen om geen informative te geven die de familie niet wil geven.

²⁶² Sinds september 2012 zijn de overgangsklassen DASPA klassen geworden. Dit nieuw decreet wijzigt in het bijzonder de de duurtijd van toegang tot deze klassen

²⁶³ Overgangsklassen in de Franse Gemeenschap, de OKAN in de Vlaamse Gemeenschap.

²⁶⁴ Twee NBMV zeggen naar deze voorzieningen te zijn verwezen terwijl zij dat in het begin niet wilden.

²⁶⁵ Krachtens artikel 2 van het Koninklijk Besluit van 9 juni 1999 betreffende de uitvoering van de wet van 30 april 1999 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse arbeiders : « Zijn vrijgesteld van de verplichting een werkvergunning te bekomen (...) de leerlingen aangeworven voor de leeftijd van 18 jaar met een leerovereenkomst of met een overeenkomst inzake alternerend leren.

²⁶⁶ Alternerend leren richt zich tot NBMV die ouder zijn dan 16 jaar in de Franse Gemeenschap, 15 jaar in de Vlaamse Gemeenschap

²⁶⁷ Cf. gesprekken met NBMV 8 en 5.

bijzonder om zich te integreren in een stage²⁶⁸. De ervaringen van de jongere in het land van herkomst (in garages, in de bouwsector, bij een ambachtsman) kunnen als basis dienen voor zijn opleidingsproject. Er zijn nochtans ook niveauverschillen zijn tussen het technisch onderwijs en de praktijk van de minderjarige²⁶⁹.

De ondervraagde NBMV melden²⁷⁰ moeilijkheden om de achterstand in te lopen met betrekking tot hun klasgenoten in het begin van hun schooltraject. Het organiseren van naschoolse steun door een vrijwilliger, een huiswerkschool of alfabetiseringscursussen of een individuele begeleiding door een leraar worden vermeld als goede praktijken door de voogden om de scholing te vergemakkelijken.

Onze gesprekken tonen eveneens aan dat er een groot risico op schooluitval is indien de jongere niet snel geïntegreerd wordt in een schoolvoorziening waar er een mogelijkheid tot vergoeding bestaat. Dit zeker voor NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien of waarvan de uitgebreide familie de scholing van de NBMV niet kan of wil betalen. De voogden stellen in het bijzonder vast dat bepaalde NBMV hun huiselijke activiteiten of illegale jobs niet kunnen verlaten wanneer er geen alternatief project voorhanden is dat betaalde stages inhoudt of een snelle financiële, en simultane hulpverlening door SAJ/ CBJ/ OCMW. De bekwaamheid van de jongere om zich te integreren zou ook afhangen van de wil van de minderjarige en de controle uitgeoefend door de familie of het netwerk rondom hem²⁷¹.

Het feit dat jonge traditioneel gehuwde Roma meisjes die bij de uitgebreide familie wonen niet of weinig geschoold zijn zou te wijten zijn aan grote achterstand in scholing, weinig vooruitzichten op een beroep, socioculturele factoren²⁷², economische en materiële moeilijkheden²⁷³ en de moeilijkheid om familie en school te combineren. Soepelheid van de scholen is nodig voor wat betreft het aantal klasuren (wat een probleem kan zijn voor de schoolplicht).

De in een gespecialiseerde en beveiligde huisvesting opgevangen slachtoffers van mensenhandel moeten hun recht op onderwijs kunnen uitoefenen hetzij door lessen binnen de instelling voor NBMV die niet zonder begeleiding buiten mogen gaan of buiten de opvang voor de anderen.

Drie ondervraagde NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien hebben moeilijkheden gehad met het vinden van een internaat, en hun voogden moesten eerst een pleeggezin vinden, omdat de internaten hun niet konden onderbrengen tijdens de week-ends of tijdens de schoolvakanties.

Tenslotte zal soms het buitengewoon onderwijs gebruikt worden voor NBMV die het klassiek onderwijs niet kunnen volgen. Het gaat hier om minderjarigen die mentale of fysische handicaps hebben, of ziekten, gedrags- of leerstoornissen²⁷⁴.

²⁶⁸ En de discipline verbonden aan de wereld van tewerkstelling aanvaarden: regelmaat, punctualiteit, aanvaarden soms weinig interessante werkjes te doen, cf. Entretien n°16.

²⁶⁹ Cf. Onderhoud met NBMV 29.

²⁷⁰ Cf. Onderhoud met NBMV 2, 26 en 30.

²⁷¹ Cf. Onderhoud met voogd n° 47.

²⁷² De prioriteit voor de families en dikwijls de jonge meisjes is het huwelijk en de stichting van een gezin, wat wordt gezien als een waarborg voor stabiliteit op de leeftijd van adolescentie. De adolescentie wordt beschouwd als een leeftijd waarop jonge ongehuwden het risico lopen "teloor te gaan" (en voor de meisjes hun maagdelijkheid te verliezen) in de verleidingen van de moderne wereld. Voor ouders betekent onderwijs uiteindelijk niet steeds een waarborg tot werk. Het kan trouwens in de context van vroeger opgedane discriminerende ervaringen ook negatief geconnoteerd zijn., Cf. Entretien n°30.

²⁷³ De scholing van de Roma NBMV lijkt minder problematisch wanneer de uitgebreide families zijn gehuisvest in een opvangcentrum voor asielzoekers (de materiële en financiële hindernissen zijn dan weggenomen).

²⁷⁴ Cf. Onderhoud met voogd 3. Dit is gerechtvaardigd wegens de handicap van de NBMV. Soms zijn de leerstoornissen te wijten aan gebrek aan scholing of onvoldoende eerdere scholing zodat deze NBMV worden verwezen naar gespecialiseerd onderwijs, dat meer tijd en personeel heeft en een meer flexibele werkwijze om zich aan te passen aan het onderwijsniveau van de minderjarige. Toegang tot gespecialiseerd onderwijs

v. Toegangsvoorwaarden tot bescherming tegen mensenhandel

De NBMV hebben recht op bescherming tegen economische uitbuiting en tegen hun gebruik bij de verkoop van verdovende middelen, tegen mensenhandel en tegen seksueel en huiselijk geweld, in overeenstemming met de artikelen 20, 32, 34-36 van het Internationaal Verdrag betreffende de Rechten van het Kind en punt 50 van de Algemene Observatie van het Comité voor de Rechten van het Kind. In België geven de artikelen 61/2 tot 61/5 van de wet van 15/12/1980 eveneens het recht op een verblijfsvergunning voor de slachtoffers van mensenhandel, en bevat bepalingen die meer specifiek NBMV betreffen die slachtoffers zijn van mensenhandel. Artikel 379 van het Strafwetboek betreffende de aanzetting tot ontucht van een minderjarige is eveneens potentieel relevant.

Drugsverkoop behoort tot de economische uitbuiting maar de NBMV zouden niet noodzakelijk onder de controle van een uitbuiters zijn²⁷⁵.

Een sociale werker heeft verteld dat de NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien soms « geronseld » en uitgebuit zijn in België om drugs te gaan verkopen in Spanje of in België²⁷⁶. Zij zouden dan een vijftigtal euro per dag verdienen, de rest (150 tot 200€) gaat naar de leverancier²⁷⁷. De politie vermeldt de aanwezigheid sinds 2006 van NBMV die betrokken zijn bij de handel in cocaïne en heroïne in Charleroi en de uitbuiting van deze NBMV.

De risico's verbonden aan de verkoop van drugs door NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien zouden divers maar soms reëel zijn.

De drugsverkoop doet NBMV het risico lopen verslaafd te worden aan hard drugs of psychologisch verslaafd te worden aan hasj²⁷⁸. Risico's van wraakacties of gevechten verbonden aan de drugsverkoop werden ook vermeld door de sociale assistenten en voogden in Brussel²⁷⁹. Wegens het willen afbakenen van een « territorium » voor de verkoop²⁸⁰ of afrekeningen ontstaan er soms gevechten. De politie van Charleroi meldt het voorbeeld van een afrekening met een kogel in het been tussen NBMV die concurreren voor de handel in cocaïne²⁸¹.

In ons onderzoek hebben wij geen verband kunnen leggen tussen een plaats van herkomst van NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien en de aanwezigheid van een georganiseerd netwerk dat het vertrek van de NBMV zou organiseren en hem vervolgens zou controleren of NBMV zou ronselen in Brussel. Twee ondervraagde jongeren hebben twee types van verkoopspijlijken van verdovende middelen vermeld²⁸²: als onafhankelijke voor kleine hoeveelheden, of voor een grote dealer die de jongere zelden ontmoet maar die geregeld elke week hoeveelheden afzet bij de minderjarigen²⁸³.

---

wordt verkregen na een evaluatie door een PMS centrum en geregelde evaluaties worden gedaan om te zien of het kind terug naar het gewoon onderwijs kan gaan.

²⁷⁵ De resultaten van ons onderzoek ter zake moeten voorzichtig geïnterpreteerd worden want ze zijn erg beperkt.

²⁷⁶ De politie van Charleroi meldt de trip naar Spanje maar eveneens via Rotterdam in Nederland in *Devoirs d'enquête, Charleroi au bord de l'overdose*, du 11 juillet 2011.

²⁷⁷ Bedragen bevestigd door *Devoirs d'enquête, Ibid.*

²⁷⁸ NBMV die veel hasj gebruiken hebben moeilijkheden om school te volgen of een activiteit uit te oefenen zonder even buiten te gaan « om te gaan roken » zeggen de sociale werkers en zouden eerst een ontwenningsskuur moeten volgen en psychologisch begeleid moeten worden.

²⁷⁹ Cf. *Onderhoud n°16*.

²⁸⁰ En in het bijzonder een eventuele concurrentie tussen lokale jongeren en NBMV.

²⁸¹ Vermeld door *Devoirs d'enquête, Ibid.*

²⁸² Cf. *Gesprekken met NBMV 2 en NBMV 31*.

²⁸³ Antwerpen werd ook vermeld als een plaats waar NBMV zouden gebruikt worden door de grote dealers, cf. *Onderhoud met NBMV 31*.

De ondervraagde sociale assistenten en voogden zien in elk geval deze NBMV eerder als “zelfstandigen”, die zeker door grotere dealers uitgebuit worden, maar niet zoals de slachtoffers van mensenhandel noch zoals de minderjarigen « onder controle » van volwassenen. De verantwoordelijke van het Centre Espéranto voor minderjarigen die slachtoffers zijn van mensenhandel verbaast zich nochtans over het feit dat er praktisch geen jongeren die betrokken zijn in de drughandel verwezen worden naar Espéranto. In Charleroi heeft de politie nochtans het verband gelegd met de mensenhandel van NBMV die betrokken zijn in de drughandel, en minderjarigen die geronseld werden vanaf hun vertrek in het land van herkomst²⁸⁴ of vanaf hun aankomst in Charleroi²⁸⁵.

Het is niet altijd eenvoudig om het verschil te zien tussen de deelname van een NBMV aan de winstgevende activiteiten van de uitgebreide familie en uitbuiting.

Een voogd heeft een uitbuitingssituatie meegemaakt van een bij de uitgebreide familie verblijvende NBMV die zou gewerkt hebben in de familiale handel (bij een oom). De destijds pas beginnende voogd had de aanwijzingen van uitbuiting van de jongere door de uitgebreide familie niet gemerkt. Pas wanneer hij meerderjarig was geworden heeft deze jongere een procedure opgestart van slachtoffer van mensenhandel. Volgens de voogd wijzen de volgende tekenen mogelijk op uitbuiting en moeten de sociale assistenten en voogden hier op letten in het geval van bij de uitgebreide familie gehuisveste NBMV (niet-beperkende opsomming):

- geen scholing of aanzienlijk spijbelen terwijl de NBMV schoolplichtig is,
- incoherente uitleg over het spijbelen van de NBMV,
- moeilijkheden voor de voogd om alleen te spreken met de NBMV en er is buitensporige controle van de familie over de NBMV,
- de aanwezigheid van een door de familie aangestelde advocaat die zijn rol van informeren en verdedigen van de minderjarige niet opneemt,
- de uitingen van onbehagen van de NBMV wanneer hij/zij alleen is met zijn voogd

In een « mindere mate »²⁸⁶ van schending van rechten wijst een interview van een NBMV²⁸⁷ die opgevangen werd bij zijn uitgebreid gezin dat NBMV die deelnemen aan de familiale winstgevende activiteiten moeilijkheden kunnen ondervinden in hun scholing en niet geschoold kunnen worden of niet meer naar school gaan mogen gaan (vrijwillig, als gevolg van familiale druk of omdat zij de persoon die hun herbergt willen vervangen of uit de nood helpen):

« Ik heb meerdere jaren lessen gevolgd maar uiteindelijk werd het te moeilijk om van 8 tot 17 uur naar school te gaan en daarna te werken in de kruidenierswinkel. Ik had geen tijd voor huiswerk of de voorbereiding van examens. Ik slaagde er niet in iets te doen in de klas, daarom ben ik ermee gestopt. Ik ben voltijds gaan werken in de winkel. »

Wij stellen ook de hypothese dat de NBMV die opgevangen zijn in eenoudergezinnen en of gezinnen die kleine handelszaken hebben en veel kinderen soms niet naar school gaan omdat zij op de kinderen moeten letten en het huishouden doen²⁸⁸.

De tenlasteneming van NBMV die slachtoffers waren van uitbuiting zou verbeterd zijn met de oprichting van Espéranto en Minor N'Dako.

²⁸⁴ In het bijzonder uit de streek van het Rif in Marokko, volgens getuigenissen

²⁸⁵ Zie het artikel van Frédéric Lorre op de volgende website voor details over de NBMV uit het Rif die in Charleroi worden uitgebuit: <http://meilleurdsmondes.be/blog/wp-content/uploads/2011/07/Mineurs-Belgique-1.pdf> et *Devoirs d'enquête* cité ci-dessus.

²⁸⁶ Dit betekent niet dat deze schendingen van rechten niet belangrijk zouden zijn.

²⁸⁷ Wiens familie een kruidenierswinkel heeft.

²⁸⁸ Cf. Gesprekken met NBMV 29 en voogd n° 6.

Sommige jonge meisjes NBMV, in het bijzonder (maar niet uitsluitend) uit Oost-Europa of de Balkan die bij hun schoonfamilie leven zijn slachtoffers van huishoudelijke uitbuiting of mishandeling door de uitgebreide familie, of van uitbuiting door een netwerk²⁸⁹. Het statuut van schoondochter ('bori') die haar familie verlaat om met haar schoonfamilie te gaan leven na de betaling van de prijs voor de verloofde in het kader van een traditioneel tienerhuwelijk (traditie in bepaalde families) kan deze jonge meisjes kwetsbaar maken²⁹⁰. Sommige jonge meisjes die slachtoffers waren van uitbuiting en die verwezen werden naar het centrum Espéranto kiezen ervoor om in het centrum te blijven en trachten een individueel traject uit te bouwen met een aangepaste begeleiding en alternatieve levensprojecten²⁹¹. Zij zullen dan geconfronteerd worden de breuk of de herdefiniëring van hun maatschappelijke en familiale relaties en een proces beginnen van « herdefinitie van hun identiteit ».

Een bepaald aantal jonge Roma afkomstig uit ex-Joegoslavië zouden terechtgekomen zijn in uitbuitingsnetwerken van clans of families²⁹². Zowel de families en schoonfamilies als de netwerken kunnen inderdaad soms NBMV uitbuiten en deze kunnen wraakacties vrezen voor hunzelf of hun familie ingeval van samenwerking met Justitie²⁹³. Een jong, aan heroïne verslaafd, meisje zegt gedwongen te worden om te stelen en per dag 10 000€ te moeten geven in goederen en materiaal aan haar uitbuiters. Het is dikwijls moeilijk te weten of de jongere al dan niet een NBMV is— wanneer de jongere wordt aangehouden wegens strafbare feiten, want hij/zij geeft geen enkele informatie en gebruikt een valse identiteit²⁹⁴. Men kan nochtans de hypothese stellen dat een deel van deze NBMV reizen tussen Duitsland, Frankrijk, België en Italië.

Deze jongeren vluchten haast systematisch uit de OOC en de structuren van de Aide à la Jeunesse of de AMO enkele uren na hun aankomst, ondanks de pogingen om uit te leggen hoe deze instellingen werken of vertaling met een Roma tolk (op initiatief van de Foyer in Brussel²⁹⁵).

Aanbeveling n°13:

De kennis over de aangepaste voorzieningen voor NBMV die slachtoffer zijn van mensenhandel en over problemen van uitgebuite NBMV moet verbeterd worden bij de actoren van de jeugdzorg, de actoren van het vreemdelingenrecht, gespecialiseerde advocaten voor NBMV, rechters en sociale assistenten in de sector van de jeugdbescherming.

Aanbeveling n°14:

Er moet geevalueerd worden of er de behoefte bestaat om in de Vlaamse Gemeenschap een opvangcentrum op te richten dat gespecialiseerd en beveiligd is voor NBMV die slachtoffer zijn van mensenhandel waarbij de risico's van ontvoering door de uitbuiters gekend zijn. Het personeel moet meertalig en multidisciplinair zijn (aanwezigheid van een jurist/ criminoloog, in het bijzonder een psycholoog) en opgeleid in veiligheidskwesies van NBMV en het statuut van slachtoffer van mensenhandel. Deze opvangvoorzieningen zouden toegankelijk moeten zijn bij hoogdringende situaties en kunnen beveiligd worden voor de NBMV voor wie het risico bestaat dat zij worden teruggenomen door de uitbuiters. Een psychologische en pedagogische begeleiding moet

²⁸⁹ Cf. Gesprekken met n° 23 en voogdes n° 2.

²⁹⁰ 'Abnormaal hoge' bedragen voor 'prijs van een verloofde' kunnen tekenen zijn van mensenhandel, cf. Onderhoud n° 23.

²⁹¹ Een alternatief levensproject betekent voor deze jongeren dat de structuur hun op een aangepaste manier kan helpen om snel toegang te hebben tot scholing, een opleiding, een mogelijkheid om een verblijfsvergunning te krijgen en een fysieke veiligheid.

²⁹² Cf. artikel van F. Lorre en onderhoud met n° 31.

²⁹³ Cf. Onderhoud n° 23.

²⁹⁴ Cf. Onderhoud n° 31.

²⁹⁵ Cf. Le Foyer, Service Roms et Gens du Voyage, Projet Médiation mineurs roms, 9 sept. 2008 en gesprekken n° 12, 19 en 31.

gegarandeerd worden.

Aanbeveling n°15:

De verblijfsprocedure voor slachtoffers van mensenhandel moet gewijzigd worden. De vereiste dat de NBMV moet samenwerken met het gerecht en klacht neerleggen tegen zijn uitbouter om het statuut van slachtoffer te verkrijgen moet worden opgeheven, zoals aanbevolen door het Nationaal Actieplan van de strijd tegen de mensenhandel.

Aanbeveling n°16:

De DVZ zou moeten meer soepelheid tonen en sneller werken met betrekking tot het onderzoek van de verblijfsaanvragen (9 bis) in de dossiers waar er sprake is van de uitbuiting van de jongere (zelfs wanneer er geen identiteitspapieren zijn).

vi. Recht op een duurzame oplossing (asiel, verblijf, vrijwillige terugkeer)

Een voogd merkt op dat NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien uit de beschermingsvoorzieningen verdwijnen, soms na hun eerste onderhoud met de advocaat, wanneer de NBMV niet-asielzoeker begrijpt dat hij weinig kans loopt om een statuut te krijgen bij zijn meerderjarigheid en dat hij alternatieve oplossingen heeft (sociaal of economisch netwerk), of hij zijn kans wil wagen buiten de institutionele voorzieningen. Vandaar dat het nodig is dat de voogd vanaf de eerste afspraak goed nadenkt over wat hij de NBMV zal voorstellen voor wat betreft de mogelijkheden inzake statuut en hoe deze zijn tijd zal doorbrengen tot aan zijn meerderjarigheid. Twee ondervraagde NBMV en de sociale assistenten benadrukken het risico op demotivatatie als de NBMV aan een school- of opleidingsproject begint maar ondervindt dat zij toch niet vlug een verblijfsvergunning kunnen krijgen, zelfs niet een voorlopig verblijf. Wij betreuren dat er niet automatisch een tijdelijke verblijfsvergunning wordt afgeleverd aan de NBMV in afwachting van de beslissing van de DVZ over de duurzame oplossing evenals de veel te lange en ingewikkelde procedures, die weinig leesbaar zijn voor de NBMV²⁹⁶.

Twee ondervraagde NBMV hebben zich beklaagd over de oude procedure betreffende het onderzoek van de duurzame oplossing en het feit dat er geen dwingende termijnen zijn voor de DVZ om snel te antwoorden op de aanvragen van een aankomstverklaring (nu het attest van immatriculatie) ingediend door de voogd²⁹⁷. Deze praktijk van de DVZ om niet snel te antwoorden op de aanvragen van een aankomstverklaring kwam volgens de sociale assistenten veel voor in het geval van niet-asielzoekende NBMV die ouder zijn dan 16 jaar. Dit had voor gevolg dat de NBMV zich zonder verblijfsvergunning bevonden bij hun meerderjarigheid en een aantal rechten verloren (op huisvesting, financiële hulpverlening van het OCMW) en een regularisatie moesten aanvragen op humanitaire gronden (9 bis), waarvan het onderzoek lang duurt²⁹⁸.

Aanbeveling n°17:

Een tijdelijke verblijfsvergunning NBMV zou automatisch moeten worden afgeleverd aan alle NBMV in afwachting van de beslissing van de DVZ over de duurzame oplossing.

²⁹⁶ Cf. VAN KEIRSBILCK Benoît & VAN ZEEBROECK Charlotte, *Premiers commentaires de la circulaire du 15 septembre 2005 relative au séjour des mineurs étrangers non- accompagnés*, JDJ n°248, oct 2005, pp.19-20. Deze omzendbrief werd gewijzigd en vervangen door de 'Wet Lanjri'.

²⁹⁷ Cf. gesprekken met ex NBMV 8 en 30.

²⁹⁸ Cf Onderhoud met ex-NBMV 30.

Aanbeveling n°18:

Het onderzoek van de aanvragen 9 bis van jonge meerderjarigen, ex-NBMV, zou (enkel op vraag van de NBMV) snel behandeld moeten worden bij het bereiken van de meerderjarigheid, om het tijdens de minderjarigheid uitgevoerde opleidings- en integratieproces en de gedane stappen niet teniet te doen.

vii. Toegang tot het recht op vrije tijd

Artikel 31 van het Internationaal Verdrag betreffende de Rechten van het Kind legt het recht vast van minderjarigen op rust en vrije tijd. De ondervraagde NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien spelen voetbal in de parken en doen mee met activiteiten (al dan niet op straat) die de AMO en de jeugdhuisen organiseren (thematische activiteiten, ateliers, vakantiecampen). Fitness training en internet of activiteiten in verband met internet en muziek zijn ook populair. In samenwerking met een aantal verenigingen (waarvan Bravvo) heeft FEDASIL een lijst opgesteld van plaatsen waar de in een hotel ondergebrachte NBMV gratis worden toegelaten voor een aantal activiteiten. Deze actie om plaatsen te bekomen voor NBMV zou gevoerd zijn door de vereniging Bravvo²⁹⁹. Deze activiteiten integreren de NBMV in een relationeel constructief netwerk en zorgen er voor dat er geen te lange periodes van niets doen zijn die kunnen leiden tot crimineel gedrag of « tekenen van depressie ».

Aanbeveling n°19:

Het is nodig de NBMV te betrekken bij de activiteiten van het verenigingsleven en hun deelname bevorderen (straatactiviteiten en ateliers, stages, vakantiecampen, enz.) om hun recht op vrije tijd effectief te maken. De wetgeving over vrijwilligerswerk zou ook moeten worden gewijzigd zodat mensen die illegaal op het grondgebied verblijven vrijwilligerswerk kunnen doen.

d. LEVENSTRAJECT EN GEVOELENS VAN NBMV IN DE BESCHERMINGSVOORZIENINGEN

Alvorens toegang te kunnen hebben tot de opvangsvoorzieningen, aangepaste huisvesting en bescherming moeten de NBMV eerst correct geïdentificeerd zijn als NBMV en doorverwezen. Deze voorafgaande voorwaarden om als NBMV geïdentificeerd te worden zullen in dit deel bestudeerd worden, alvorens de moeilijkheden te analyseren die de NBMV ondervinden in de beschermingsvoorzieningen en de gevolgen ervan op hun traject, in het bijzonder de al dan niet aangepastheid van de aan de NBMV verleende diensten.

i. Projecten en verwachtingen van NBMV

Onze gesprekken en uitgevoerde observaties bevestigen dat een bepaald aantal NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien na geëxperimenteerd te hebben met het Belgisch opvangsysteem (gedwongen inactiviteit in hotel of geen opvang en de beperkte mogelijkheid om een verblijfsvergunning te bekomen), ervoor kiezen om België te verlaten voor het Verenigd Koninkrijk of de Scandinavische landen. Denemarken wordt in het bijzonder vernoemd, want de NBMV denken er beter opgevangen te worden (of dat de overlevingsmogelijkheden in de clandestiniteit beter

²⁹⁹ Met als opdracht de preventie van op straat leven.

zouden zijn in het noorden van Europa)³⁰⁰. Zij vertrekken per bus met bestemming Kopenhagen. Bepaalde NBMV niet-asielzoekers die in hun eigen onderhoud voorzien zouden ook migreren « na de mislukking van een aantal huisvestingen in België wegens hun gedrag of de onaangepastheid van de voorgestelde huisvesting met het profiel of het project van de NBMV »³⁰¹.

De NBMV asielzoekers die opgevangen zijn in een hotel wiens omgangstaal in hun land van herkomst Frans is zouden in een Franstalig gebied willen blijven en liefst (zelfstandig) in een Lokaal Opvangsinitiatief wonen (en niet in een gemeenschapscentrum³⁰²) om geen tijd te verliezen bij hun scholings- en integratieproces.

Andere NBMV die er in geslaagd zijn om een schooltraject op te bouwen en een aangepaste huisvesting te vinden willen hun beroepsopleidingen verderzetten en het recht hebben om tijdens het weekend en tijdens de schoolvakanties betaald werk te verrichten³⁰³. Zij willen uiteindelijk een definitieve verblijfsvergunning³⁰⁴ en een beroep uitoefenen dat hun ligt (automechaniek, lasser, loodgieter, sociale werker) en dit komt niet altijd overeen met de onderwijsrichting waarin zij ingeschreven zijn.

Geen enkele ondervraagde NBMV sprak over een vrijwillige terugkeer. De aflevering van een Bevel tot Terugbrenging door de DVZ heeft daarentegen een NBMV doen vertrekken uit de beschermingsvoorziening uit angst voor een gedwongen uitwijzing.

- ii. Het gebrek aan voorzieningen die aangepast zijn aan de specifieke behoeften van de NBMV

Bij de keuze van een taalgebied is het belangrijk de voorkeuren van de NBMV te respecteren.

De NBMV hebben dikwijls een voorkeur voor een taalgebied waar zij zouden wensen geplaatst worden wegens hun kennis van een van de nationale talen of de aanwezigheid van een netwerk van migranten van hun land in dat gebied³⁰⁵. Deze twee factoren zouden in feite het integratie- en scholingsproces van de NBMV bevorderen. Er bestaat een verhoogd risico op vluchten uit de beschermingsvoorzieningen indien men de keuze van de NBMV niet respecteert tijdens de door de DVZ gedane inschrijving op de taalrol en de aanwijzing van een opvangstructuur op deze basis³⁰⁶.

NBMV die verslavings- of psychologische problemen hebben ondervinden moeilijkheden met betrekking tot aangepast opvang en begeleiding.

De bescherming kan onvoldoende zijn voor jongeren die ondergebracht zijn in een internaat of in een opvangcentrum wanneer zij psychologische en/ of drugsverslavingsproblemen hebben. Een voorafgaande begeleiding voor dit soort problemen is noodzakelijk om het goed verloop te garanderen van een school- of beroepsopleiding, of voor de toegang tot zelfstandig wonen of opvang bij een pleeggezin³⁰⁷. Deze problemen kunnen hun levensprojecten doen mislukken indien er geen verhoogde coördinatie is tussen de verschillende actoren en een aangepaste begeleiding.

³⁰⁰ Bevestigd door andere studies en vaststellingen op het terrein : MAI Nick, *Ibid.* et MENAMO, *Ibid.*

³⁰¹ Cf. Onderhoud n° 14.

³⁰² Cf. gesprekken met NBMV 20 en 21.

³⁰³ Cf. Onderhoud met NBMV 3.

³⁰⁴ Cf. Onderhoud met NBMV 30.

³⁰⁵ Cf. gesprekken met NBMV 20, 21 en 22 en voogd n° 6. De Afghaanse NBMV zouden het liefst naar Vlaanderen willen, NBMV uit Sub-Saharaans Afrika verkiezen het Franstalig gebied.

³⁰⁶ Cf. onderhoud met voogd n° 6.

³⁰⁷ Cf. gesprekken met NBMV 3 en 4.

Adolescenten die in hun eigen onderhoud voorzien zouden het moeilijk vinden om het kader van een collectieve huisvesting in een opvangcentrum te verdragen.

De ondervraagde NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien en die opgevangen werden in OOC of in een collectief opvangcentrum van de 2de fase³⁰⁸ hebben moeilijkheden ondervonden in deze collectieve centra die geleid hebben tot uitsluitingen en vluchten.

De interne reglementen van deze collectieve centra werden te strict bevonden en te 'betutelend' door de ondervraagde adolescenten³⁰⁹. Deze centra stemmen niet overeen met hun levensprojecten noch met hun gewoonten³¹⁰. Onvoldoende zakgeld, uurregelingen en controle van binnen en buiten gaan, de ligging van de OOC buiten de stadcentra, en de noodzaak om zich *in zeer korte tijd* in te schrijven in een institutioneel levensproject zijn een aantal genoemde obstakels. De NBMV zijn echter eerder op zoek naar mogelijkheden van sociale interactie, manieren op de tijd door te doorbrengen, werk te zoeken of geld te verdienen³¹¹. Hier volgt wat een geïnterviewde NBMV vertelt³¹²:

"Ik heb 5 dagen doorgebracht in een OOC van FEDASIL, het is ver ! Een week. Daar is geen zakgeld, er is niks, ik weggaan. We pakken onze zaken, en weg ! (...) De jongeren die niet in de centra willen blijven doen gekheden, zij respecteren het reglement niet. Ik kom binnen in het centrum, Ik wil vrij zijn. Hij komt in het centrum, hij wil 's avonds uitgaan, het weekend. De regels zijn moeilijk in het centrum: je gaat niet buiten, je moet om 10 uur 's avonds terug zijn, je moet slapen, je hebt niet veel zakgeld, wat voor klederen kan je kopen ?? En ta ta ta et ta ta ta ! Daarom verlaten de mensen de centra om dief te worden, kleren te kopen, geld te hebben."

Een ondervraagde NBMV – die uit een OOC weggelopen is en dan geplaatst in een opvangcentrum in een aangrenzend land in een opvangstructuur in een klein dorp (alvorens er te gaan lopen om terug naar België te keren) getuigt:

"Een dorp, ik hou niet van dorpen, er is niks te doen, het platteland. Het platteland, ik was droevig, droevig. Alleen, alleen. Klein dorp, niks, niks, het was triestig!"

Aanbeveling n°20:

Zorgvuldig met elke NBMV evalueren of de oriëntatie naar een opvangstructuur gelegen buiten de grote stedelijke gebieden geen risico inhoudt dat de jongere wegloopt en verder gaat zwerven³¹³.

De zelfstandigheid, de huisvesting in kleine structuren of in pleeggezinnen lijken meer aangepast te zijn aan NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien.

Uit onze gesprekken met deze NBMV bleek dat zelfstandig begeleid wonen of opvang in kleine structuren, in een pleeggezin³¹⁴ of in internaat beter aangepast lijkt aan de ervaringen en projecten

³⁰⁸ Deze ex-NBMV of NBMV waren een tijd ondergebracht in het Observatie en Oriëntatiecentrum- OOC- toen FEDASIL ook de niet-asielzoekende NBMV nog opving in OOC. Hun verhalen en ervaringen in deze OOC bewijzen de mislukkingen (snelle uitsluiting, vlucht gevolgd door terugkeer en weer uitsluiting, cf. gesprekken met NBMV 4 en 8).

³⁰⁹ Het betwisten van de regels van decollectieve structuren zou eveneens te maken hebben met de adolescentie in het algemeen.

³¹⁰ Cf. onderhoud met voogd n°4 en de vaststelling op de website van Synergie 14, geraadpleegd op 06/09/2012.

³¹¹ Cf. gesprekken met NBMV 4, 8 en onderhoud n°16.

³¹² Cf. Onderhoud met NBMV 4.

³¹³ De ervaring met de opening van het OOC van Sugny, dat niet-asielzoekende NBMV opving in een dorp illustreert misschien onze mening, de eerste opgevangen jonge niet-asielzoekers hebben België verlaten voor Duitsland of werden zeer snel uitgesloten uit het centrum als gevolg van een conflict met de volwassenen die in de buurt waren gehuisvest.

van NBMV die buiten de beschermingsvoorzieningen geleefd hebben maar die bereid zijn om zich in te schrijven in een levensproject of een opleiding³¹⁵.

Het begeleid zelfstandig wonen in een individueel of collectief appartement is een vorm van aangepaste opvang voor de NBMV die bereid zijn zich in te schrijven in een levensproject. Onze gesprekken met in het bijzonder NBMV die van hun eigen middelen hebben geleefd en met voogden bevestigen dat de samenwerking met verenigingen die werkzaam zijn op het gebied van zelfstandig begeleid wonen³¹⁶ of die een aanbod van huurwoningen hebben heel belangrijk is³¹⁷. De diversiteit aan oplossingen voor de opvang die bepaalde verenigingen aanbieden lijkt bijzonder relevant om overgangen te realiseren in functie van de evolutie van de NBMV (observatiefase en dringende opvang, definiëring van een project, begin van uitvoering van het project).

De opvang kan dan de vorm aannemen van een huisvesting in een appartement op zelfstandige basis met een aangepaste maatschappelijke en psychologische begeleiding of in een individuele kamer met delen van gemeenschappelijke ruimten, of een ambulante begeleiding van jongeren met de tenlasteneming van de huur door het Comité Bijzondere Jeugdzorg of de Service d'Aide à la Jeunesse. Deze NBMV worden over het algemeen georiënteerd naar een opleiding met leercontract, zoals dit het geval is bij de Minor N'Dako. Door dit type van begeleiding kan de jongere toegang hebben tot zelfstandigheid terwijl er nochtans gezorgd is voor een maatschappelijke begeleiding om bepaalde onregelmatigheden te vermijden³¹⁸. Soms geeft deze aangepaste opvang niet de gehoopte resultaten omdat sommige jongeren de huisvesting niet onderhouden, door hun gedrag, door gebrek aan project of hun onvermogen om zich te beschermen tegen diverse invloeden.

De opvang bij een pleeggezin, dat in het algemeen bekend staat als een moeilijke oplossing voor NBMV die een tijd buiten de beschermingsvoorzieningen geleefd hebben, was echter wel de oplossing die goed gewerkt heeft voor drie ondervraagde NBMV³¹⁹. Er was nochtans een speciale band tussen het pleeggezin en de NBMV, aangezien de pleeggezinnen van deze drie NBMV zeer betrokken waren bij de begeleiding van de jongeren omdat ze ook een band hadden met de voogd of de sociale werker die de NBMV begeleidde. Het feit dat de NBMV die bij een pleeggezin verblijft ook tijdens het weekend en de vakanties bij het gezin is (voltijds of tijdens het weekend voor NBMV op internaat) vergemakkelijkt diens scholing en het aanleren van de taal. De bepaling van een levensproject wordt eveneens vergemakkelijkt door een betere integratie. Deze vorm van huisvesting veronderstelt nochtans een minimum aan bekwaamheid van de NBMV om het familiaal kader te respecteren. De gezinsvergoedingen kunnen aangevraagd worden om deze vorm van plaatsing te vergoeden. De opvang van niet-begeleide tienerjongeren door pleeggezinnen vereist een goede begeleiding door de voogd en een voorafgaande opleiding. Deze opleiding van pleeggezinnen met betrekking tot de opvang van NBMV dient uitgewerkt te worden in het bijzonder voor de weekends en de schoolvakanties³²⁰.

³¹⁴ Wanneer dat mogelijk is en gewild door de jongere.

³¹⁵ Soms na een min of meer lange begeleidingsfase door sociale straatwerkers of verenigingen.

³¹⁶ Cf. onderhoud met NBMV 7, 9 en 30 en onderhoud n°12.

³¹⁷ Een ondervraagde NBMV zegt zijn appartement te hebben gevonden via de vereniging Habitat en Renovatie.

³¹⁸ Zoals een NBMV die alleen werd gelaten in een appartement met als gevolg bezetting of onderhuur door kennissen en huurschade of burenhinder wat de uitdrijving kan meebrengen, cf. gesprek met voogd n°4 en NBMV 31.

³¹⁹ Cf. gesprekken met NBMV 7, 8 en 29.

³²⁰ Voor NBMV die kunnen een opleiding kunnen volgen in internaat.

De huisvesting in door de Aide à la Jeunesse erkende kleine structuren met een maatschappelijke begeleiding die ter plaatse wordt gegeven lijkt eveneens gepast voor NBMV die in gemeenschap kunnen leven en bekwaam zijn om een opleidingsproject uit te werken³²¹.

Aanbeveling n°21:

Aangepaste opvangplaatsen creëren, hetzij in de bestaande structuren van de Bijzondere Jeugdzorg/Aide à la Jeunesse, hetzij door nieuwe structuren te creëren (kleine structuren met soepele werking met voldoende multidisciplinair, meertalig personeel met onder andere een jurist en een psycholoog). De projecten van de structuren moeten aangepast zijn aan het traject van de NBMV die een tijd buiten de beschermingsvoorziening heeft geleefd. Een 'tolerantiedrempel' die redelijk soepel moet zijn voor wat betreft de toegang tot de structuur en de werking ervan zou er voor moeten zorgen dat er in eerste instantie niet zoveel NBMV weglopen. Deze structuren zouden verschillende vormen van huisvesting moeten aanbieden (in functie van de evolutie van de jongere en zijn graad van zelfstandigheid) en beschikken over een aangepast partnernetwerk.

Bij het verlaten van gemeenschapsinstellingen/Institution Publique de Protection de la Jeunesse (IPPJ)³²² ondervinden NBMV moeilijkheden om een aangepaste opvang te vinden.

De NBMV die strafbare feiten hebben gepleegd (dikwijls om te overleven) zijn meestal NBMV die op de dool zijn. Ze hebben soms in een preciaire huisvesting geleefd, kunnen soms slachtoffers van uitbuiting of hebben bij uitgebreide families leven voor wie diefstal een overlevingsstrategie is. Deze NBMV worden soms aangehouden door de politie. Indien de NBMV voor een eerste misdrijf is aangehouden, kan hij door de politie ter beschikking worden gesteld van het Parket dat hem de uitleg zal geven over de Dienst Voogdij en een afspraak maakt met deze dienst. De NBMV wordt over het algemeen daarna vrijgelaten (want het Parket van Brussel heeft noch de tijd noch de middelen om alle misdrijven te vervolgen). Indien de NBMV dit niet begrijpt en/of niet naar de Dienst Voogdij gaat zal hij niet geïdentificeerd worden als NBMV en geen voogd toegewezen krijgen.

Als dezelfde NBMV nieuwe feiten of voor ernstigere feiten pleegt maakt het Parket van de Jeugdrechtsbank het dossier over aan de Jeugdrechter die de plaatsing in een gemeenschapsinstelling/IPPJ kan eisen. De plaatsing in IPPJ van de Franse Gemeenschap, de Gemeenschapsinstellingen van de Vlaamse Gemeenschap of in gesloten centra komt dikwijls voor in de verhalen van de ondervraagde voogden en NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien. De rechters zouden deze NBMV gemakkelijk plaatsen omdat zij geen verblijfplaats hebben³²³, soms er op hopen dat de minderjarige op een plaats kan blijven waar hij een opleiding kan genieten³²⁴. Voor een ondervraagde persoon kon de plaatsing in IPPJ soms zelfs een unieke mogelijkheid zijn om bepaalde NBMV die op de dool zijn voor bepaalde tijd te stabiliseren en ze in te schrijven in een opleiding³²⁵. Positieve resultaten werden vermeld door een NBMV³²⁶ en twee voogden. De perioden van isolement bij het binnenkomen in de IPPJ werden nochtans slecht ervaren door twee

³²¹ Cf. gesprekken met NBMV die van hun eigen middelen geleefd hebben ontmoet in SOS Jeunes Quartiers Libres.

³²² Institution Publique de Protection de la Jeunesse die als opdracht heeft jongeren op te vangen die misdrijven gepleegd hebben en die 12 jaar en ouder zijn en er aan toevertrouwd door de Jeugdrechtsbank, met het oog op hun opvoeding en hun reclassering.

³²³ Wegens het gebrek aan adres kunnen geen alternatieve maatregelen van begeleiding van de NBMV die lichte of zware strafbare feiten gepleegd heeft uitgewerkt worden. Dit is ook het geval in Spanje of in Frankrijk.

³²⁴ Cf. Onderhoud n°24.

³²⁵ Alvorens dikwijls een Bevel om het Grondgebied te Verlaten te ontvangen van de DVZ bij zijn meerderjarigheid indien het niet mogelijk was een verblijfsvergunning te bekomen.

³²⁶ Een ondervraagde NBMV zegt dat dankzij zijn verblijf in IPPJ hij een voogd heeft gekregen, die hem geholpen heeft om een pleeggezin te vinden en uit zijn zwerversleven te stappen en dat hij zonder voogd « in de gevangenis zou terechtgekomen zijn ».

ondervraagde jongeren, net als de plaatsing in Saint-Hubert³²⁷. Het komt in de verhalen van ondervraagde NBMV en sociale assistenten zelden voor dat het verblijf in een IPPJ vervolgens zou leiden tot een aangepaste huisvesting. De NBMV die op de dool zijn ondervinden moeilijkheden om een aangepaste huisvesting te vinden bij het verlaten van de gemeenschapsinstelling/IPPJ, in het bijzonder wanneer de rechter, de voogd, de minderjarige en de structuren van de hulpverlening /jeugdzorg niet voorheen overlegd hebben³²⁸.

Individuele situatie:

H. is een NBMV die in zijn eigen onderhoud voorziet. Hij werd voor drie maanden door een jeugdrechter in de gesloten afdeling van een IPPJ geplaatst. De rechter, de voogd en de NBMV willen een aangepaste huisvesting vinden in een appartement in het kader van zelfstandig begeleid wonen met een ambulante begeleiding door de vereniging X. De NBMV moet nochtans zelf een appartement vinden om zijn uittreding uit de IPPJ voor te bereiden. Bij het einde van zijn plaatsing in IPPJ staat de rechter de NBMV toe om de IPPJ te verlaten en gedurende drie dagen gehuisvest te worden door een vereniging om een appartement te vinden, wat de jongere niet lukt binnen dat termijn. De voogd en de rechter zijn akkoord over het feit dat aangezien de NBMV geen appartement heeft kunnen vinden binnen de drie dagen de rechter de NBMV opnieuw in IPPJ plaatst, bij gebrek aan een alternatieve oplossing voor een aangepaste huisvesting. De NBMV is niet tevreden met deze oplossing en vertrouwt zijn voogd niet meer. Hij weigert terug te keren om zijn periode van verblijf in IPPJ af te maken en wordt verwezen naar een AMO. Deze AMO zal de Jeugdrechter contacteren die uiteindelijk aanvaardt om hem in te schrijven op de wachtlijst van de vereniging X. die een specifieke opvang voorstelt voor de tijd die hij nodig heeft om een huisvesting te vinden. Toen de jongere uiteindelijk een huisvesting gevonden had, heeft de jeugdzorg van de verantwoordelijke Gemeenschap dan de huisvesting van de NBMV in het kader van begeleid zelfstandig wonen gefinancierd met een ambulante begeleiding door de vereniging X. op gerechtelijke mandaat.

Aanbeveling n°22:

Zo vroeg mogelijk de opvang van in gemeenschapsinstellingen/IPPJ geplaatste NBMV voorbereiden, in samenwerking met de NBMV, de Jeugdrechter, de voogd, de gemeenschapsinstelling/IPPJ en een opvangstructuur voorzien die een aangepaste huisvesting aanbiedt om te vermijden dat de NBMV weer op straat terechtkomt bij het verlaten van de IPPJ en de verwijzing naar individuele opvangwijzen zo spoedig mogelijk bevorderen.

Jonge meisjes worden soms door de rechter in een gemeenschapsinstelling/IPPJ geplaatst wegens het plegen van strafbare feiten zonder dat er bij het verlaten van de instelling noch een oplossing voor een aangepaste huisvesting gevonden is noch een maatschappelijke begeleiding. De Dienst Voogdij zou niet systematisch gecontacteerd worden voor deze jonge meisjes. Soms doet de rechter dat wel. Het zou zelden voorkomen dat een voogd zou aangewezen worden voor deze jonge meisjes tijdens de duur van de plaatsing³²⁹. Wanneer dit wel gebeurt, slaagt men er dikwijls niet in om informatie te bekomen betreffende de identiteit, de gezinssituatie en de echte gegevens van het jong meisje³³⁰. Het verblijf in een gemeenschapsinstelling/IPPJ zou dus niet leiden tot sociale

³²⁷ Cf. gesprekken met NBMV 5, 6, 7, 31 en voogd n°7.

³²⁸ Cf. Onderhoud n° 6.

³²⁹ Die het ondervraagd personeel van IPPJ « zigeuners, gitanes/ tziganes » noemt wat de Roma lijkt aan te duiden.

³³⁰ Deze vaststelling is gebaseerd op onze gesprekken in IPPJ van Saint- Servais.

begeleiding wegens de sterke mobiliteit van deze jongeren en het gebrek aan identificatie³³¹. Sommigen onder hun zouden nochtans NBMV zijn. In bepaalde gevallen ontmoet het jong meisje haar voogd bij het verlaten van de gemeenschapsinstelling/IPPJ, wanneer zij voor de rechter verschijnt. Enkele voogden hebben zich gespecialiseerd in de begeleiding van deze jongeren, met soms positieve resultaten³³².

De aanwezigheid in gemeenschapsinstellingen werd ook vermeld van NBMV die ex-kindsoldaten waren in Subsaharaans Afrika en die, als gevolg van opvang in onaangepaste structuren, vaak een chaotisch opvangparcours hadden met veel onderbrekingen³³³.

NBMV die slachtoffer waren van uitbuiting hebben een specifieke aangepaste maatschappelijke, juridische en psychologische begeleiding nodig. Bij gebrek aan aangepaste begeleiding bestaat het risico dat ze weggelopen uit de beschermingsvoorzieningen, er niet naartoe gaan of teruggenomen worden door hun uitbuiters.

Artikel 39 van het IVRK bepaalt de verplichting voor de verdragsluitende Staten om diensten te voorzien voor het lichamelijk en geestelijk herstel en de herintegratie in de maatschappij van een kind dat het slachtoffer is van : welke vorm ook van verwaarlozing, exploitatie of misbruik; foltering of welke andere vorm ook van wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing; of gewapende conflicten

De analyse van drie gesprekken met ex-NBMV die slachtoffers waren van mensenhandel toont de noodzaak aan om zeer snel gespecialiseerde voorzieningen te hebben voor de opvang van deze NBMV. In tweevan deze situaties heeft de doorverwijzing naar structuren die geen specifiek pedagogisch project en gespecialiseerd personeel geleid tot verontrustende resultaten. Een van twee meisjes die slachtoffer van mensenhandel was is weggelopen en teruggekeerd naar de uitbuiters³³⁴:

“Ik heb X maanden te X verbleven bij mensen die mij gehuisvest hebben (en haar uitbuiten) en op een dag ben ik naar een markt gegaan waar er een politie controle was en ze hebben mij opgepakt. En ze hebben mij in een centrum voor minderjarige vreemdelingen geplaatst waar ik na een maand ben gaan lopen, omdat men daar geen rekening hield met mijn wensen. Een tolk heeft met mijn ouders gesproken die wilden dat ik naar mijn land zou terugkeren en toen wilde ik dat niet, ik wilde terug naar de mensen te X.”

De plaatsing van een andere ondervraagde ex-NBMV in een centrum van de jeugdzorg dat niet beveiligd was noch aangepast aan de opvang van slachtoffers van mensenhandel zou ook geleid hebben tot haar « terugkeer » naar haar uitbuitende schoonfamilie. Tijdens haar tweede plaatsing, deze maal in een gemeenschapsinstelling, leed deze NBMV aan een diepe depressie omdat er niet naar haar geluisterd werd en er geen aangepaste begeleiding was:

“En ik heb mij dan verborgen in een politiewagen en ben naar de gemeenschapsinstelling van Beernem gegaan omdat ze zegden dat « dit beter voor je is want het is een gesloten centrum, niemand kan je daar weg halen tot er een plaats is in een ander centrum ». Tijdens deze periode heb ik veel geleden. Want ik liet mijn schoonfamilie in de steek en mijn familie! Ik wist niet hoe de toekomst er uit zou zien, een klein meisje van 13 jaar heeft liefde en affectie nodig ! Niemand luistert of praat met je, en je voelt geen vertrouwen, dat is het probleem. Als je dat niet hebt kan je niks doen. Ik was alleen en geïsoleerd³³⁵, heel depressief en er was

³³¹ Het personeel van de IPPJ geeft aan deze jongeren het adres van de Foyer in Brussel, zij gaan er niet naartoe.

³³² Cf. gesprekken met voogdessen n°2 en 3. Voor meer info verwijzen wij naar het document van de Service Droit des Jeunes over de toegang tot de rechten van Roma NBMV.

³³³ Cf. gesprek met personeel van FOD Justitie, Dienst Beleid in Strafzaken.

³³⁴ Cf. onderhoud met NBMV 15.

³³⁵ Het jong meisje wordt in de fase van afzondering en observatie in IPPJ geplaatst waar zij de groepsactiviteiten niet mag bijwonen.

*niemand waar ik kon mee praten. Ik wilde toen sterven. Daarom heb ik dit gedaan (zij toont de littekens van automutilatie).*³³⁶

Onmiddellijke toegang tot een psychologische begeleiding, tot onderwijs, tot activiteiten en een aangepaste maatschappelijke en juridische begeleiding is bijzonder belangrijk voor NBMV die slachtoffers waren van mensenhandel, zodra ze als zodanig geïdentificeerd worden en de NBMV de uitbuiters verlaat. De kwaliteit van de begeleiding en van het pedagogisch project moet ervoor zorgen dat er met aandacht geluisterd wordt naar de NBMV. Zo kan er nagedacht worden over het opbouwen van een alternatief leven en kunnen de risico's geëvalueerd worden die op de familie rusten ingeval van samenwerking met het gerecht of de risico's ingeval van het verlaten van de uitbuitingssituatie en te leren deze risico's aan te pakken. De specifieke kenmerken van deze begeleiding zorgen ervoor dat de NBMV kennis nemen van de mogelijkheden van verblijf en van een andere levenswijze dan de uitbuiting die hen op termijn de kans geeft om een beslissing te nemen om al dan niet het centrum te verlaten. Het Centre Espéranto is gekenmerkt door een sterke begeleiding, veel activiteiten, intern onderwijs bij de aankomst, een beveiligde omgeving³³⁷, de aanwezigheid van gespecialiseerd personeel (criminoloog, psycholoog, gespecialiseerde opvoeders)³³⁸. Dit personeel doet zeer frequent beroep op tolken en bereidt de NBMV geleidelijk voor op begeleid zelfstandig wonen zodra de beveiligingsfase voorbij is, want eenzaamheid is een belangrijk probleem van de NBMV die slachtoffer was van mensenhandel.

*“Ik was verloren toen ik bij Espéranto aankwam. Ik had geen idee hoe mijn toekomst er uit zou zien of wat er met mij zou gebeuren. Ik kende niemand in België. Na verloop van tijd had ik vrienden. Op een bepaald moment, door de socialisatie, herinnerde ik mij zelfs niet meer wat ik voorheen had meegemaakt. Ik kan het nooit vergeten, maar ze zijn erin geslaagd mijn aandacht te afwenden met veel activiteiten. In Espéranto was ik disc-jockey tijdens avonden voor jongeren, met een moderne computer. Wanneer het niet goed ging kon ik praten met de psycholoog van Espéranto. Ik heb er leren lezen en schrijven en Frans geleerd.”*³³⁹

Volgens een ondervraagde voogd zouden bepaalde NBMV, die “gemandateerd zijn” door hun familie om geld te verdienen het moeilijk hebben met de plaatsing in een beveiligd centrum. Dit kan tot problemen leiden, als de kwestie niet openlijk besproken wordt, omdat de NBMV dan geconfronteerd wordt met de onmogelijkheid om « zijn mandaat uit te oefenen ». Het centrum Espéranto voor beveiligde opvang van NBMV die slachtoffers waren van uitbuiting is nochtans een werkelijke vooruitgang in de Franse Gemeenschap. Espéranto biedt eveneens huisvesting aan voor zwangere NBMV of NBMV met een kind. Espéranto heeft altijd beschikt over voldoende plaatsen om NBMV die *mogelijk* slachtoffer zijn van mensenhandel in de Franse Gemeenschap *in dringende situaties* op te vangen. De NBMV die slachtoffer zijn van mensenhandel in de Vlaamse Gemeenschap worden begeleid door de vereniging Minor N'Dako, in samenwerking met verenigingen die slachtoffers van mensenhandel begeleiden. Een ondervraagde voogd betreurt nochtans het feit dat er in de Vlaamse Gemeenschap geen beveiligd centrum bestaat om de NBMV die slachtoffers zijn van mensenhandel op een beveiligde wijze op te vangen. Een gespecialiseerde begeleiding in een niet-beveiligd centrum, kan nochtans goed zijn voor NBMV die niet het risico lopen op teruggenomen te worden door de uitbuiters, de twee voorzieningen moeten naast elkaar bestaan om een waaier aan aangepaste oplossingen te kunnen aanbieden.

e. INSTITUTIONELE PRAKTIJKEN DIE NBMV UITSLUITEN VAN DE BESCHERMINGSVOORZIENINGEN

³³⁶ Uittreksel uit het onderhoud met NBMV 15. Alhoewel de plaatsing meerdere jaren geleden gebeurde is deze getuigenis hier geciteerd omdat zij zeer illustratief is.

³³⁷ NBMV mogen zonder een opvoeder de eerste drie maanden niet naar buiten.

³³⁸ De financiering van dit soort structuur zou nochtans niet mogen gebeuren ten nadele van andere opvangstructuren van NBMV die zelf ook specifieke opvangprojecten hebben maar als aanvulling op structuren met specifieke projecten.

³³⁹ Cf. onderhoud met NBMV 30.

Wij zullen hier de praktijken analyseren die kunnen beschouwd worden als institutionele mishandeling of discriminatie die ertoe leiden dat NBMVd uitgesloten worden van de beschermingsvoorzieningen.

Het verschil in behandeling met betrekking tot het recht op aangepaste opvang betreft op grond van het statuut van niet-asielzoeker van de NBMV werd reeds behandeld in de afdeling van deze studie betreffende het Belgisch wettelijk kader en het recht op een aangepaste opvang³⁴⁰.

De verschillen in behandeling tussen asielzoekende en niet-asielzoekende NBMV inzake het recht op huisvesting zijn ook merkbaar bij de praktijken van uitsluiting uit de structuren van FEDASIL. De twee ondervraagde niet-asielzoekende NBMV die destijds in de OOC verbleven hebben- toen FEDASIL hun nog opving in OOC voor oktober 2009, zouden volgens hun door FEDASIL uitgesloten zijn uit deze OOC zonder dat ze voorafgaand verwittigd werd en zonder dat er conflicten waren. In deze gevallen was er geen oplossing voor verdere huisvesting. Ze zouden « terug op straat gezet zijn ». In deze situaties moeten de NBMV een beroep indienen bij de Arbeidsrechtbank teneinde FEDASIL te doen veroordelen om hun opnieuw te huisvesten en in afwachting van de veroordeling zijn zij helemaal³⁴¹ nergens opgevangen, zoals een ondervraagde NBMV getuigt:

«In het OOC is er een jongere die verplekken heeft gemaakt in zijn kamer. En daarna heeft de directeur van het OOC mij gezegd « pak je zaken en vertrek »! Ik zei hem « ik heb dat niet gedaan ! Een andere jongen heeft schilderijen gemaakt ». Hij zei « pak je zaken en vertrek. Vertrek ! Zoek een ander centrum ! ». Ik op straat, daarna SOS Jeunes, daarna Abaka, daarna SOS Jeunes, daarna Abaka, daarna SOS Jeunes, daarna Abaka... ».

Eens een jongere « al de mogelijkheden voor beschikbare tijdelijke huisvesting heeft uitgeput (in AMO) », blijft er voor hem soms niets anders over dan de straat of migratie naar een ander Europees land³⁴². Asielzoekers zouden altijd verder opgevangen worden door FEDASIL wat ook hun gedrag of psychologisch probleem is. De NBMV asielzoekers die een conflict hebben met het centrum waar zij opgevangen zijn of die door hun opvangcentrum aan de deur worden gezet worden overgebracht naar een andere opvangstructuur of naar Synergie 14, die voor een deel een transit huisvestingsstructuur is³⁴³. Bij Synergie 14 is een opvang mogelijk van minderjarige asielzoekers die geen huisvesting vinden in Brussel voor een periode van « time out », op te vangen in afwachting van een transfer naar een ander centrum of naar begeleid zelfstandig wonen op termijn in een door Synergie 14 gesuperviseerde studio.

Individuele conflicten tussen NBMV of conflicten tussen groepen NBMV van verschillende nationaliteiten hebben soms de uitsluiting tot gevolg of het feit dat een minderjarige wegloopt uit de opvangcentra en dit leidt dan weer tot onderbrekingen in de opvang of een zwerfleven (voor de niet-asielzoekende NBMV)³⁴⁴. Om het recht op opvang te garanderen en te zorgen voor een aangepaste opvang en maatschappelijke begeleiding voor alle NBMV is het aangeraden om meer structuren op te richten die een meer soepele werking hebben dan de grote opvangstructuren en een pedagogisch project aan te bieden dat aangepast is aan de jongeren die geen opvang hadden of die in hun eigen onderhoud voorzien³⁴⁵.

Aanbeveling n°23:

³⁴⁰ Wij verwijzen dus naar die hoofdstukken.

³⁴¹ Cf. Gesprekken met NBMV 4 en 8.

³⁴² Cf. Gesprek n° 16 en gesprek met voogd n° 9.

³⁴³ Cf. Gesprek n° 16.

³⁴⁴ Cf. Gesprekken met NBMV 3 en 8, evenals het incident in het nieuw OOC van Sugny bij de opening in de zomer van 2012 toen een Afghaanse groep volwassen asielzoekers en Marokkaanse NBMV een conflict hadden.

³⁴⁵ Voor een methodologie van de opvang en begeleiding die de NBMV tijd geeft om uit institutionele verhalen te stappen betreffende zijn identiteit en zijn traject, cf. Asbl « Synergie 14 », *Ibid.*.

In overeenstemming met de Opvangwet zou het recht op opvang niet mogen afhangen van het gedrag van de minderjarige. Een alternatieve opvang zou moeten worden aangeboden voor NBMV zonder opvang en dit zonder voorwaarden te stellen en zonder onderscheid de grond van het statuut van de NBMV.

f. UITSLUITINGEN VERBONDEN AAN DE ADMINISTRATIEVE, WETTELIJKE BEHANDELING OF AAN HET STATUUT VAN DE NBMV

De uitsluiting van Europese NBMV van het recht op een voogd en een mutualiteit is bepaald in de Belgische wetgeving. De niet-begeleide minderjarigen die onderdanen zijn van de Europese Economische Ruimte werden door de Belgische wetgever uitgesloten van de definitie van «Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen». Sinds 1 januari 2007 maken Roemenië en Bulgarije deel uit van de EU en dus van de EER. De niet-begeleide minderjarigen die na 1 januari 2007 gesignaleerd worden worden dus niet meer beschouwd als NBMV door de Belgische wetgever en genieten niet van het voogdijsysteem, van de voorzieningen voor specifieke gezondheidszorgen, noch van het specifiek verblijfsstatuut voor de NBMV ³⁴⁶. Zij moeten nochtans gesignaleerd worden als Europese niet-begeleide minderjarigen in kwetsbare toestand (SEMK) bij de Dienst Voogdij die een opvang kan vragen gedurende 15 dagen in OOC en /of de diensten voor de jeugdzorg kan contacteren ³⁴⁷.

Aanbeveling 24:

De programmawet van 24 december 2002 zou moeten worden gewijzigd zodat de niet-begeleide minderjarige die onderdanen zijn van een land van de Europese Economische Ruimte, kunnen genieten van de bescherming voorzien door de 'Voogdijwet' en hun een voogd wordt toegewezen, zoals voorzien in de Algemene Beleidsnota van 20 december 2011 van de Staatssecretaris voor Asiel en Migratie en het wetsvoorstel van 29 oktober 2010 ³⁴⁸. Hun recht op opvang zou eveneens moeten worden gegarandeerd onder dezelfde voorwaarden als de andere NBMV.

Het is eveneens nodig om de verblijfsprocedure te herzien voor de NBMV die slachtoffers zijn van mensenhandel. De verblijfsvergunning voor NBMV die slachtoffers zijn van mensenhandel wordt toegekend op voorwaarde dat de NBMV meewerkt aan de gerechtelijke procedure tegen de uitbuiters ³⁴⁹. Deze wettelijke bepalingen sluiten de mogelijkheid van verblijfsvergunning voor NBMV die slachtoffers zijn van mensenhandel uit indien zij hun medewerking niet verlenen aan het gerecht. Nochtans is deze voorwaarde bijzonder delicaat om te vervullen voor de NBMV die vergeldingsmaatregelen vrezen of waarvan de uitbuiters leden zijn van hun gezin of hun uitgebreide familie. Dit is de reden waarom weinig NBMV deze procedure zouden gebruiken, zij verkiezen een verblijfsaanvraag in te dienen op grond van artikel 9 bis van de wet van 15/12/1980 of de NBMV-procedure in te leiden (die de NBMV uit de EER uitsluit van haar toepassingsgebied) ³⁵⁰.

g. INVLOED VAN DE NATIONALE CONTEXT EN HET BESTAAN VAN MIGRANTEN GEMEENSCHAPPEN OP DE NBMV IN BELGIË OP DE NBMV

³⁴⁶ Voor meer details, cf. ALEFE FIOURIS Marguerite, *Elargissement de l'Union Européenne versus rétrécissement des droits des mineurs européens non accompagnés, que reste-t-il à ces jeunes?*, pp.26-30, 2012.

³⁴⁷ Voor meer info over de rechten en de begeleiding van deze NBMV cf. http://www.adde.be/J_15/index.php?option=com_content&task=view&id=87&Itemid=1.

³⁴⁸ Voorstel tot wijziging van de 'Opvangwet', *Doc. parl.*, Ch. Repr., sess. ord. 2010-2011, n°53 0509/001.

³⁴⁹ Deze procedure wordt geregeld door de artikels 61/2 tot 61/5 van de wet van 15/12/1980 betreffende de vreemdelingen en artikels 110 bis en ter van het uitvoeringsbesluit van 27/04/2007.

³⁵⁰ Cf. ALEFE FIOURI Marguerite, *Ibid.*, pp. 48-53 et VAN ZEEBROECK Charlotte, *La protection des mineurs étrangers non accompagnés victimes de la traite et du trafic d'êtres humains*, 2008.

België is een bestemmingsland voor NBMV afkomstig uit West-Afrika en het gebied van de Grote Afrikaanse Meren (vroeger Belgische kolonies). De aanwezigheid in België van familie die de NBMV kan opvangen (wegens oudere of recentere migratie-akkoorden) verklaart eveneens de aanwezigheid van een bepaald aantal NBMV op het Belgisch grondgebied.

Het bestaan, vermeld in een krantenartikel en een reportage³⁵¹, van een drughandel waarbij NBMV uit de Maghreb worden ingezet voor de doorverkoop zorgt er ongetwijfeld voor dat deze NBMV deze illegale overlevingsstrategie gebruiken en leidt ook tot een zwervleven in België of in Europa. De aanwezigheid van hogervernoemde criminele netwerken ligt ongetwijfeld ook aan de basis van het traject van een aantal Kroatische en Servische Roma NBMV, die in het bijzonder worden uitgebuit voor diefstallen en inbraken³⁵².

Wij formuleren hier de hypothese van de aanwezigheid (tegenwoordig of verleden)³⁵³ op de markten in Europa van een bepaald aantal Ecuatoriaanse NBMV uit het gebied Otavalo, die soms uitgebuit worden. De Quechua Indianen uit Otavalo, in Ecuador, zouden vooral aanwezig zijn in België te Brussel en Antwerpen in de handel in artisanale producten en als straatmuzikanten³⁵⁴. De Internationale Organisatie voor Migratie heeft een programma voor de strijd tegen mensenhandel opgezet in Otavalo, in het bijzonder voor NBMV³⁵⁵, omdat de jongeren in dat gebied erg aangetrokken zijn tot emigratie³⁵⁶. Het Parket bij de Jeugdrechtsbank van Namen bevestigt eveneens de aanwezigheid in Wallonië van Ecuatoriaanse NBMV op de kerstmarkten die uitgebuit worden (verkoop of zakkenrollen)³⁵⁷.

Getuigenis van een NBMV :

“In Ecuador stopt dikwijls men met naar school gaan na de lagere school rond 12-13 jaar, en dan gaan de jongeren daar waar zij geld kunnen verdienen en zij vinden dan mensen die hun kunnen helpen om te vertrekken. Mensen die hun zoeken voor Spanje. Ik ben aangekomen met mensen wiens ouders mijn ouders kennen. Zij moesten mijn ouders betalen wanneer die regeling afgelopen was. In het begin moest ik een jaar in België blijven, en ze moesten dus mijn ouders na een jaar betalen, maar ik wilde een jaar langer in België blijven. Ik wilde het leven hier ontdekken. En ik wilde ook wat geld verdienen om mijn familie te helpen. Ik ben naar België gekomen om voor hun te werken in een appartement waar ik armbanden maakte die men dan op de markten verkocht, met vesten die in Spanje of in Ecuador gekocht waren. Ik deed dit heel de dag, elke dag. Men verdiende 600 tot 1200€ per dag. Op slechte dagen 50 €, dan werd ik uitgekafferd ! Ik was niet de enige die voor hun werkte.”

h. DE FINANCIËLE NODEN VAN DE NBMV, EEN FACTOR DIE DE BESCHERMING VAN DE NBMV BEINVLOED

Bepaalde ondervraagde NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien hebben illegaal op de markten gewerkt om geld te verdienen terwijl zij buiten de beschermingsvoorzieningen waren³⁵⁸. De economische crisis en onderbrekingen in de huisvesting hebben hun verplicht om van land of stad

³⁵¹ Wij verwijzen hier naar het hoofdstuk over de uitbuiting van NBMV afkomstig uit de Magreb te Charleroi.

³⁵² Wij verwijzen hier naar de paragraaf over de overlevingsstrategieën van de NBMV hierboven.

³⁵³ Te bevestigen hypothese. De statistieken uit 2011 van de Dienst Voogdij signaleren nochtans reeds een aantal jaren niet meer de aanwezigheid in België van deze NBMV in grote aantallen.

³⁵⁴ De Quechua Indianen zouden activiteiten uitoefenen van weven en verkoop sinds de 17de eeuw in Otavalo. Men vindt ze eveneens op de markten van Parijs, New York, Amsterdam en andere grote steden : *La planification de Bruxelles dans le cadre du développement des Villes-Mondes*, CRU – IGEAT – Université Libre de Bruxelles, juin 2004, p.90.

³⁵⁵ Cf. *IOM Newsletter, Ecuador*, Janv. 2012.

³⁵⁶ O.R.C.A, *L'Equateur Ici et là-bas, Rapport du projet "Droits au travail des migrants hispanophones vivant en Belgique"*, mars 2009, p.7.

³⁵⁷ Cf. Opmerkingen van Mevrouw Cornet d'Elzius tijdens de opleidingsdag over toegang tot de rechten van de Roma NBMV op 27 juni 2012 georganiseerd in het kader van het project PUCAFREU.

³⁵⁸ Wij verwijzen hier naar het deel van deze studie over de overlevingsstrategieën van NBMV.

te veranderen waar zij in moeilijkheden terechtkwamen omdat zij er niet meer in slaagden bronnen van geregeld inkomen te vinden, of vluchten voor de problemen die ontstaan zijn door de illegale activiteiten³⁵⁹. Wij formuleren hier de hypothese dat de keuze om beroep te doen op de beschermingsvoorzieningen in een aantal situaties verbonden is aan de ondervonden materiële moeilijkheden (slechte ervaring met rondzwerven, geen huisvesting) of het einde van de illegale activiteiten door het gerecht of door het voorstellen van alternatieven door de sociale assistenten³⁶⁰.

De NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien en bepaalde uitgebuite minderjarigen zouden geld willen zenden naar hun familie die in het land van herkomst gebleven is maar zij mogen dit dikwijls niet³⁶¹. De ondervraagde NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien zouden graag willen werken om geld te verdienen. De integratie in de beschermingsvoorzieningen en het bekomen van een verblijfsvergunning vergen eerst de goede integratie in het onderwijs waardoor er niet altijd een (directe) toegang is tot een betaalde opleiding voor bepaalde NBMV³⁶². De NBMV moet inderdaad genoeg Frans of Nederlands kennen en de uurroosters van de school volgen, een stageplaats en werkgever vinden. Dit kan enkele huisvestings- en begeleidingsproblemen met zich meebrengen die eerst moeten opgelost worden door een begeleider³⁶³.

De vraag van het recht op arbeid van NBMV werd door sommige ondervraagde NBMV gesteld die geregeld zouden willen werken³⁶⁴. De wettelijke bepalingen die NBMV toelaten te werken in het kader van hun studies, tijdens de weekends en de vakanties, zouden moeten toegankelijk zijn aan de dezelfde voorwaarden als de Belgische studenten, en dit vanaf het signalement. Dit zou de inschrijving van NBMV in de opleidingsvoorzieningen kunnen vergemakkelijken en maakt het opbouwen van een levensproject, met legale activiteiten, attractief.

Te weinig « zakgeld » dat gegeven wordt in de opvangvoorzieningen wordt ook vermeld als een reden voor vertrek uit die centra door bepaalde NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien. In vergelijking bieden illegale activiteiten een betere toegang tot inkomsten³⁶⁵.

Aanbeveling 25:

Het zakgeld verhogen en een kledingbudget geven aan de opgevangen NBMV in de opvangstructuren

i. AANBEVELINGEN VAN NBMV BETREFFENDE DE BESCHERMINGSVOORZIENINGEN

Dit zijn de aanbevelingen van de geïnterviewde NBMV, bevestigd door onze onderzoeksresultaten zijn de volgende:

- De DVZ moet sneller antwoorden op de aanvragen voor attesten van immatriculatie die de voogden indienen in het kader van de verblijfsprocedure van de NBMV³⁶⁶.
- Er moet sneller antwoord gegeven worden op de door ex-NBMV ingediende regularisatieaanvragen om te vermijden dat het tijdens de minderjarigheid begonnen van integratie proces teniet gedaan wordt³⁶⁷.

³⁵⁹ Cf. Gesprekken met NBMV 3, 4 en 8.

³⁶⁰ Cf. gesprekken met NBMV 7, 8 en 4.

³⁶¹ Cf. onderhoud met NBMV 12, wiens vader ziek is in Marokko en geen geld meer verdient.

³⁶² Cf. gesprek n° 16. Wij verwijzen hier naar onze analyse van de moeilijkheden van NBMV bij de toegang tot het recht op onderwijs.

³⁶³ Cf. gesprekken met NBMV 3 en 8.

³⁶⁴ Cf. onderhoud met NBMV 3 die naast zijn studies ook zou willen werken, maar zijn voogd heeft hem gezegd dat dit niet mogelijk is.

³⁶⁵ Cf. onderhoud met NBMV 4.

³⁶⁶ Cf. Gesprekken met NBMV 8 en 30.

³⁶⁷ Cf. Gesprek met NBMV 30.

- De NBMV die slachtoffers zijn van uitbuiting, en in het bijzonder de jonge Roma meisjes hebben behoefte aan alternatieve maatschappelijke modellen van succes en integratie zodat zij begrijpen dat het mogelijk is « om van leven te veranderen »³⁶⁸.
- De periodes van isolement in de gemeenschapsinstellingen/IPPJ zouden moeten worden afgeschaft en de werkmethode van het personeel aangepast worden aan NBMV. Het personeel moet beter opgeleid worden over de problematiek van de NBMV.
- Er moet goed geluisterd worden naar de jonge slachtoffers van mensenhandel en zij moeten goed georiënteerd worden³⁶⁹.
- De door FEDASIL in een hotel ondergebrachte jongeren moeten naar school kunnen gaan: *“Als aanbeveling kan ik zeggen geef ons de kans om te integreren. Bijvoorbeeld sinds ik hier ben (4 maanden), doe ik niets, ik voel mij niet nuttig, het is bedrukkend, ik ga niet naar school.”*
- FEDASIL zou het bedrag van de dagelijkse cheques moeten verhogen of op een bankkaart zetten zodat de NBMV klederen kunnen kopen. FEDASIL zou ook een maandabonnement voor transport en telefoonkaarten moeten geven aan NBMV die in een hotel verblijven³⁷⁰.
- De maaltijdcheques van FEDASIL zouden niet mogen uitgedeeld worden tijdens de schooluren want de NBMV die er in geslaagd zijn onderwijs te volgen want anders missen elke week school om de cheques te gaan ophalen.
- Een jonge in een hotel ondergebrachte Afghaan beveelt ook aan dat er rekening gehouden wordt met de taskara die aan de Dienst Voogdij wordt voorgelegd en dat het voordeel van de twijfel moet gelden voor de NBMV inzake het leeftijdsonderzoek.
- Twee NBMV zouden willen dat België snel papieren en een attest van immatriculatie geeft aan NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien en in een project van integratie hebben om te vermijden dat zij in de criminaliteit terechtkomen³⁷¹.
- De oom van een ex-NBMV beveelt aan om informatiecampagnes te voeren bestemd voor de leraren en leerlingen over de rechten van NBMV in scholen waar veel migranten zijn.

---

³⁶⁸ Cf. Gesprek met NBMV 6.

³⁶⁹ Cf. Gesprek met NBMV 6 en gesprek n° 30.

³⁷⁰ Cf. Gesprekken met NBMV 11, 19, 23 en 24.

³⁷¹ Cf. gesprekken met NBMV 5 en 25.

Besluit

Aan het einde van deze studie blijkt dat een aantal NBMV, vooral de niet-asielzoekers, buiten de beschermingsvoorzieningen zijn of blijven. Er zijn daar veel redenen voor en die kunnen in het bijzonder gezocht worden bij de wens om werk of een bron van inkomsten te vinden, de moeilijkheden om in die beschermingsvoorzieningen te geraken of er te blijven, de uitbuiting van minderjarigen door derden, het gebrek aan kennis van de rechten van de NBMV en het gebrek aan kennis over de bestaande voorzieningen. Eén van de hypothesen van dit onderzoek, namelijk dat een aantal collectieve opvangstructuren niet aangepast zijn aan de noden en de verwachtingen van NBMV, werd bevestigd door ons onderzoek. De opvang- en beschermingsstructuren die specifieke aangepaste projecten voorstelt aan NBMV zonder opvang of die moeilijkheden ondervinden om zich aan te passen aan de “klassieke” opvangstructuren moeten gesteund en ontwikkeld worden. Deze specifieke projecten vereisen een zekere soepelheid in de werking en een progressieve en aangepaste begeleiding, zodat deze NBMV een levensproject kunnen uitwerken op basis van hun trajecten en profielen, in het kader van begeleide zelfstandig wonen of in een kleine opvangstructuur, wanneer dat mogelijk is.

Effectieve toegang tot de grondrechten van een bepaald aantal NBMV is in de praktijk nog teveel afhankelijk van beroep op de rechtbank en het werk van verenigingen die de NBMV begeleiden. Dit is zeker waar in een context van gebrek aan opvangplaatsen, middelen en voogden. Deze gebrekkige toegang tot grondrechten is een obstakel voor de integratie van de NBMV in de beschermingsstructuren en kan leiden tot het weglopen van de jongere. Er moet werk gemaakt van aangepaste opvangvoorzieningen dat verder gaat dan het onderscheid gebaseerd op het statuut van asielzoeker van de NBMV. Er is nood aan genoeg opvangplaatsen in aangepaste opvangstructuren die relevante partnerovereenkomsten hebben om te beantwoorden aan de noden van deze NBMV (psychologische begeleiding, aangepast onderwijs of met begeleiding, enz.).

In het kader van collectieve en individuele opleidingen over NBMV zouden de actoren belast met de opvang en de bescherming van NBMV bewust moeten worden gemaakt van het traject van NBMV die buiten de beschermingsvoorzieningen zijn en van de moeilijkheden die deze NBMV kunnen meemaken met betrekking tot de toegang tot hun rechten. De opleiding en het informeren van de leden van migrantenverenigingen uit de landen van herkomst van de NBMV, de straatwerkers of de religieuze actoren die mogelijk in contact komen met een NBMV die bij zijn uitgebreide familie of bij een bij een derde woont kan ook een middel zijn tot toegang tot de rechten van de NBMV te verbeteren.

Een andere hypothese die a priori vooropgesteld werd in het kader van dit Europees onderzoeksproject is dat snelle toegang tot financiële bronnen een bepaald aantal NBMV belet om zich te integreren in de beschermingsvoorzieningen omdat die onvoldoende rekening houden met die behoeften. Onze interviews bevestigen dat de moeilijkheid om een statuut of verblijfsvergunning te bekomen voor een NBMV en de moeilijkheden om legaal en snel toegang te krijgen tot een betaalde opleiding of een werk er toe leiden dat deze NBMV verdwijnen uit de opvang. De toegang tot een verblijfsstatuut, tot aangepaste opvangvoorzieningen en betaalde opleidingen, of zelfs een legale job is ook bijzonder belangrijk voor NBMV die zelfstandig illegale winstgevende activiteiten uitoefenen bij de uitgebreide familie of onder toezicht van netwerken.

Alhoewel deze studie de overlevingsstrategieën en moeilijkheden met betrekking tot de toegang tot de rechten van een aantal NBMV buiten de beschermingsvoorzieningen in individuele en zeer diverse situaties heeft kunnen bestuderen, beweren wij niet volledig te zijn geweest. De toegang tot de rechten en de overlevingsstrategie van NBMV in transit, aanwezig in andere steden dan Brussel, of NBMV die zich prostitueren dienen zeker het onderwerp te zijn van studies in het kader van verder onderzoek.

BIJLAGEN

LIJST VAN DE BIJLAGEN

- Lijst van de uit deze studie voortgekomen aanbevelingen
- Bibliografie, wetgevende teksten, persoverzicht en parlementaire vragen
- Lijst van de interviews in het kader van de opstelling van het Belgisch nationaal rapport van het PUCAFREU project

LIJST VAN AANBEVELINGEN VAN DE STUDIE

Op grond van de interviews met NBMV en met mensen die met NBMV werken is het mogelijk om hier de lijst van de specifieke aanbevelingen op te stellen bestemd voor verschillende actoren belast met de bescherming en begeleiding van NBMV.

Lijste van de aanbevelingen gerangschikt volgens de instanties voor wie de aanbevelingen bestemd zijn

<u>Bestemd voor</u>	<u>N° van de aanbeveling</u>
Gemeenschappen, Parlementsleden,	1 ; 4 ; 6 ; 10 ; 11 ; 12 ; 14 ; 15 ; 16 ; 17 ; 18 ; 19 ; 21 ; 22 ; 23 ; 24 ; 25
Verenigingen (AMO/Asbl/Vzw), Vereniging voor de verdediging van rechten)	1 ; 3 ; 4 ; 5 ; 6 ; 8 ; 9 ; 10 ; 11 ; 12 ; 13 ; 14 ; 15 ; 17 ; 18 ; 19 ; 20 ; 21 ; 22 ; 23 ; 24 ; 25
Verenigingen van voogden, voogden	2 ; 3 ; 4 ; 5 ; 6 ; 7 ; 8 ; 9 ; 10 ; 11 ; 13 ; 14 ; 15 ; 17 ; 18 ; 19 ; 20 ; 21 ; 22 ; 23 ; 24 ; 25
Vereniging werkend met prostituees	3 ; 13 ; 14 ; 15 ; 24
Politie	3 ; 5 ; 6 ; 13 ; 14 ; 15
FOD Binnenlandse Zaken, Dienst Vreemdelingenzaken	16 ; 17 ; 18
FOD Justitie, Dienst Voogdij	4 ; 5 ; 6 ; 14 ; 15 ; 20 ; 22 ; 24
Jeugdstrafrechtstelsel	5 ; 6 ; 8 ; 13 ; 14 ; 15 ; 19 ; 22
Institut de Publique de Protection de la Jeunesse (IPPJ) / Gemeenschapsinstellingen	22
Advocaten	5 ; 6 ; 8 ; 13 ; 14 ; 15 ; 17 ; 18 ; 22 ; 23 ; 24
FOD Maatschappelijke Integratie, FEDASIL	7 ; 10 ; 11 ; 14 ; 19 ; 20 ; 21 ; 22 ; 23 ; 25
Diverse gezondheidsdiensten, verenigingen voor toegang tot de zorg	7 ; 8 ; 9 ; 10 ; 11
Scholen	12

LIJST VAN DE AANBEVELINGEN GERANGSCHIKT NAAR NUMMER

Bestemd voor: Wetgever, Gemeenschap, Parlementsleden, Verenigingen voor de verdediging van rechten

Aanbeveling n°1: De studentenjobs en beroepsopleidingen zouden toegankelijk moeten zijn voor NBMV onder dezelfde voorwaarden als voor Belgische minderjarigen en dit vanaf de verklaring van tenlasteneming van de NBMV door de Dienst Voogdij.

Bestemd voor: Verenigingen van voogden, voogden

Aanbeveling n°2: Er moet voorrang gegeven worden aan de oriëntering van NBMV naar betaalde leercontracten en deeltijds beroepsonderwijs door voogden en sociaal assistenten wanneer dit in lijn ligt met de noden en verwachtingen van de NBMV.

Bestemd voor: Verenigingen die werken met prostituees, Verenigingen voor de verdediging van rechten, politie

Aanbeveling n°3: Waar nodig de balans opmaken van de uitgevoerde acties en de eventuele antwoorden analyseren voor actie in Brussel betreffende de prostitutie van minderjarigen (al dan niet NBMV) die in het kader van deze studie geïdentificeerd worden indien de opgenoemde situaties bevestigd worden door de betreffende actoren.

Bestemd voor: Parlementsleden, FOD Justitie, Dienst Voogdij, Verenigingen van voogden en de verdediging van rechten

Aanbeveling n°4: De eerste afspraak van de NBMV met de Dienst Voogdij zou moeten gebeuren binnen de twee dagen na zijn signalement. De vertragingen om een afspraak vast te stellen bij de Dienst Voogdij en bij de aanstelling van een voogd zouden moeten verminderd worden door meer voogden aan te nemen, de financiële middelen van de Dienst Voogdij te verhogen en de wachttijd voor de resultaten van het leeftijdsonderzoek te beperken. Dit om de stricte toepassing te garanderen van hoofdstuk 6 van de programmawet van 24 december 2002, beter bekend als de 'Voogdijwet'³⁷².

Bestemd voor: FOD Justitie, Dienst Voogdij, verenigingen van voogden verdediging van rechten, jeugdrechtbanken, advocaten

Aanbeveling n°5: Het leeftijdsonderzoek zou slechts als laatste middel mogen worden ingezet. Het zou de jongere moeten toegelaten zijn om zijn minderjarigheid met alle middelen van recht te bewijzen door het voorleggen van documenten die als bewijs of begin van bewijs kunnen dienen, zelfs na de leeftijdstest.

Bestemd voor: Parlementsleden, FOD Justitie, Dienst Voogdij, Police, verenigingen van voogden en voor de verdediging van rechten, jeugdbeschermingsinstellingen, advocaten

Aanbeveling n°6: Enkel de Dienst Voogdij zou een leeftijdswijfel mogen uitten aangezien het zijn opdracht is NBMV te identificeren en teneinde de praktijken te harmoniseren. Het resultaat van dit onderzoek zoals geïnterpreteerd door de Dienst Voogdij zou systematisch moeten voorkomen in de databank waarmee de politie en Justitie rekening houdt teneinde divergente en dubbele leeftijdsonderzoeken te vermijden.

Bestemd voor: Verenigingen van voogden, voogden, AMO/ Asbl/Vzw, FEDASIL, gezondheidsdiensten

Aanbeveling n°7: Snel verslavingen identificeren en deze NBMV verwijzen naar structuren waar psychologische en fysieke begeleiding mogelijk is, zoals de wijkgezondheidscentra, de diensten voor behandeling van verslavingen, en er ook voor te zorgen dat de NBMV een aangepaste huisvesting krijgt bij het verlaten van de structuur.

---

³⁷² Wij delen en hernemen hier de aanbevelingen van de Délégué Général aux Droits de l'Enfant, cf. DGDE, *Ibid.*.

Bestemd voor: Jeugdbeschermingsinstellingen, verenigingen voor de verdediging van rechten, verenigingen van voogden en voogden, gezondheidsdiensten, advocaten

Aanbeveling n°8: De gerechtelijke actoren, de actoren van de verenigingen, instellingen, en de voogd goed coördineren bij de voorbereiding en het verlaten van de hospitalisatie, in het bijzonder in het kader van een ontwenningsskuur of een opname in de psychiatrie. De voogden moeten worden op de hoogte gebracht van de hospitalisatie van hun pupil.

Bestemd voor: Gezondheidsdiensten, verenigingen voor de verdediging van rechten en AMO/Asbl/Vzw, verenigingen van voogden

Aanbeveling n°9: Een handvest dat de rol van elke actor vastlegt bij gedwongen of vrijwillige plaatsingen in de psychiatrie of in een ontwenningsskuur lijkt ons nuttig om weigeringen van opname om financiële of bevoegdheidsredenen te vermijden.

Bestemd voor: Gezondheidsdiensten, AMO/Asbl/Vzw, FEDASIL

Aanbeveling n°10: Een opleiding aanbieden over het « stressbeheer, beheer van conflicten en verslavingen » voor opgevangen NBMV en dit opleidingsaanbod ter beschikking stellen van de door de verschillende opvangpartners opgevangen NBMV. Dit type opleiding moet ontwikkeld worden wanneer een psycholoog aanwezig is in de opvangstructuren of instellingen.

Bestemd voor: Dienstverleners van toegang tot gezondheidszorg en verenigingen voor de toegang tot de gezondheidszorg, AMO/Asbl/Vzw, verenigingen van voogden en voogden, FEDASIL, wetgever, verenigingen voor de verdediging van rechten

Aanbeveling n°11: De toegang tot de gezondheidszorg van NBMV buiten de beschermingsvoorzieningen moet over het algemeen verbeterd worden. Een evaluatie is nodig om te weten of de schrapping van de schoolvoorwaarde voor de toegang tot de mutualiteit de daadwerkelijke toegang van de niet-schoolgaande NBMV tot de gezondheidszorg kan vergemakkelijken en of zij niet eerder van een mutualiteit vanaf de datum van hun signalement aan de Dienst Voogdij kunnen genieten.

Bestemd voor: Scholen, AMO en verenigingen voor de verdediging van rechten, Gemeenschappen

Aanbeveling n°12: De leraren en directeurs zouden bewust moeten worden gemaakt van de rechten van de NBMV in het kader van de opleiding betreffende de rechten van de NBMV om de uitgebreide families aan te moedigen om de minderjarige te signaleren aan de Dienst Voogdij.

Bestemd voor: Jeugdbeschermingsinstellingen, politie, advocaten, verenigingen van voogden en voogden, AMO/Asbl/Vzw, Gemeenschappen

Aanbeveling n°13: De kennis over de aangepaste voorzieningen voor NBMV die slachtoffer zijn van mensenhandel en over problemen van uitgebuite NBMV moet verbeterd worden bij de actoren van de jeugdzorg, de actoren van het vreemdelingenrecht, gespecialiseerde advocaten voor NBMV, rechters en sociale assistenten in de sector van de jeugdbescherming.

Bestemd voor: Parlementsleden, Gemeenschappen, verenigingen van voogden, FOD Justitie, verenigingen voor de verdediging van rechten, advocaten, politie, FEDASIL, verenigingen die werken met prostituees

Aanbeveling n°14: Er moet geëvalueerd worden of er de behoefte bestaat om in de Vlaamse Gemeenschap een opvangcentrum op te richten dat gespecialiseerd en beveiligd is voor NBMV die slachtoffer zijn van mensenhandel waarbij de risico's van ontvoering door de uitbuiters bekend zijn. Het personeel moet meertalig en multidisciplinair zijn (aanwezigheid van een jurist/ criminoloog, in het bijzonder een psycholoog) en opgeleid in veiligheidskwesties van NBMV en het statuut van slachtoffer van mensenhandel. Deze opvangvoorzieningen zouden toegankelijk moeten zijn bij hoogdringende situaties en kunnen beveiligd worden voor de NBMV voor wie het risico bestaat dat zij worden teruggenomen door de uitbuiters. Een psychologische en pedagogische begeleiding moet gegarandeerd worden.

Bestemd voor: Parlementsleden, verenigingen voor de verdediging van rechten, verenigingen die werken met prostituees, advocaten, jeugdbeschermingsinstellingen, FOD Justitie, politie, verenigingen van voogden

Aanbeveling n°15: De verblijfsprocedure voor slachtoffers van mensenhandel moet gewijzigd worden. De vereiste dat de NBMV moet samenwerken met het gerecht en klacht neerleggen tegen zijn uitbouter om het statuut van slachtoffer te verkrijgen moet worden opgeheven, zoals aanbevolen door het Nationaal Actieplan van de strijd tegen de mensenhandel.

Bestemd voor: Parlementsleden, DVZ, FOD Binnenlandse Zaken

Aanbeveling n°16: De DVZ zou soepeler moeten zijn en sneller bij het onderzoek van de verblijfsaanvragen (9 bis) in dossiers waar sprake is van uitbuiting van de jongere (zelfs wanneer er geen identiteitsdocumenten zijn).

Bestemd voor: Parlementsleden, FOD Binnenlandse Zaken en DVZ, verenigingen voor de verdediging van rechten, advocaten, verenigingen van voogden

Aanbeveling n°17: Een tijdelijke verblijfsvergunning NBMV zou automatisch moeten worden afgeleverd aan alle NBMV in afwachting van de beslissing van DVZ over de duurzame oplossing.

Bestemd voor: FOD Binnenlandse Zaken, DVZ, verenigingen voor de verdediging van rechten, advocaten, verenigingen van voogden, parlementsleden

Aanbeveling n°18: Het onderzoek van de aanvragen gegrond op 9 bis van jonge meerderjarige ex-NBMV zou (enkel op vraag van de NBMV) snel moeten behandeld worden bij de meerderjarigheid om het proces van tijdens de minderjarigheid gevolgde opleiding, integratie en ondernomen stappen niet teniet te doen.

Bestemd voor: verenigingen van voogden en voogden, AMO/Asbl/Vzw, Gemeenschappen, FOD Maatschappelijke Integratie, FEDASIL

Aanbeveling n°19: Het is nodig de NBMV te betrekken bij de activiteiten van het verenigingsleven en hun deelname bevorderen (straatactiviteiten en ateliers, stages, vakantiecampen, enz.) om hun recht op vrije tijd effectief te maken. De wetgeving over vrijwilligerswerk zou ook moeten worden gewijzigd zodat mensen die illegaal op het grondgebied verblijven vrijwilligerswerk kunnen doen.

Bestemd voor: FOD Maatschappelijke Integratie, FEDASIL, verenigingen van voogden en voogden, AMO/Asbl/Vzw, Gemeenschappen, Dienst Voogdij

Aanbeveling n°20: Zorgvuldig met elke NBMV evalueren of de oriëntatie naar een opvangstructuur gelegen buiten de grote stedelijke gebieden geen risico inhoudt dat de jongere wegloopt en verder gaat zwerven..

Bestemd voor: Parlementsleden, Gemeenschappen, FOD Maatschappelijke Integratie, FEDASIL, verenigingen van voogden en voogden, AMO/Asbl/Vzw, verenigingen voor de verdediging van rechten

Aanbeveling n°21: Meer aangepaste opvangplaatsen ter beschikking stellen van de NBMV, hetzij in bestaande structuren van de jeugdzorg, hetzij door nieuwe structuren op te richten (kleine structuren die soepel functioneren met voldoende multidisciplinair en meertalig personeel – hierinbegrepen een jurist en een psycholoog). Deze projecten moeten aangepast zijn aan het traject van de NBMV die buiten de beschermingsvoorzieningen geleefd hebben. Een 'tolerantiedrempel' die genoeg soepel is met betrekking tot . het binnenkomen en de begeleiding en het reglement zou er moeten voor zorgen dat de NBMV die van hun eigen middelen hebben geleefd of een zekere sociale uittreding hebben meegemaakt niet zo snel meer de voorziening verlaten. Deze structuren zouden moeten verschillende vormen van huisvesting voorstellen (variabel in functie van de evolutie van de jongere en zijn graad van zelfstandigheid) en beschikken over een aangepast netwerk van partners.

Bestemd voor: FOD Justitie, verenigingen van voogden en voogden, IPPJ/ Openbare Gemeenschapsinstellingen, jeugdbeschermingsinstellingen, AMO/Asbl/Vzw, Gemeenschappen.

Aanbeveling n°22: De huisvesting en het vertrek van de NBMV die in IPPJ geplaatst zijn zo vroeg mogelijk voorbereiden in samenwerking met de NBMV, de jeugdrechter, de voogd, de IPPJ en een structuur die een aangepaste huisvesting aanbiedt om te vermijden dat de NBMV die in hun eigen onderhoud voorzien weer op straat terechtkomen bij het verlaten van de beschermingsvoorziening en hun verwijzen naar individuele opvang zodra dit mogelijk is.

Bestemd voor: Parlementsleden, Gemeenschappen, FOD Maatschappelijke Integratie, FEDASIL, verenigingen voor de verdediging van rechten, advocaten, verenigingen van voogden, AMO/Asbl/Vzw

Aanbeveling n°23: In overeenstemming met de Opvangwet zou het recht op opvang niet mogen afhangen van het gedrag van de minderjarige. Een alternatieve opvang zou moeten worden aangeboden voor NBMV zonder opvang en dit zonder voorwaarden te stellen en zonder onderscheid de grond van het statuut van de NBMV.

Bestemd voor: Parlementsleden, verenigingen voor de verdediging van rechten, advocaten, FOD Justitie, Dienst Voogdij, verenigingen van voogden, verenigingen die werken met slachtoffers van prostitutie

Aanbeveling 24: De programmawet van 24 december 2002 zou moeten worden gewijzigd zodat de niet-begeleide minderjarige die onderdanen zijn van een land van de Europese Economische Ruimte, kunnen genieten van de bescherming voorzien door de 'Voogdijwet' en hun een voogd wordt toegewezen, zoals voorzien in de Algemene Beleidsnota van 20 december 2011 van de Staatssecretaris voor Asiel en Migratie en het wetsvoorstel van 29 oktober 2010³⁷³. Hun recht op opvang zou eveneens moeten worden gegarandeerd onder dezelfde voorwaarden als de andere NBMV.

Bestemd voor: Parlementsleden, Gemeenschappen, FOD Maatschappelijke Integratie, FEDASIL, verenigingen voor de verdediging van rechten, verenigingen van voogden, AMO/Asbl/Vzw

Aanbeveling 25: Het zakgeld verhogen en een kledingbudget geven aan de opgevangen NBMV in de opvangstructuren..

---

³⁷³ Voorstel tot wijziging van de 'Opvangwet', *Doc. parl.*, Ch. Repr., sess. ord. 2010-2011, n°53 0509/001.

BIBLIOGRAFIE

Alter Echos, *Enfance en exil*, Alter Echos n°285-286, déc. 2009.

Asbl « Synergie 14 », *le modèle d'accueil et d'accompagnement des jeunes en refus d'aide dans le but de prévenir leur exclusion du système « classique »: analyse de la pratique de l'Asbl « Synergie 14 » avec les MENA*, oct. 2009.

ALEFE FIOURIS Marguerite, *Elargissement de l'Union Européenne versus rétrécissement des droits des mineurs européens non accompagnés, que reste-t-il à ces jeunes ?*, 2012.

Bruxelles Santé, *Mineurs étrangers non accompagnés*, Questions santé n°58, mai 2010.

Child Focus & FEDASIL, *Het profiel en de traject-monitoring van de niet-begeleide minderjarige asielzoekers in België*, juil. 2005.

CLOET Margot, *Voldongen feit ? Opvang en begeleiding van buitenlandse niet-begeleide minderjarigen*, Garant, Antwerpen-Appeldoorn, 2007.

CGRA, *Statistiques d'asile, Rapport mensuel*, mars 2012.

Coordination des ONG pour les Droits de l'Enfant, *le 10ème anniversaire de la Plate-forme 'Mineurs en Exil', Etat des lieux des actions menées*, juin 2009.

DE CONINCK François, *Les réponses apportées par la Communauté française aux besoins des MENA en Belgique*, 2007.

Délégué Général aux Droits de l'Enfant, *Aanbevelings sur la situation des mineurs étrangers non accompagnés*, avr. 2012

ETIEMBLE Angéline, *Revue Migrations Etudes, Synthèse sur les travaux sur l'immigration et la présence étrangère en France, les mineurs isolés étrangers en France*, n°109, sept.-oct. 2002.

JAMOULLE Pascale et MAZZOCHETTI Jacinthe, *Adolescences en exil, Europe forteresse et parenté en souffrance*, éd° Academia, 2011.

La Libre Belgique, *Accrocher les jeunes roms*, HOVINE Annick, 20/11/2006.

LOORE Frédéric, *Les enfants du trottoir: Une grande enquête Paris Match, menée avec le soutien du Fonds pour le journalisme en Communauté Française*, Paris Match Belgique, mai 2010.

MAI Nick, *L'errance et la prostitution des mineurs et des jeunes majeurs migrants dans l'espace de l'Union Européenne*, 2007.

MAI Nick, *Marginalized young (male) migrants in the European Union*, p.71-4., dans UNESCO, *Migrating alone, unaccompanied and separated children's migration to Europe*, 2010.

MENAMO, *Guide pédagogique MENAMO*, mis à jour le 01/12/2011, <http://www.menamo.net/p/ressources.html>.

O.R.C.A, *L'Equateur Ici et là bas, Rapport du projet "Droits au travail des migrants hispanophones vivant en Belgique"*, mars 2009.

PILON Marc, *Confiance et scolarisation en Afrique de l'Ouest: un état des connaissances*, IRD-URD, 2003.

Platform Kinderen op de Vlucht, *Aanbevelingen van het "Platform Kinderen op de vlucht" omtrent de voogdij van NBMV*, 2006.

Platform Kinderen op de Vlucht, *Mémorandum sur l'accueil des mineurs étrangers non accompagnés*, mars 2012.

Platform Kinderen op de Vlucht, BEGUIN Anne-Françoise, *La scolarité du mineur étranger non accompagné: le rôle du tuteur*, juin 2012.

Projet PUCAFREU, *The Legal Status of Unaccompanied Children within International, European and National Frameworks*, chapt. 4: *National Laws & Practices regarding Unaccompanied Children and their Adequacy with regard to International Law*, TAWFIK Lélia. 2011.

Réseau Européen des Migrations, Point de contact belge, *Mineurs non- accompagnés en Belgique, modalités d'accueil, de retour et d'intégration*, juil. 2009.

SALAH M-H., *Mineurs étrangers non accompagnés*, Bruxelles Santé, n°58, avr. 2010.

Service Droits des Jeunes, *Closing a protection gap project, Standards de qualité pour les tuteurs des mineurs étrangers non accompagnés. Le tuteur, protecteur et défenseur des droits de l'enfant*, nov. 2011, www.mineursenexil.be.

UNICEF, *Nouveau visage de la migration, les mineurs étrangers non accompagnés, Analyse transnationale du phénomène migratoire des mineurs marocains vers l'Espagne*, 2005.

UNHCR *Guidelines on Formal Determination of the Best Interests of the Child*, mai 2006.

VAN KEIRSBILCK Benoît, *Le système de tutelle pour les mineurs étrangers non-accompagnés*, JDJ n°242, fév. 2005.

VAN KEIRSBILCK Benoît & VAN ZEEBROECK Charlotte, *Premiers commentaires de la circulaire du 15 septembre 2005 relative au séjour des mineurs étrangers non- accompagnés*, JDJ n°248, oct 2005.

VAN ZEEBROECK Charlotte, *La protection des mineurs étrangers non accompagnés victime de traite et de trafic d'êtres humains*, recherche exploratoire- Document de synthèse, Bruxelles, UNICEF, nov. 2008.

GERAADPLEEGDE DOCUMENTEN

Terre des Hommes, *Disparitions, départs volontaires, fugues. Des enfants de trop en Europe ? Etude menée en Belgique, Espagne, France et Suisse sur les disparitions de mineurs étrangers non accompagnés placés en institution*, Berne, 2009.

PERSOVERZICHT

Alter Echos, *Des MENA ne trouvent pas de place...Même en urgence !*, VALLET Cédric, 07/02/2012.

Alter Echos, *MENA, l'Etat belge assigné en justice en référé*, GREGOIRE Arnaud, 13/03/2012.

Amnesty International Belgique francophone, *Le cri d'alarme des services d'aide en milieu ouvert*, 07/02/2012.

- Brusselnieuws, *Geen noodopvang voor tientallen minderjarige vreemdelingen*, 07/02/12.
- Brusselnieuws, *Minderjarigen « op hotel »: beetje tumult is logish*, 16/04/2012.
- Devoirs d'enquête, *Charleroi au bord de l'overdose*, du 11/07/2011, Reportage vidéo.
- De Standaard, *Een op vijf minderjarige vreemdelingen is eigenlijk meerderjarig*, 13/03/2012.
- De Standaard, *Misbruik en vreemdelingen, dat doet het altijd*, 21/03/2012.
- De Morgen, Vuylsteke Catherine, *Algerijnse vluchteling Abdelhak (17) bouwt*, 11/06/2011.
- De Morgen, *NGO's daagvaarden FEDASIL en Belgische staat rond opvang van minderjarigen*, 14/03/2012.
- De Morgen, *Kinderrechtenorganisaties wijzen uitwijzing minderjarige asielzoekers af*, 20/07/2012.
- Diversité et Citoyenneté, *Special « NBMV »*, La lettre de l'IRFAM n°29, 2012.
- Institut MEDEA, *Les oubliés du printemps arabe*, D'OTHÉE Nathalie Janne, 10/02/2012.
- Invitation à la presse, Conférence de presse, *Les associations de défense des NBMV assignent l'Etat belge et FEDASIL en justice pour les enfants laissés- parfois sans nourriture- dans la rue ou dans des hôtels inadaptés*, 14/03/2012.
- KNACK, *De Block wil jonge asielzoekers vroeger terugsturen*, 09/07/2012.
- La Libre Belgique, *Expulsion de mineurs étrangers: des associations rejettent le projet De Block*, 13/07/2012.
- La Libre Belgique, *NBMV, l'Etat belge et FEDASIL assignés en justice*, 15/03/2011.
- La Libre Belgique, *Plusieurs dizaines de mineurs étrangers non accompagnés dorment dans les rues de Bruxelles*, 07/02/12.
- La Première, *Tout autre chose, Les Mineurs étrangers non-accompagnés*, 25/04/2012, émission radio.
- Le Soir, *Première maison d'accueil pour les NBMV à Bruxelles*, 03/12/2011.
- Le Soir, *Des mineurs entre hôtel et kraakpanden*, LHUILLIER Vanessa et VANDEMEULEBROUCKE Martine, 03/12/2011.
- Le Soir, *La crise de l'accueil des demandeurs d'asile s'accroît*, 26/04/2011.
- Le Soir, *La scolarité, enjeu de leur avenir*, 31/12/2011.
- Le Soir, *Des associations assignent en justice l'Etat belge et FEDASIL*, 14/03/2012.
- Le Vif/ Belga, *Divergence de vue entre de Block et Huytebroeck –Vandeuzen sur les mineurs non accompagnés*, 16/04/2012.
- Le Vif, *Les mineurs en exil privés d'accueil contraints d'introduire des recours juridiques*, 16/07/2012.
- LOORE Frédéric, *Roumanie – Belgique: sur la piste du trafic d'enfants*, juin 2011.
- MO*Magazine, *België gedagvaard voor opvang niet-belgeleide minderjarigen*, SYMONS Lynn, 15/03/2012.

RTBF info.be, *Des Mineurs étrangers abandonnés dans les rues de la capitale*, 07/02/2012.

RTBF info.be, *De nombreux mineurs étrangers dorment dehors, inquiétant et illégal*, 08/02/2012.

RTBF info.be, *Des associations rejettent le projet De Block pour l'expulsion de mineurs*, 13/07/2012.

RTBF: Journal télévisé 19H30, *Les Mineurs étrangers non accompagnés*, reportage vidéo 4min, 20/06/2011.

Samarc'ondes, *Paroles de NBMV, les entretiens audio de Samarc'ondes*, émissions radio.

Samarc'ondes, *Mineurs Oubliés parce qu'isolés ?*, 23/11/2011, émission radio.

SPLEETERS Damien, 258, *Le Soir*, 24/03/2011.

Télébruxelles, *SOS manque de places*, reportage vidéo, 07/02/2012.

VALLET Cédric, *Alter Echo, Accueil des NBMV: la guerre de position*, avr. 2012.

VAN NIEUWENHOVE Saskia, *De wereld Morgen, Eèn week in de straathel ! België schendt in veelvoud het kinderrechtenverdraag*, 11/07/2011.

PARLEMENTAIRE VRAGEN

Parlementaire vraag van Nahima Lanjri van 21 januari 2010 over de leeftijdsbepaling van de NBMV, 4-1408

Parlementaire vraag van Nahima Lanjri van 25 februari 2010 over de opvang van NBMV, 4-1498

Parlementaire vraag van Nahima Lanjri van 25 februari 2010 over de procedure voor de NBMV, 4-1505

Vraag van Mme Zoé Genot (Ecolo- Groen) aan de Ministre van Justitie, 31/05/2011, CRIv 53-COM02247

Antwoord van Stefaan de Clerck op de parlementaire vraag n°4837 van 30 juni 2011 gesteld door Zoé Genot

Vraag van M. Damien Yzerbyt (Cdh) en Malika Sonnet (PS), Interpellaties aan de Minister voor Jeugd, CRIc n°88-Jeun 12- (2011-2012, 16/04/2012)

BELGISCHE WETGEVENDE TEKSTEN

Wet van 15 december 1980 betreffende toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

Programmawet van 24 december 2002 (art. 479) – Titel XIII- Hoofdstuk VI: Voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (B.S. 31 december 2002)

Koninklijk Besluit van 22 december 2003 tot uitvoering van Titel XIII, Hoofdstuk 6 "Voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen" van de programmawet van 24 december 2002 (B.s. 29 januari 2004)

Koninklijk Besluit van 13 mei 2005 tot wijziging van het Koninklijk Besluit van 22 december 2003 tot uitvoering van Titel XIII, Hoofdstuk 6 "Voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen" van de programmawet van 24 december 2002 (B.S. 29 januari 2004)

Organieke Wet van 8 juli 1976 betreffende de OCMW's

Wet van 12 januari 2007 betreffende de opvang van asielzoekers en bepaalde andere categorieën van vreemdelingen (artikels 37 tot 42)

Omzendbrief van 2 augustus 2007 betreffende de NBMV in een kwetsbare toestand.

Omzendbrief van 26 december 2008 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel

Koninklijk Besluit van 9 april 2007 tot vastlegging van het stelsel en de werkingsregels voor de centra voor observatie en oriëntatie voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (in uitvoering van de artikels 19 en 40 van de wet), gepubliceerd op 7 mei 2007

LIJST VAN DE INTERVIEWS EN NUMMERING VAN DE INTERVIEWS

Ontmoetingen met NBMV en ex-NBMV

NBMV 1/02-08-11/ ontmoeting met NBMV 3&4	NBMV 17/21-02-12/ 16 jaar
NBMV 2/18-08-11/ 17 jaar	NBMV 18/ 22-02-12/ ex NBMV 21 jaar
NBMV 3/19-08-11/ 16 jaar	NBMV 19/22-02-12/ 17 jaar
NBMV 4/19-08-11/ 17 jaar	NBMV 20/23-02-12/ 17 jaar
NBMV 5/28-09-11/ 17 jaar (niet weerhouden)	NBMV 21/23-02-12/ 16 jaar
NBMV 6/27-10-11/ ex NBMV 25 jaar	NBMV 22/23-02-12/ 17 jaar
NBMV 7/23-11-11/ 17 jaar	NBMV 23/23-02-12/ 15 jaar
NBMV 8/16-12-11/ex NBMV 18 jaar	NBMV 24/28-02-12/ 17 jaar
NBMV 9/22-12-11/ 16 jaar	NBMV 25/28-02-12/ 15 jaar
NBMV 10/23-12-11/ 16 jaar	NBMV 26/29-02-12/ ex NBMV 18 jaar
NBMV 11/02-01-12/ 17 jaar	NBMV 27/20-02-12/ 11 ans (niet weerhouden)
NBMV 12/04-01-12/ 16 jaar	NBMV 28/24-02-12/ 11 ans (niet weerhouden)
NBMV 13/16-01-12/ 17 jaar	NBMV 29/08-03-12/ ex NBMV 22 jaar
NBMV 14/16-01-12/ 16 jaar	NBMV 30/09-03-12/ ex NBMV 18 jaar
NBMV 15/08-02-12/ ex NBMV 21 jaar	NBMV 31/20-06-12/ ex NBMV 22 jaar
NBMV 16/13-02-12/ ex NBMV 19 jaar	(niet weerhouden)

AMO/ VERENIGINGEN/ SOCIALE SECTOR

- 15-07-11/ Opvoeder op het terrein, Brussel
- 03-08-11/ Sociaal assistent op het terrein, Brussel
- 02-08-11/ 2 Sociaal assistenten, AMO, Brussel
- 09-08-11/ 2 verantwoordelijken van AMO, Brussel
- 16-08-11/ Sociaal assistent, AMO, Brussel
- 19-08-11/ Sociaal assistent, AMO, Brussel
- 01-09-11/ Sociaal assistent, AMO, Brussel
- 01-09-11/ Sociaal assistent, AMO, Brussel
- 01-09-11/ Sociaal assistent, AMO, Brussel
- 02-09-11/ Samu Social van Brussel
- 06-09-11/ Verantwoordelijke van AMO, Brussel
- 15-09-11/ Coördinator opvangstructuur NBMV, Brussel
- 20-09-11/ Sociaal assistenten, AMO, Brussel
- 22-12-11/ 2 Sociaal assistent, AMO, Brussel
- 16-09-11/ Silvia Bochkoltz, Project Hope in Station, SNCB, Brussel
- 30-09-11/ Sociaal assistent, AMO, Brussel
- 06-01-12/ Verantwoordelijke action sociale, Vzw, Brussel
- 11-01-12/ Coördinator Restaurant social, Brussel

19. 16-01-12/ Sociaal assistent, AMO, Brussel

INSTELLINGEN/ JEUGDBESCHERMING/ JUSTITIE

20. 12-09-11/ Telefoongesprek IPPJ

21. 12-09-11/ Telefoongesprek IPPJ

22. 26-09-11/ Sociaal assistent IPPJ

23. 07-11-11/ Verantwoordelijke van een opvangcentrum gespecialiseerd in de opvang van NBMV slachtoffers van mensenhandel

24. 21-11-11/ 2 vergaderingen, Parket van de minderjarigen, Brussel

25. 22-11-11/ Dienst Voogdij, Brussel

26. 05-03-11/ Advocaat, Brussel

PROSTITUTIE

27. 31-08-11/ VZW die werkt met prostituees

28. 17-02-12/ Sociaal assistent die het prostitutiemilieu kent

29. Email correspondentie en gesprekken (zonder uitsluitel) met Brusselse en Antwerpse verenigingen die met prostituees werken.

NBMV ROM

30. 15-09-11/ Sociaal assistent Roma, Vzw

31. 23-09-11 + 04-10-2011/ Sociaal assistent Roma, Vzw

32. 15-09-11/ Verantwoordelijke Arthis, Maison Culturelle Belgo Roumaine

33. 03-10-11/ Sociaal assistent Médico Social, Kind & Gezin Bruxelles

34. 29-09-11/ Terreinwerker, Boom

35. 25-10-11/ Sociaal assistent Médico Social, Asbl Aquarelle

36. 04-01-12 + 06-01-12/ Sociaal assistent Roma, Bruxelles

37. 20-10-11/ Verantwoordelijke Centre des gens du voyage et des roms, Namur

38. 11-01-12/ Tolk in opvangcentrum, Rode Kruis van België

39. 26-11-11/ Bulgaarse Tolk

40. 18-06-12/ Romani tolk & psycholoog

VOOGDEN

41. 05-09-11/ voogd 1

42. 19-09-11/ voogdes 2

43. 06-10-11/ voogdes 3

44. 19-10-11/ ex-voogd 4

45. 17-11-11/ voogdes 5

46. 18-11-11/ voogd 6

47. 23-11-11/ voogdes 7

48. 26-11-11/ voogd 8

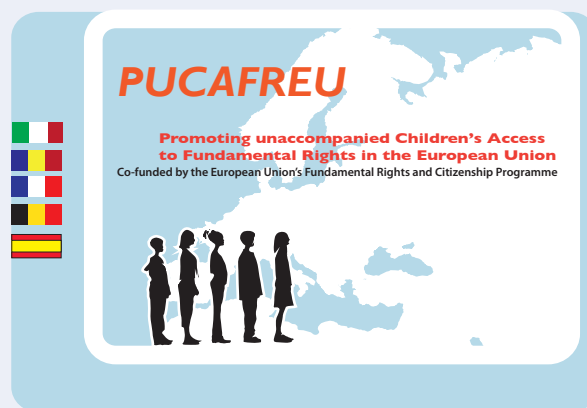
49. 26-11-11/ voogd 9

POLITIE

50. 10-01-12/ Telefonisch onderhoud met de politie van Brussel

51. 16-03-12/ 2 Onderhoud met de politie van Brussel

PUCAFREU Project

PROMOTING UNACCOMPANIED CHILDREN'S ACCESS TO THEIR FUNDAMENTAL RIGHTS IN THE EU

gecofinancierd door de Europese Commissie DG Justitie
Programma Fundamentele Rechten en Vrijheden

gecoördineerd door

Partners

SAPIENZA
UNIVERSITÀ DI ROMA

